

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Karistusõiguse osakond

Kadri Margus
SÜÜ JA KARISTUS TAPMISTE PUHUL
Magistritöö

Juhendaja:
PhD Jaan Ginter

Tartu
2022

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. Karistuse mõistmine.....	8
1.1. Karistuse mõiste ja mõistmise etapid.....	8
1.2. Tapmise koosseis ja karistus.....	9
1.3. Isiku süü.....	10
1.4. Karistust kergendavad ja raskendavad asjaolud.....	12
1.5. Eri- ja üldpreventsioon.....	13
1.6. Lõpliku karistuse põhjendamine.....	15
2. Kohtupraktika analüüs.....	19
2.1. Kohtuotsuste üldandmed.....	19
2.2. Mõistetud karistused.....	26
2.3. Süüd mõjutavad asjaolud.....	30
2.3.1. Tahtlus.....	30
2.3.2. Tegu.....	32
2.3.3. Süüteo katse.....	39
2.4. Karistust kergendavad asjaolud.....	39
2.5. Karistust raskendavad asjaolud.....	43
2.6. Eri- ja üldpreventsioon.....	44
2.7. Kohtu siseveendumuse kujunemine.....	48
2.8. Alkoholi roll tapmise toimepanemisel.....	54
2.9. Alkoholi roll karistuse mõistmisel.....	58
KOKKUVÕTE.....	61
INDIVIDUALISATION OF PUNISHMENT IN THE CASE OF MANSLAUGHTER.....	66
KASUTATUD ALLIKAD.....	73
LISAD.....	79
Lisa 1. 2021. aasta kohtulahendite andmed.....	79
Lisa 2. 2020. aasta kohtulahendite andmed.....	80
Lisa 3. 2019. aasta kohtulahendite andmed.....	81

SISSEJUHATUS

Eesti Vabariigi Põhiseaduse¹ § 16 sätestab inimelu reservatsioonideta kaitse. Karistusseadustiku (edaspidi KarS)² isikuvastaste süütegude peatükis on sätestatud koosseisud, mis kaitsevad õigushüvedena esmaseid inimõiguseid. Eluvastased süüteod on sätestatud §-des 113-117 ning nende puhul on tegemist materiaalsete deliktidega, mille koosseisuline tagajärg on inimese surm. Tapmisega rünnatav õigushüve on inimese elu ning eluvastaste rünnete eest ettenähtud karistused on karistusseadustiku rangeimad.³ Ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni⁴ artikli 2 järgi kaitstakse igäühe õigust elule seadusega ja kellelki ei või tahtlikult võtta elu, välja arvatud kohtuotsuse täideviimisega, mis järgneb süüdimõistmisele kuriteos, mille eest seadus näeb ette sellise karistuse.

Kui alates 2011. aastast on mõrvade ja tapmiste arv aastas olnud langustrendis, siis 2020. aastal tegi see tõusu: ründe tagajärjel hukkus 32 meest ja 10 naist ning vaid neljal juhul olid isikud üksteisele võõrad.⁵ 2021. aastal vähenes aga tapmiste ja mõrvade arv ligi kaks korda ning niisuguste kuritegude ohvreid oli kõige vähem alates taasiseseisvumisest.⁶ 2021. aastal pandi Eestis toime 20 tapmist.⁷

Suur osa vägivallategudest on pandud toime alkoholijoobes. Lisaks on uuringutega välja tulnud, et mida raskem vägivald, seda suurema tõenäosusega on süüdistatav ka alkoholijoobes. On leitud, et tapmise puhul oli alkoholi tarbinud 90% juhtudel vähemalt üks tüli osaline ning 70% juhtudel mõlemad pooled. Enamikul juhtudel tekib tüli ka ühise alkoholarvitamise käigus. 2018. aastal pandi alkoholijoobes toime hinnanguliselt 30 tapmist. Seda, et alkohol ja kuritegevus on tihedalt seotud, iseloomustab ka statistika, mille kohaselt 2017. aastal vanglast vabanenutest ligikaudu pooled tarvitasid alkoholi ohustaval või kuritarvitaval tasemel.⁸

¹ Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 15.05.2015, 2.

² Karistusseadustik. – RT I 2001, 61, 364 – RT I, 21.05.2021, 9.

³ Sootak, J. Pikamäe, P. Karistusseadustik. Kommenteeritud vlj § 113/ Tallinn: Juura 2021.

⁴ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.

⁵ Kuritegevus Eestis 2020. Tapmised ja mõrvad: Justiitsministeerium. <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2020/tapmised-ja-morvad> (10.04.2022).

⁶ Kuritegevus Eestis 2021. Tapmised ja mõrvad: Justiitsministeerium. – https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2021/Tapmised_page.html (10.04.2022).

⁷ Kuritegevuse ülevaade. Interaktiivsed graafikud: Justiitsministeerium. – <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2021/interaktiivsed-graafikud-graph.html> (01.04.2022).

⁸ Alkohol kuritegevuse katalüsaatorina. Kuritegevus Eestis 2018. – https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/03_alkohol_kuritegevuse_kataly_saatorina.pdf, lk 12-15 (15.02.2022).

Eestis läbiviidud uuringus on leitud, et 2020. aastal hindasid alkoholiga kaasnevaid isikuvastaseid kuritegusid 85% uuringule vastanutest väga tõsiseks või tõsiseks probleemiks.⁹ Kõige rohkem tapmisi panevad toime mehed vanuses 25-54 aastat ning nemad tarbivad ka kõige rohkem alkoholi. Seega on leitud, et alkohol on riskitegur, mis mängib tapmiste toimepanemises suurt rolli.¹⁰ Läbiviidud uuringutes on leitud, et alkohol on suureks teguriks surmavate vigastuste tekkimisel ja kui võrreldi enesetapujuhtumeid, vigastussurmasid ning mõrvajuhtumeid leiti, et kõige rohkem olid alkoholi tarvitanud mõrvajuhtumitega seotud isikud.¹¹

Käesoleva magistritöö eesmärk on välja selgitada, kuidas Eesti kohtud põhjendavad karistuse suurust tapmise eest süüdi mõistetud isikute puhul. Töös analüüsitakse tapmise või tapmise katse toime pannud isikutele mõistetud karistusi, kohtu põhjendusi ning tehakse analüüsi põhjal ettepanekuid karistuspoliitika ühtlustamiseks. Käesolev magistritöö annab ülevaate Eesti kohtute kohtupraktikast. Eelkõige keskendutakse sellele, kuidas on kohus enda otsuses põhjendanud ja argumenteerinud, kuidas konkreetse karistuse ni on jõutud. Samuti analüüsitakse põhjalikumalt kuivõrd on alkohol olnud vägivallaakti toimepanemise mõjutajaks ning kas kohus on alkoholi joovet pidanud karistust mõjutavaks asjaoluks. Magistritöö põhineb empiirilisel uurimisel, mis on läbi viidud Eesti kohtute jõustunud kohtulahendite põhjal. Kõikides analüüsitavates lahendites on süüdistatavat süüdistatud KarS § 113 või § 113 - § 25 järgi. Eelkõige pööratakse magistritöös tähelepanu sellele, milliste asjaolude tuvastamisega ja argumentidega kohus põhjendab konkreetset karistust.

Magistritööd ajendas kirjutama teadmine, et suur osa eluvastaseid kuritegusid pannakse toime joobeseisundis. Teema valikus mängis rolli ka see, et töö autor puutus kuritegude menetlemisega ise kokku ning tahtis näha, millist rõhku karistuse mõistmisel panevad kohtud kogutud tõenditele. Eesti ühiskonnas on suur probleem alkoholi tarvitamisega ning töö autor tahab näha, kas kohus on alkoholitavitamist arvestanud karistuse mõistmisel. Varasemalt ei ole põhjalikult uuritud, kuidas või kas üldse on kohus alkoholi joovet või selle tarvitamist pidanud karistust mõjutavaks asjaoluks. Kuna tapmise eest ettenähtud karistused on ühed

⁹ Eesti alkoholiturg, alkoholi tarbimine ja alkoholipoliitika 2020. aastal. Eesti Konjunktuuriinstituut, 2021, Tallinn. https://www.sm.ee/sites/default/files/news-related-files/eesti_alkoholiturg_alkoholi_tarbimine_ja_alkoholipoliitika_2020_uus.pdf, (26.03.2022), lk 64-65.

¹⁰ Pridemore, W. A. Vodka and Violence: Alcohol Consumption and Homicide Rates in Russia. American Public Health Association, 2002.

¹¹ Smith, G. S., Branas, C.C., Miller, T.R. Fatal nontraffic injuries involving alcohol: A metaanalysis. Center for Injury Research Hopkins School of Hygiene and Public Health, 1999.

karistusseadustiku rangeimad, on eriti oluline, et kohus karistust mõistes enda seisukohtu hästi argumenteeriks ning et siseveendumuse kujunemine oleks loogiliselt jälgitav.

Varasemalt on eluvastaseid kuritegusid 2017. aasta magistritöös „Maakohtute poolt 2013–2015. aastatel mõistetud karistuste analüüs eluvastastes kuritegudes“¹² Katri Peri poolt. K. Peri töö võrdles neljas Eesti kohtus mõistetud karistusi. Võrreldes Katri Peri tööga keskendub see töö rohkem kohtute poolt karistuste mõistmise motiveerimisele. Samuti võrreldakse, kuidas on aastatega kohtute karistused ja põhjendused nende osas muutunud. Käesolev magistritöö keskendub rohkem ka isiku alkoholijoobele ja analüüsib süsteemsemalt just kohtuniku siseveendumuse kujunemist kohtupraktika näitel. Samuti ei ole K. Peri töös analüüsitud apellatsioon- või kassatsioonimenetluses tehtud otsuseid. Kuna suur osa kriminaalmenetluses tehtud otsuseid kaevatakse edasi, analüüsitakse käesolevas magistritöös ka seda, kui tihti on kohus karistust muutnud ja milliste põhjendustega on seda tehtud.

Magistritöö uurimisküsimusteks on:

1. Millised on tapmise eest karistuse mõistmisel arvestatavad tegurid ja kui sageli on kohtud leidnud, et need mõjutavad karistuse suurust?

Näiteks:

- isiku konkreetne tegu,
- varasem taust (kas on vägivallategusid, muid õigusrikkumisi),
- süüdistatava ja kannatanu vaheline suhe (perekond, tuttavad, võõrad).

2. Kas kohtud argumenteerivad selgelt kuidas erinevad asjaolud karistust mõjutavad?

3. Kas alkoholijoovet on kohtuotsuses mainitud ja kuidas on see kohtu hinnangul isiku karistust mõjutanud?

4. Kas esineb karistusi, milleni jõudmine ei ole kohtuotsuse põhjendava osa alusel jälgitav?

Töö esimeseks hüpoteesiks on see, et mõistetud karistused jäävad karistusraami alumisele poolele. Teiseks hüpoteesiks on see, et kohus põhjendab karistuse mõistmist väheste argumentidega. Kolmandaks hüpoteesiks on väide, et kohus arvestab karistuse mõistmisel süüdistatava alkoholijoovet.

Töö autor on töös kasutanud erinevad uurimisvõtteid. Töö esimeses pooles on kogutud andmeid Riigikohtu praktikast ja ka erialastest kirjandusest. Töös on uuritud, milliseid suuniseid on

¹² Peri, K., Maakohtute poolt 2013-2015. aastatel mõistetud karistuste analüüs eluvastastes kuritegudes. Juhendaja Andreas Kangur. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool, 2017.

varasemalt Riigikohus andnud karistuse mõistmisel ning kuidas on karistuse mõistmist seletatud erialakirjanduses. Töö teises pooles on kasutatud Riigi Teatajas avaldatud kohtulahendeid. Kasutatud on kriminaalkohtumenetluse käigus avaldatud kohtuotsuseid, kus isik mõisteti süüdi KarS §-s 113 sätestatud kuriteo toimepanemises. Esimesena analüüsis töö autor 2019-2021. aastatel avaldatud maakohtute lahendeid. Kui üks menetluse pooltest oli esitanud apellatsioon- või ka kassatsioonkaebuse, analüüsis töö autor ka seal välja toodud argumentatsiooni karistuse mõistmise osas. Mõistetud karistusena arvestatakse töös karistust, mis on mõistetud viimase kohtuastme poolt. Analüüsisosast on välja jäetud lahendid, kus kõrgem kohtuaste on isiku mõistnud õigeks või kvalifitseerinud teo mõne teise koosseisu alla. Kuna tihti olid maakohtu otsused resolutiivotsused või oli kohtuistung kuulutatud kinniseks, sai töö autor teo asjaolud ja info teo toimepanija kohta mõnel juhul ka ringkonnakohtu lahendist. Kui aga otsust ei olnud edasi kaevatud, oli andmeid kohtuasja kohta võimalik saada vaid piiratud ulatuses.

Kohtulahendite analüüsi käigus koguti andmed erinevate tunnuste järgi Exceli tabelisse. Tabeli põhjal on töös tehtud üldisemad järeldused ja välja toodud statistika nii tapmise kui teo, teo toimepanija kui ka karistuse osas. Kui algselt oli töös plaanis tunnuste all ära märkida ka näiteks kannatanu vanus, süüdistatava tegevusala, siis kohtuotsuste analüüsi käigus tuli välja, et paljude tunnuste kohta puudusid kohtuotsustes andmed. Tihti polnud otsustes ka süüdistatava kohta andmeid toodud. Veel harvem oli kohtuotsuses võimalik tuvastada andmeid kannatanu kohta. Tabel, kuhu on kohtuotsuste põhjal koondatud erinevad asjaolud, on nähtaval töö lõpus lisade all.

Magistritöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis antakse teoreetiline ülevaade karistuse mõistmise etappidest, karistuse mõjutajatest ja põhistamisest ning tapmise koosseisust. Teises peatükis analüüsitakse Eesti kohtute kohtulahendeid ning tehakse nende kohta järeldused. Kohtulahendite analüüsis on eraldi alaosades välja toodud kohtute hinnangul süüd ja karistust mõjutavad asjaolud ning üld-ja eripreventiivsed kaalutlused. Eraldi alaosas on toodud välja see, kuidas kohtud on just alkoholijoovet karistuse mõistmisel arvestanud ning analüüsitud on ka kohtuniku siseveendumuse kujunemist.

Töö teoreetilises osas on kirjandusallikatena kasutatud Eesti Vabariigi õigusakte ja nende kommentaare, teadusartikleid, erinevat erialakirjandust ja Justiitsministeeriumi poolt koostatud statistikat. Töö praktilises osas on materjalideks 2019-2021 aastatel jõustunud kohtulahendid, mis on avalikult saadaval elektroonilises Riigi Teatajas. Analüüsisosast on peamiselt välja toodud

maakohtute lahendid, aga töö käigus on läbi vaadatud ka ringkonna või Riigikohtu lahendid, kui menetluse osapool on esitanud apellatsioon- või kassatsioonkaebuse. Kõikides kohtulahendites mõisteti süüdistatav süüdi KarS § 113 lg 1 või KarS § 113 lg 1 - § 25 lg 2 sätestatud kuriteo toimepanemises. Kokku vaatas töö autor analüüsiosa jaoks läbi 105 Eesti kohtute kohtuotsust.

Magistritööd iseloomustavad märksõnad on: tapmine, süü (jur.), karistused.

1. Karistuse mõistmine

1.1. Karistuse mõiste ja mõistmise etapid

Karistust on kõige üldisemalt defineeritud kui „käitumise tagajärge, mis vähendab sellise käitumise taasesinemise tõenäosust“¹³. Karistamise klassikalisi funktsioone on leitud neli. Esimeseks saab pidada rehabiliteerimist, mis tähendab karistuse kohaldamist seaduskuuleka isiksuse taastamiseks. Teine funktsioon on kättemaks, mille järgi on kurjategija enda halva käitumise tõttu ära teeninud karistuse. Näiteks saab öelda, et sõltuvalt vangistuse pikkusest lunastab kurjategija enda halvad teod ühiskonna ees. Kolmandaks funktsiooniks on hirmutamine, ennetamine ja ärahoidmine. Siia alla saab panna nii üld- kui eripreventsiooni. Neljandaks saab välja tuua kurjategija isoleerimise eesmärgiga kaitsta ühiskonna liikmeid ohtlike indiviidide eest. Näiteks on arvamusi, et vanglapopulatsiooni kahekordistamine lubaks vähendada kuritegevuse taset 20%-40% ning korduvkurjategijate isoleerimisega oleks arvutuslikult võimalik kuritegude arvu vähendamine kuni 50% ulatuses.¹⁴

Karistuseseadustikust tuleneb, et kohus mõistab karistuse kuriteo eest. Karistuse mõistmine on kohtu poolt tehtav otsus, millega võrreldakse seadusandja poolt antud hinnangut teole ja isiku poolt toimepandud tegu. Karistuse mõistmist saab pidada tööjaotuseks seadusandja ja kohtuniku vahel: seadus näeb ette karistusliigi ja –raamid ning kohtunik valib sealt välja konkreetse karistuse. Oluline on see, et karistuse kui kaalumisprotsessi tulemuseni jõutakse kindlate ja kontrollitavate asjaolude hindamise kaudu.¹⁵

Karistust mõistes tegutseb kohtunik õiguslikes piirides, mis tulenevad nii karistuseseadustiku üld- kui ka eriosast. Eriosast tuleneb konkreetsetest normidest karistuse ülem- ja alammäär. Kohtunik saab etteantud piirides teha otsuse ehk kohtualusele mõistetav karistus sõltub kohtuniku äranägemisest. Karistuse mõistmine on detailselt õiguslikult reguleerimata ja teaduslikult tuvastamatu suhteakt kohtuniku ja kohtualuse vahel, mis sõltub ka kohtuniku siseveendumusest.¹⁶

¹³ S. McConville. *The Use of Punishment*. Devon, England: Willian 2003.

¹⁴ Saar, J., *Kriminaalpsühholoogia*. Tallinn: Juura 2007, lk 249-252.

¹⁵ Sootak, J. *Sanktsiooniõigus*. Juura: Tallinn 2007, lk 113–114.

¹⁶ Sootak, J., Pikamäe, P. (viide 3), § 56.

Karistuse kohaldamiseks peab kohtunik läbima vähemalt 4 kindlat etappi ja lahendama seal tekkinud küsimused. Nendeks etappideks on:

- 1) karistusraamid;
- 2) süü piirid;
- 3) preventsioonid ehk karistuse eesmärgid;
- 4) põhikaristus vastavalt karistuse kohaldamise mudelile.¹⁷

Lisaks sellele võib vajalik olla lahendada küsimused lisakaristuse, liitkaristuse, karistuse asendamise või karistusest vabastamise osas.¹⁸

1.2. Tapmise koosseis ja karistus

KarS §-s 113 on sätestatud tapmise põhikoosseis. Tapmine on suvalise teokirjeldusega materiaalne delikt, mille koosseisuline tagajärg on teise inimese surm. Surmana käsitletakse õiguskaitse vaatest peaaegu kõikide funktsioonide või vereringe täielikku ja pöördumatut lakkamist. Õiguskaitstes lähtutakse just ajusurmast, kuna see tähistab teadvuse lõppu ja teadvus on see, mis annab inimesele erilise väärtuse. Kuna tapmise teobjektiks on teine inimene, siis on välistatud enesetapmise koosseisupärasus. Tapmise koosseisu puhul on tegemist suvalise teokirjeldusega koosseisuga ehk tapmist on võimalik toime panna mistahes teoga, nii tegevuse kui ka tegevusetuse vormis. Teobjektiks on teine elav inimene.¹⁹

Tapmise põhikoosseisuga on tegemist siis, kui süüdlase teos puuduvad kvalifikatsiooni või privilegeeringute tunnused. Olemas peab olema nii põhjuslik seos ning samuti peab tagajärje omistamist kontrollima normatiivse omistamise kriteeriumi järgi. Põhjuslik seos on olemas, kui tegu ei saa ära mõelda ilma, et langeks ära surm kui konkreetne tagajärg. Subjektiivse koosseisu täitmiseks eeldab tapmine kavatsust, otsest või kaudset tahtlust (KarS § 16). Tapmistahtlusest annab tunnistus südame- või muu elutähtsa piirkonna vigastamine või tegu, mis seisneb kannatanu peksmises rusikate või jalgadega valimatult keha elutähtsatesse osadesse nagu pea, rindkere ja kõht. Nendel juhtudel on tavalise elukogemusega inimesel alust eeldada, et tema tegu võib kaasa tuua mis tahes tagajärje, sealhulgas ka surma. Tahtlus peab hõlmama ka põhjuslikku seost.²⁰

¹⁷ Sootak, J. (viide 15), lk 115.

¹⁸ Sootak, J. (viide 15), lk 115.

¹⁹ Sootak, J., Pikamäe, P. (viide 3), § 113.

²⁰ Sootak, J., Isikuvastased süüteod. Tallinn: Juura 2020, lk 27-28, 31. RKKKo 3-1-1-46-11, RKKKo 3-1-1-106-97.

Riigikohus on leidnud, et selleks, et tunnistada isikut süüdi KarS § 113 järgi, tuleb tuvastada, et isik põhjustas kannatanu surma vähemalt kaudse tahtlusega. Kui süüdistatav põhjustas kannatanu surma kergemeelsusest, tuleb tema tegu kvalifitseerida ideaalkogumis KarS § 117 lg 1 p 7 järgi.²¹

Tapmise katse puhul on Riigikohus leidnud, et juhtudel, mil isikule on tekitatud selline tervisekahjustus, mis on konkreetseks ohuks tema elule, saab juba välise teopildi alusel teha järeldusi võimaliku tapmisteo tahtluse kohta. Kohtu hinnangul on oluline just vigastuse intensiivsus. Kui tekitatud vigastus on selline, et kausaalahela katkematu kulgemise korral toob see suure tõenäosusega vahetult kaasa tuua inimese surma, saab juba ainuüksi välise teopildi alusel rääkida vahetust inimelu ohustamisest tapmiskoosseisu mõttes. Välisele teopildile saab tapmiskoosseisu tuvastamisel tugineda ka siis, kui süüdistatava tegu on ühekordne ja toimepanija tegu iseloomustab äärmuslik ohtlikkus (nt löök elutähtsate organite piirkonda).²²

KarS § 113 lg 1 järgi saab isikule karistuseks mõista kuue- kuni viieteistaastase vangistuse. Karistuse keskmine määr on KarS-i kohaselt seega 10 aastat ja 6 kuud vangistust.

1.3. Isiku süü

Riigikohtu praktika järgi tuleb karistuse mõistmisel võtta lähtepunktiks karistusseadustiku eriosa normi sanktsiooni keskmine määr. Seejärel tuleb tuvastada süüdistatava süü suurus ja karistust kergendavad ning raskendavad asjaolud, mille põhjal saadakse süüdlase süü suurusele vastav karistuse määr.²³

Karistusseaduse § 56 lõike 1 järgi on karistamise alus isiku süü. Sama paragrahvi lõike 2 järgi peab karistuse mõistmisel kohtu poolt või määramisel kohtuvälise menetleja poolt arvestama kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid, võimalust mõjutada süüdlast edaspidi hoiduma süütegude toimepanemisest ja õiguskorra kaitsmise huvisid. Ühelt poolt võivad süüdlased mõjutavad asjaolud olla objektiivsed ehk tegu ja tagajärge iseloomustavad, aga ka subjektiivsed, näiteks tahtlus või ettevaatamatus, nende liik, motiiv ja eesmärk, teos avalduv suhtumine normi.²⁴

²¹ RKKKo 3-1-1-79-15.

²² RKKKo 3-1-1-128-06.

²³ RKKKo 1-17-1629.

²⁴ Sootak, J. (viide 15), lk 121.

Isiku süü suurus sõltub konkreetse juhtumi asjaoludest. Eeskätt tuleb lähtuda kuriteo asjaoludest, aga tähelepanuta ei saa jätta ka teo toimepanija isikut.²⁵ Süüd hinnates tuleb lähtuda asjaoludest, mis võivad iseloomustada näiteks tegu ja tagajärge ning süüdlase käitumise motiivi ja eesmärki.²⁶ Samuti peab silmas pidama isiku käitumist vahetult enne ja pärast kuriteo toimepanemist, kuna see näitab süüdistatava suhtumist kaitstavasse õigushüvesse.²⁷ Lähtuma peab eelkõige asjas tuvastatud faktilistest asjaoludest ja nendes kajastuvast teo ebaõiguse mahust. Lisaks tuleb hinnata KarS §-s 57 sätestatud karistust kergendavaid ja KarS §-s 58 loetletud karistust raskendavaid asjaolusid.²⁸ Paragrahvides 57 ja 58 sätestatud süüd mõjutavaid asjaolusid peab kohus nende esinemisel igal juhul arvesse võtma ja § 56 annab kohtule võimaluse süü hindamisel arvestada ka muude asjaoludega.²⁹

Kohtuotsusest peab nähtuma, millised on süüd vähendavad või suurendavad asjaolud ja mida kohus on karistust mõistes arvestanud. Teost tulenev süü on suurem, kui isik on täitnud kuriteokoosseisu mitu kvalifitseerivat tunnust.³⁰

Kohtuotsusest peab selgelt nähtuma, millised on süüd vähendavad või suurendavad asjaolud § 56 esimese lause järgi, millised karistust kergendavad asjaolud tulevad § 57 lg-st 1, millised lg-st 2 ja millised on karistust raskendavad asjaolud § 58 järgi. Objektiivselt saab liigitada süüd mõjutavaid asjaolusid näiteks teo, teo taunitavuse, raskuse ja korduvuse, rikutud kohustuse olulisuse, teo sotsiaalse olulisuse ja tagajärje raskuse järgi. Subjektiivselt saab süüd hinnata näiteks tahtluse või ettevaatamatuse, nende liigi, motiivi ja eesmärgi või teos avalduva suhtumise järgi normi.³¹

Riigikohus on leidnud, et katsestaadiumisse jäänud süüteo korral on karistuse mõistmise jaoks tähtis eeskätt isiku tahtluse intensiivsus, millega on seotud näiteks ka kuriteo toimepanemise põhjalik planeerimine ja ettevalmistamine. Teiseks on oluline see, kas ja millises ulatuses rünnatud õigushüve kahjustatud sai ehk teisisõnu toimepanija poolt silmas peetud ja soovitud tagajärje saavutamise lähedus. Arvestama peab ka konkreetseid põhjuseid, miks ei lõppenud katsestaadiumisse jõudnud tegu toimepanija poolt soovitud tagajärjega. Hindama peab, kas

²⁵ RKKKo 3-1-1-59-15.

²⁶ RKKKo 3-1-1-113-12.

²⁷ RKKKo 3-1-1-77-11.

²⁸ RKKKo 3-1-1-76-12.

²⁹ Kiris, R., Pikamäe, P., Sootak, J. Sanktsiooniõigus. Juura: Tallinn 2017, lk 118.

³⁰ Sootak, J., Pikamäe, P. (viide 3), § 56/9.1.

³¹ Sootak, J., Pikamäe, P. (viide 3), § 56/8.

tagajärje mittesaabumise põhjuseks oli lihtsalt ebaõnnestumine, kolmandate isikute ootamatu ning planeerimata sekkumine või näiteks toimepanija eesmärgi realiseerumine üksnes osaliselt (kahe inimese surma asemel üksnes ühe kannatanu surm).³²

Kuigi süü suurus ei sõltu otseselt koosseisutahtluse liigist, võib see näidata süüdistatava suuremat süüd seoses eesmärgi või motiiviga. Oluline on tähele panna, et teos ilmnev süüd suurendav asjaolu peab olema hõlmatud süüdlaste tahtlusega, et seda karistuse mõistmisel arvestada.³³

1.4. Karistust kergendavad ja raskendavad asjaolud

Karistust kergendavad ja raskendavad asjaolud on loetletud KarS §-des 57 ja § 58. Seda, kui palju nende asjaolude esinemisel karistust suurendada või vähendada tuleb, seadus ei sätesta. Küll on aga kohtupraktika seisukohal, et nende tuvastamisel peab ka karistuse mõistmisel nendega arvestama.³⁴ Kergendavad asjaolud on liigitatud: a) süüdlase käitumist pärast kuritegu iseloomustavateks; b) süüteo toimepanemist iseloomustavateks; c) süüdlase isikut iseloomustavateks.³⁵

KarS § 57 lõike 1 järgi on karistust kergendavad asjaolud:

- 1) süüteo kahjulike tagajärgede ärahoidmine, samuti abi andmine kannatanule vahetult pärast süüteo toimepanemist;
- 2) kahju vabatahtlik hüvitamine;
- 3) süü ülestunnistamisele ilmumine, puhtsüdamlik kahetsus või süüteo avastamisele aktiivne kaasaaitamine;
- 4) süüteo toimepanemine raske isikliku olukorra mõjul;
- 5) süüteo toimepanemine ähvarduse või sunni, samuti teenistusliku, majandusliku või perekondliku sõltuvuse mõjul;
- 6) süüteo toimepanemine õigusvastase käitumisega esile kutsutud tugeva hingelise erutuse mõjul;
- 7) süüteo toimepanemine raseda või kõrges eas inimese poolt;
- 8) süüteo toimepanemine hädakaitse piiride ületamisel;
- 9) leppimine kannatanuga.

³² RKKKo 3-1-1-70-16.

³³ Sootak, J., Pikamäe, P. (viide 3), § 56/11.

³⁴ RKKKo 3-1-1-77-11.

³⁵ Sootak, J., Pikamäe, P. (viide 3), § 57/1.

Sama paragrahvi lõike 2 järgi lubab seadus karistuse kohaldamisel arvestada ka lõikes 1 loetlemata asjaolusid.

KarS § 58 järgi on karistust raskendavad asjaolud:

- 1) omakasu või muu madal motiiv;
- 2) süüteo toimepanemine erilise julmusega või kannatanut alandades;
- 3) süüteo toimepanemine teadvalt noorema kui kaheteistaastase, raseda, kõrges eas või abitus seisundis inimese, samuti raske psüühikahäirega inimese suhtes;
- 4) süüteo toimepanemine isiku suhtes, kes on süüdlasest teenistuslikus või majanduslikus sõltuvuses, samuti süüdlase endise või praeguse pereliikme, süüdlasega koos elava isiku või süüdlasest muul viisil perekondlikus sõltuvuses oleva isiku suhtes;
- 5) süüteo toimepanemine erakorralise või sõjaseisukorra ajal;
- 6) süüteo toimepanemine ühiskondlikku või loodusõnnetust ära kasutades;
- 7) süüteo toimepanemine üldohtlikul viisil;
- 8) raske tagajärje põhjustamine;
- 9) süüteo toimepanemine teise süüteo hõlbustamiseks või varjamiseks;
- 10) süüteo toimepanemine grupi poolt;
- 11) süüteo toimepanemise hõlbustamiseks ametliku vormiriietuse või ametitunnuste kasutamine;
- 12) süüteo toimepanemine alaealise suhtes mõjuvõimu või usaldust kuritarvitades;
- 13) isikuvastase süüteo toimepanemine täisealise poolt alaealise juuresolekul.

Karistust raskendavad asjaolud on seaduses loetletud ammendavalt. Kui kohus tuvastab loetelus oleva asjaolu, ei pea ta põhjendama, miks see karistust raskendab, küll aga peab põhjendama näiteks siis, kui ta ei nõustu menetluspoole taotlusega lugeda mõni asjaolu karistust raskendavaks.³⁶

1.5. Eri- ja üldpreventsioon

KarS § 56 lg 1 teise lause järgi peab kohus karistuse mõistmisel arvestama ka võimalust mõjutada süüdlast edaspidi hoiduma süütegude toimepanemisest ja õiguskorra kaitsmise huvisid.

³⁶ Sootak, J., Pikamäe, P. (viide 3), § 58/1.

Preventiivset laadi tegurid toimivad karistuse kergendamise või raskendamise suunas. Eripreventiivse eesmärgina karistuse kohaldamisel mõistetaksegi isiku mõjutamist edaspidi hoiduma süütegude toimepanemisest. Eriti oluliseks peetakse eripreventsiooni just alaealise puhul. Vangistuse kohaldamine alaealisele saab olla pigem erandlik ning vangistuse kohaldamise puhul tuleb ära näidata tõsiselt võetava prognoosi puudumine juhtida alaealine süüdimõistetav seaduskuulekale teele ilma vangistust kohaldamata. Süüdlase isiku arvestamisel tohib arvestada ainult neid asjaolusid, mis on seotud toimepandud süütega.³⁷

Varasemaid karistusi saab arvestada uue karistuse mõistmisel siis, kui need ei ole karistusregistrist kustutatud ning on seotud uue kuriteoga. Kohtuotsuses tuleb ära näidata karistusregistri andmete järgi, millised on varasemad karistused ja kuidas need kohtu arvates karistuse raskust mõjutavad. Arhiveeritud karistust ei tohi arvesse võtta isegi eripreventiivsetel põhjendustel.³⁸

Ülpreventsiooni all mõeldakse õiguskorra kaitsmise huvisid ning see seab eesmärgiks avaldada õiglase karistusega mõju, mis kinnitab inimeste usku normide kehtivusse ja usaldust õiguskorra vastu. Lisaks on üldpreventiivsetel kaalutlustel vajadus kaitsta ühiskonda raskeid kuritegusid toime pannud isikute isoleerimisega. Süü piiridesse jääva karistuse leidmisel on üldpreventsioonil eelkõige alammäära fikseeriv roll ning praktiliselt arvestatakse üldpreventiivseid kaalutlusi näiteks olukorras, kus teatud liiki kuritegude suur levik on muutunud probleemiks. Oluline on, et kohus põhjendaks üldpreventsiooni põhjalikult ning lihtsalt üldsõnalised osutused süüteo ohtlikkusele ei ole piisavad.³⁹

Üldpreventsiooni saab vaadelda nii negatiivse kui positiivse. Positiivse üldpreventsiooni all mõeldakse preventiooni, mida seletati eelmises lõigus. Negatiivne preventioon on aga käsitletav ka sõnumina kogu ühiskonnale, et teatud käitumisviisid ei ole aktsepteeritud.⁴⁰ Selline preventioon sisaldab endas peamiselt hirmutamise efekti.⁴¹

³⁷ Sootak, J., Pikamäe, P. (viide 3), § 56/16-20.2 .

³⁸ Sootak, J., Pikamäe, P. (viide 3), § 56/9.4. RKKKo 3-1-1-70-16, RKKKo 3-1-1-79-03.

³⁹ Sootak, J., Pikamäe, P. (viide 3), § 56/21.

⁴⁰ Saar, J. lk 250.

⁴¹ Sootak, J. (viide 15), lk 135.

1.6. Lõpliku karistuse põhjendamine

Moraalne küsimus karistuse mõistmisel on see, et mis õigustab inimestele karistuse määramist. Kuna peaaegu alati kaasneb karistusega karistatavale midagi kahjulikku või ebameeldivalt on oluline, et põhjused, miks isikut karistatakse oleks hästi argumenteeritud ja põhjendatud. Vangistusega võib kaasneda füüsiline ebamugavus, valu, kurbus ning tihti sotsiaalelust ja tööst eemaldumine. Kuigi on ka juhtumeid, kus karistamine ei ole karistatavale ebameeldiv on siiski oluline, et isikult vabaduse võtmisel oleks olemas õigustus.⁴²

PS § 15 lg 1 esimene lause annab õiguse nõuda põhjendatud kohtulahendit. Põhjenduste puudumine on oluline menetlusõiguse rikkumine, vastama peab eelkõige menetlusosaliste määravatele argumentidele ning põhjenduskohustus hõlmab endas ka otsuse järelduste vastavust tuvastatud asjaoludele.⁴³ Ka kriminaalmenetluseadustiku (edaspidi KrMS)⁴⁴ § 305¹ järgi peab olema kohtuotsus seaduslik ja põhjendatud. KrMS § 312 järgi peab kohtuotsuse põhiosas esitama muuhulgas kohtulikul uurimisel tõendatuks tunnistatud asjaolud ja tõendid, millele tuginetakse; tõendid, mida kohus ei pea usaldusväärseks; põhjendus, miks ta neid usaldusväärseks ei pea; asjaolud, mis kohus on tunnistanud üldtuntuks ja millele ta otsust tehes tugineb; kergendavad ja raskendavad asjaolud ja süüdistatavale mõistetava karistuse motiivid.

Kriminaalasja lahendav kohus on vaba hindama tõendeid kogumis oma siseveendumuse kohaselt. Lõplik ja ammendav põhjendus karistuse osas kujuneb kogu kohtuliku arutamise käigus ning see peab sisalduma ka kohtuotsuses. Samuti on oluline, et kohtuotsus ei tugineks üllatuslikele asjaoludele.⁴⁵

Karistuse mõistmisel tuleb lähtepunktiks võtta karistusseadustiku eriosa normi sanktsiooni keskmine määr.⁴⁶ Lõpliku karistuse, arvestades õiguslikke piire, teeb kohtunik enda siseveendumusest lähtudes.⁴⁷ Riigikohtu kriminaalkolleegium on ühes enda uuemas lahendis öelnud, et kuigi KrMS § 61 kohaselt on tõendite hindamisel määravaks kohtuniku siseveendumus, ei tähenda see seda, et kohtunik võiks tõendiallika usaldusväärset hinnata vaid kõhutunde põhjal, vaid siseveendumuse kujunemine tuleb kohtuotsuses ka veenvalt ära

⁴² Gavardino, M., Dignan, J. The Penal System. An introduction. London: Sage Publications 1997, lk 31.

⁴³ Pilving, I. Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne § 15. Tartu: Sihtasutus Iuridicum, 2020. – <https://pohiseadus.ee/sisu/3486> (07.04.2022).

⁴⁴ Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I 2003, 27, 166 – RT I, 22.12.2021, 45.

⁴⁵ Pilving, I. § 15.

⁴⁶ RKKKo 3-1-1-52-13.

⁴⁷ RKKKo 1-19-4150/132.

näidata.⁴⁸ Sama põhimõtet saab laiendada ka karistuse mõistmisele ehk siseveendumuse kujunemine peab olema kohtulahendist välja tulema ning olema ka loogiliselt jälgitav. Kuna kohtule on antud karistuse mõistmisel kaalutusruum, siis liigilt ja/või määralt erinevaid õiguspäraseid karistusi, mille vahel kohus võib seadusest tulenevates piirides valida, on peaaegu alati mitu.⁴⁹ Riigikohus on leidnud, et kriminaalmenetlusõiguse olulise rikkumisena on käsitletav, kui ringkonnakohtu siseveendumuse kujunemine kohtuotsuse põhjenduste alusel ei ole lugejale jälgitav.⁵⁰

Karistuse põhistamata jätmine on menetlusõiguse oluline rikkumine, mis toob kaasa kohtuotsuse tühistamise KrMS § 339 lg 1 p 7 alusel. KrMS § 339 lg 1 p 7 järgi tuleb kvalifitseerida üksnes kohtuotsuse põhistamise kohustuse kõige ulatuslikumad rikkumised, mis on käsitatavad KrMS § 339 lg 1 p-s 7 otsesõnu nimetatud kohtuotsuses põhjenduse puudumisena ja tuleb silmas pidada, et seadus räägib põhjenduse kui terviku, mitte üksikute põhjenduste puudumisest. Kohtuotsuses põhjenduse puudumisega on tegemist eeskätt siis, kui kohus jätab seadusliku aluseta kohtuotsuse põhiosa (KrMS § 312) tervikuna või mõne süüdistatava või kuriteo osas üldse koostamata.⁵¹ KrMS § 339 lg 1 punkti 7 tuleb seega kohaldada vaid väga ulatuslike rikkumist korral. Kohus ei tohi ilma sisulise põhjendusega kuulutada karistust süüle ja karistuse eesmärkidele vastavaks, vaid peab asjaolud esitama konkreetselt ja sisuliselt.⁵² Selliseid juhtumeid saab esineda väga harva, kuna enamasti heidetakse kohtutele ette põhjenduste lakoonilisust, mitte puudumist.

Arusaam isiku süüst tekib kohtul kohtumenetluse käigus. Riigikohtu hinnangul saab karistuse valik olla korralises edasikaebemenetluses kohtuotsuse tühistamise aluseks eelkõige siis, kui nimetatud küsimuse lahendamisel on tuvastatav selge materiaali- või menetlusõiguslik rikkumine ja sellel konkreetsel eksimusel on olnud vahetu toime kohtu siseveendumuse kujunemisele. Rikkumine peab olema toonud kaasa süüteo raskusele või süüdimõistetud isikule selgelt mittevastava karistuse mõistmise.⁵³

Uuringute järgi on jõutud järeldusele, et enamike inimeste jaoks on vanglateskkond negatiivse mõjuga. Probleemiks on näiteks isolatsiooni mõju psüühikale. Kuigi teatud inimesed tunnevad

⁴⁸ RKKKo 1-20-9406.

⁴⁹ RKKKo 1-19-4150.

⁵⁰ RKKKo 1-20-3107.

⁵¹ RKKKo 3-1-1-14-14.

⁵² Sootak, J., Pikamäe, P. (viide 3), § 113.

⁵³ RKKKo 1-17-1629/44.

ennast üksinduses hästi, siis teiste jaoks võib ka lühiajaline üksindus tuua esile stressi, hirmu ja depressiooni.⁵⁴

KarS § 56 lg 2 järgi võib vangistust mõista vaid siis, kui karistuse eesmäärke ei ole võimalik saavutada kergema karistusega. Tegemist on seega *ultima ratio* põhimõttega ja kohus peab mitte karistust lihtsalt põhistama, vaid tooma välja ka täiendavaid argumente just vangistuse põhistamiseks.⁵⁵ Kohus ei ole karistuse mõistmisel seotud prokuröri ega kaitsja seisukohtadega, vaid lahendab küsimused seadusele ning enese siseveendumusele tuginevalt ja kohtumenetluse poolte karistustaotlustega on kohus seotud vaid üldise põhjendamiskohustuse kaudu.⁵⁶ Nii tapmise kui ka mõrva paragrahv näeb karistusena ette vaid vangistuse.

Karistusseadustiku §-s 73 ja §-s 74 on sätestatud karistusest tingimisi vabastamine. KarS § 73 lõike 1 järgi võib kohus määrata, et süüdlase suhtes jäetakse karistus täielikult või osaliselt tingimisi kohaldamata, kui arvestades kuriteo toimepanemise asjaolusid ja süüdlase isikut ei oleks mõistetud tähtajalise vangistuse ärakandmine süüdlase poolt otstarbekas. Kui isikule mõistetakse vabadusekaotuslik karistus, siis see pööratakse reeglina ka täimisele. Vaid erandlikud süüteo toimepanemise asjaolud ja süüdlase isik on aluseks karistuse kandmisest tingimisi vabastamise kaalumiseks.⁵⁷ KarS §-dest 73 ja 74 tulenevalt, peab tingimisi vabastatava katseage olema temale mõistetud vangistuse tähtajast pikem. KarS § 74 lg 3 järgi saab katseaja pikkus olla kuni 5 aastat. Kuna tapmise sanktsioon näeb ette miinimumkaristuseks 6 aastat ning alla selle mõistetakse karistust vaid erandjuhtumitel, ei ole enamasti karistuse kandmisest tingimisi vabastamine võimalik. Süüteo katse puhul võib KarS § 25 lg 6 järgi kohaldada §-s 60 sätestatud ehk kergendada isiku karistust § 60 lõigetes 2 kuni 4 sätestatud korras. Riigikohus on leidnud, et vähendamise otsustamisel peab hindama süüdimõistetu tahtluse intensiivsust ja seda, kas ja millises ulatuses rünnatud õigushüve kahjustatud sai.⁵⁸

KarS § 56 lg 2 kohaselt võib vangistust mõista ainult siis, kui karistuse eesmäärke ei ole võimalik saavutada kergema karistusega. KarS § 61 lõike 1 järgi võib kohus kohaldada karistust alla seaduses sätestatud alammäära. Lõikes 2 on sätestatud, et kui seadustiku eriosas ette nähtud vangistuse alammäär on vähemalt viis aastat, ei või mõistetud vangistus olla väiksem kui üks aasta. Kuna tapmise puhul on karistuse alammäär 5 aastat, ei tohi kohus selle sätte järgi

⁵⁴ Saar, J. lk 259-261.

⁵⁵ Kiris, R., Pikamäe, P., Sootak, J. lk 148.

⁵⁶ RKKKo 3-1-1-82-14.

⁵⁷ RKKKo 3-1-1-99-06.

⁵⁸ RKKKo 3-1-1-70-16.

vähendada karistust alla ühe aasta. Erandlikud laadi asjaolud ei ole seaduses ette kirjutatud ja seega saab kohus ise otsustada, mis tema jaoks on erandlik asjaolu karistuse kohaldamiseks alla alammäära.

2. Kohtupraktika analüüs

2.1. Kohtuotsuste üldandmed

2019.–2021. aastal tehti Riigi Teatajas avalikuks 55 kohtuotsust, kus jõustus kohtulahend, mille järgi mõisteti isik süüdi KarS § 113 lg 1 või § 113 lg 1 - § 25 lg 2 järgi. Analüüsis on kasutatud vaid otsuseid, mis on jõustunud ja kus isik on tapmise või tapmise katse eest süüdi mõistetud. Samuti on välja jäetud lahendid, milles isik oli kaasaaitaja, tegu kvalifitseeriti maa-, ringkonna- või Riigikohtus ümber või isik mõisteti maakohtus või mõnes järgmises kohtuastmes õigeks. Karistusena on arvesse võetud süüdistatavale viimasena mõistetud karistust.

2019. aastal tehti avalikuks 20 otsust. Üks isik mõisteti maakohtu otsusega õigeks. Tapmise katse eest mõisteti süüdi 10 isikut. Ühel juhul esitati süüdistus algselt KarS § 114 lg 1 p 1 järgi, mille kohus kvalifitseeris menetluse ajal ümber KarS § 113 lg-ks 1.

2020. aastal tehti esimese astme menetluses Riigi Teatajas avalikuks 22 kohtuotsust, kus süüdistatavale esitati süüdistus või mõisteti lõppastmes süüdi KarS § 113 lg 1 või § 113 lg 1 - § 25 lg 2 järgi. Kolm tegu kvalifitseeriti kohtumenetluse ajal ümber: kahes lahendis KarS § 118-ks ning ühes KarS § 115-ks. Ühtegi isikut õigeks ei mõistetud. Kuuel juhul mõisteti isik süüdi tapmise katse eest.

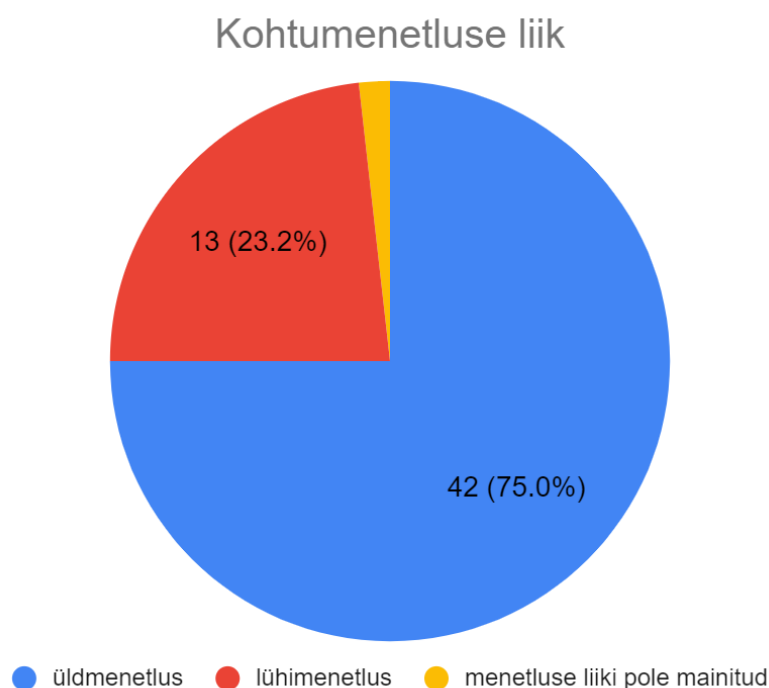
2021. aastal tehti esimese astme menetluses Riigi Teatajas avalikuks 18 kohtuotsust, kus süüdistatavale esitati süüdistus KarS § 113 lg 1 või § 113 lg 1 - § 25 lg 2 järgi. Neist kahe puhul oli tegemist kuriteo katsega. Ühes otsuses kvalifitseeriti tegu kohtumenetluse ajal ümber ning isik sai karistuse KarS § 118 lg 1 järgi ning ühes otsuses mõisteti isik õigeks.⁵⁹ Kahel juhul mõisteti karistus tapmise katse eest ning ühe otsusega⁶⁰ mõisteti karistus kahele isikule, kes olid kaastäideviijad. Tapmise katse eest mõisteti isik süüdi kahel juhul.

Avaldatud kohtuotsuseid oli kolme aasta lõikes enam-vähem sama palju. Suurem erinevus oli aastate lõikes tapmise katsete osas: kui 2019. aastal oli tapmise katseid 10, siis 2021. aastal ainult kaks.

⁵⁹HMKKo 1-20-7671, TMKKo 1-19-7207.

⁶⁰ TMKKo 1-20-3387.

Suurem osa menetlustest toimusid üldmenetlusena – kolmveerand maakohtute otsustest olid tehtud üldmenetluse raames. KrMS § 239 lõige 2 punkt 1 sätestab, et kokkuleppemenetlust ei kohaldata § 113 ettenähtud kuritegudes. Seega ei ole tapmise puhul kokkuleppemenetluses asja arutamine võimalik. Üllatavalt palju oli aga asja lahendamist lühimenetluses. KrMS § 233 lg 1 sätestab, et süüdistatava ja prokuratuuri taotlusel võib kohus kriminaalasja lahendada tunnistajaid, asjatundjaid ja eksperte välja kutsumata lühimenetluses kriminaaltoimiku materjali põhjal. KrMS § 238 lõike 2 järgi vähendatakse lühimenetluse puhul süüdimõistvat kohtuotsust tehes pärast kõigi asjaolude kaalumist süüdistatavale mõistetavat põhikaristust kolmandiku võrra. Töös on siiski lähtunud kohtu poolt esialgselt mõistetud karistusest, mida ei ole veel vähendatud. Ühes otsuses⁶¹ ei olnud menetluse liiki üldse välja toodud. Ilmselt on põhjus, miks nii paljud süüdistatavad lühimenetlusega nõus on ning seda peaaegu veerandil juhtudel rakendati see, et mõistetud karistust vähendatakse 1/3 võrra.

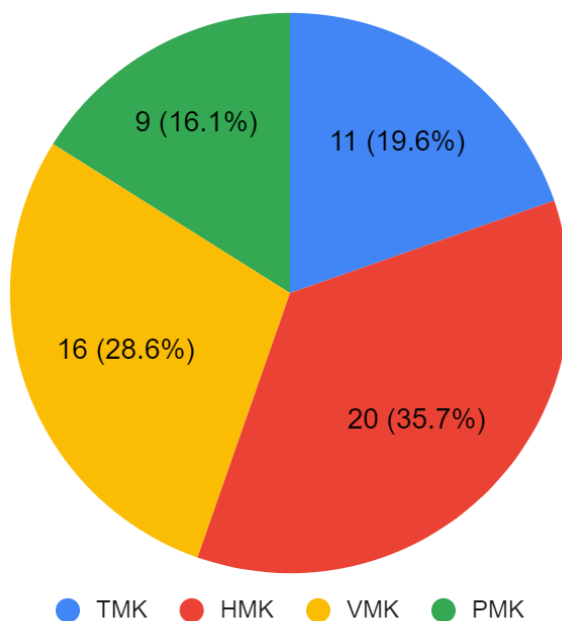
Joonis 1. Kohtumenetluse liik.

Kõige rohkem otsuseid avaldati Harju Maakohtu poolt. KrMS § 24 lõike 1 järgi allub kriminaalasja arutamine maakohtule, kelle tööpiirkonnas on kuritegu toime pandud. Lõike 2 järgi võib erandina kriminaalasja arutada kuriteo tagajärgede saabumise või süüdistatavate või kannatanute või tunnistajate enamuse asukoha järgi. Harju Maakohtu tööpiirkond on Harju

⁶¹ VMKo 1-17-7258.

maakond.⁶² Seega võib üldistavalt öelda, et kõige rohkem pannakse tapmisi toime Harju maakonnas, mis võib olla põhjendatav asjaoluga, et Harjumaal elab kõige rohkem inimesi. Võrreldes maakohtute tööpiirkondade suuruseid on palju otsuseid ilmunud ka Viru Maakohtu kohtumajade poolt. Viru Maakohtu tööpiirkondadeks on kaks maakonda – Ida-Viru maakond ja Lääne-Viru maakond⁶³.

Avaldatud otsused maakohtute kaupa

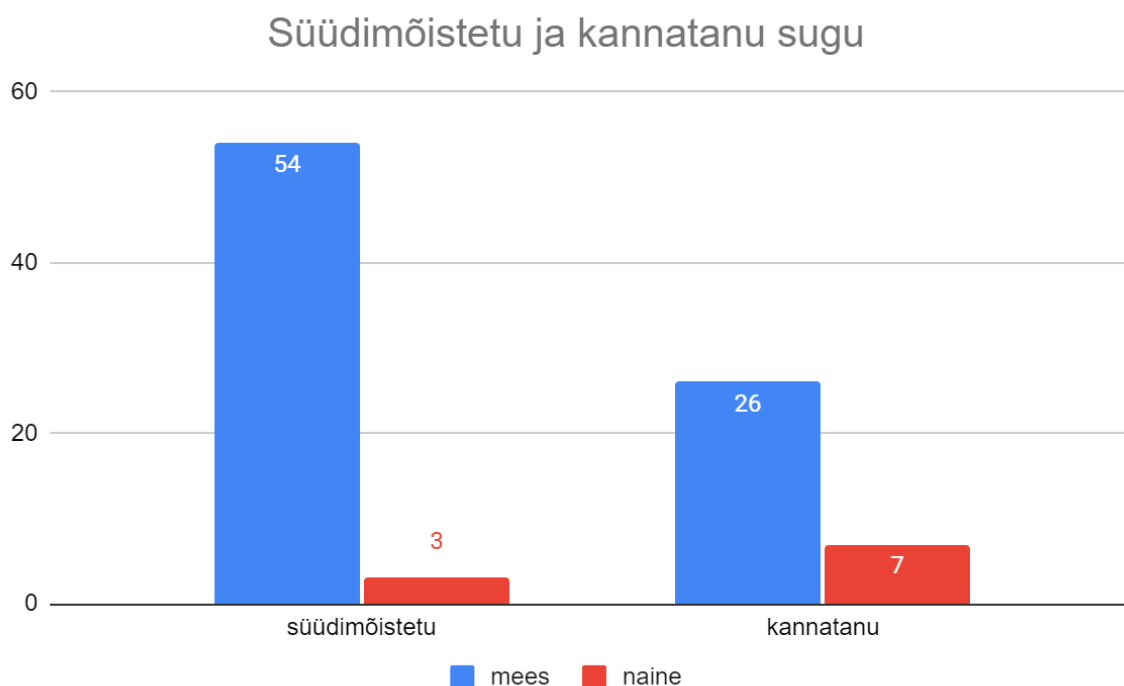
Joonis 2. Avaldatud otsused maakohtute kaupa.

Aastatel 2019.-2021. avaldatud kohtuotsustes olid peaaegu kõigil juhtudel ehk 57-st KarS § 113 või KarS § 113 - § 25 lg 2 toime pannud isikust 54 mehed. Kolmel juhul oli süüdimõistetud isikuks naine. Kannatanute osas oli 26 juhul ohvriks mees ning 7 juhul naine, teiste lahendite osas ei olnud kohtuotsuses kannatanu sugu välja toodud. Kui teo toimepanijate puhul on selgelt näha, et tapmisi panevad toime üldjuhul mehed, siis kannatanute osas on naiste osakaal veidi kõrgem kui teo toimepanijate puhul. Ka K.Peri tööst⁶⁴ selgus, et suuremas osas panid eluvastaseid süütegusid toime mehed.

⁶² Maa- ja halduskohtute tööpiirkonnad on jaotatud Justiitsministri määrusega „Maa- ja halduskohtute tööpiirkonnad“ RTL 2005, 110, 1696, 27.10.2005 nr 45

⁶³ *Ibidem*

⁶⁴ Peri, K. lk 50.

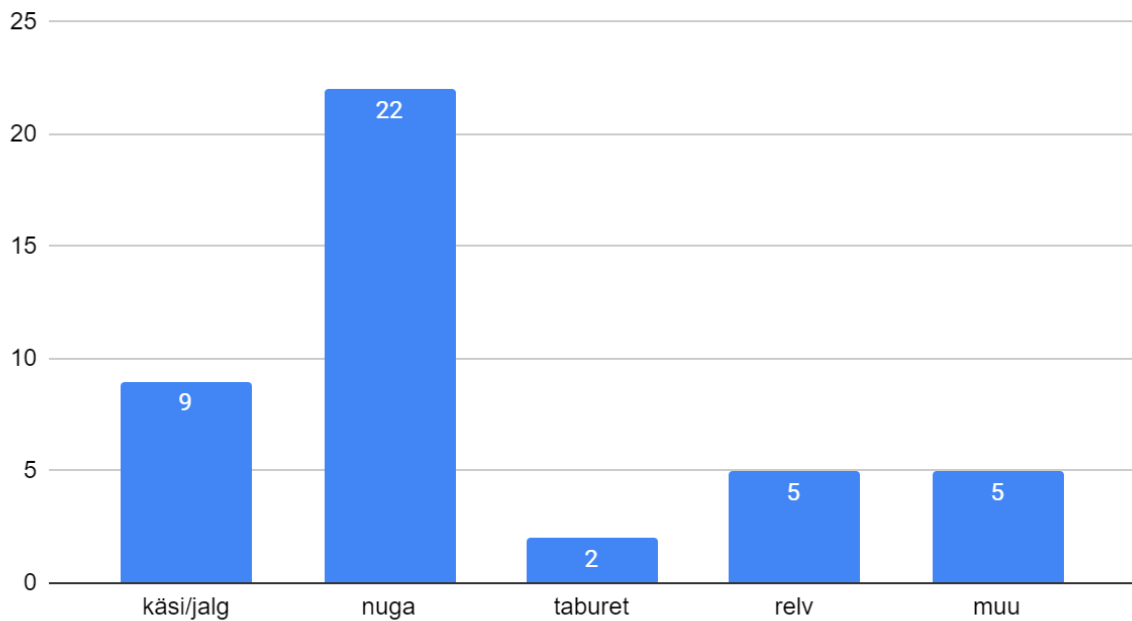
Joonis 3. Süüdimõistetu ja kannatanu sugu.

Tapmine pandi enamasti toime noaga löömise või peksmisega. Tegu pandi 22 juhul toime noaga, 9 juhul rusika või muu kehaosaga (näiteks löödi jalaga), 2 korral taburetiga ja 5 korral relvaga (näiteks vibupüss, vintpüss või püstol). Kahes kohtuotsuses on välja toodud, et löödi nii rusikatega kui ka taburetiga. Kägistamine pandi toime juhtme või salliga. Ühel juhul jäi vahend tuvastamata.

Kohtulahendite analüüsis ilmnes, et enamik tapmisi on toime pandud alkoholihoobes ja hetkese ärritumise ajendil ning seda ilmestab ka teo toimepanemise vahend. Tapmiseks valitakse esimene lähedal olev vahend ehk enamikel juhtudel ongi selleks käed ja jalad või majapidamises kergesti leitav nuga. Ka kohus on ühes lahendis välja toonud, et tuvastatud asjaoludest nähtuvalt on tegu toime pandud käeulatuses laual olnud noaga. Seega, välise teopildi põhjal on tegu toime pandud hetke ajendil ning impulsiivne.⁶⁵ Kahel juhul oli teo toimepanemise vahendiks ka taburet, mis on ilmselt jällegi olnud esimene lähedal olev asi, mille järgi süüdistatav on haaranud. Ühel juhul oli vahendiks ka kirves ning teises kriminaalasjas pani isik tapmise toime lihahaamriga, mis on samuti tavapäraselt kodus olevad asjad.

⁶⁵ PMKo 1-21-1949.

Teo toimepanemise vahend

Joonis 4. Teo toimepanemise vahend.

Tapmiste ja tapmise katsete puhul oli enamasti kannatanuks süüdistatavale tuttav isik. Vaid kolmel juhul tuli kohtulahendist välja, et tegu pandi toime täiesti võõra isiku vastu. Esimesel juhul oli selleks süüdistatava naabri kinnistul tegutsenud isikud, keda süüdistatav pidas metsavarasteks.⁶⁶ Teisel juhul pandi tegu toime arestimaja ametniku suhtes arestimajast põgenemise katse käigus.⁶⁷ Kolmandast kohtuotsustest⁶⁸ selgus, et süüdistatav oli läinud võõra seltskonna juurde ning pakkunud neile pudelist alkoholi. Kui ühel hetkel tundus süüdistatavale ilmselt alkoholijoove tõttu, et üks meestest ei taha pudelit tagasi anda tekkis tal hirm pudelist ilma jääda ja ta lõi seetõttu meest noaga.

Kannatanuks oli enamasti süüdistatava sõber, tuttav või korterikaaslane, kellega tarbiti koos alkoholi, mille käigus tekkis tüli. Vähesematel juhtudel oli tegemist süüdistatava pereliikmega ning nendel juhtudel võttis kohus seda ka raskendava asjaoluna arvesse.

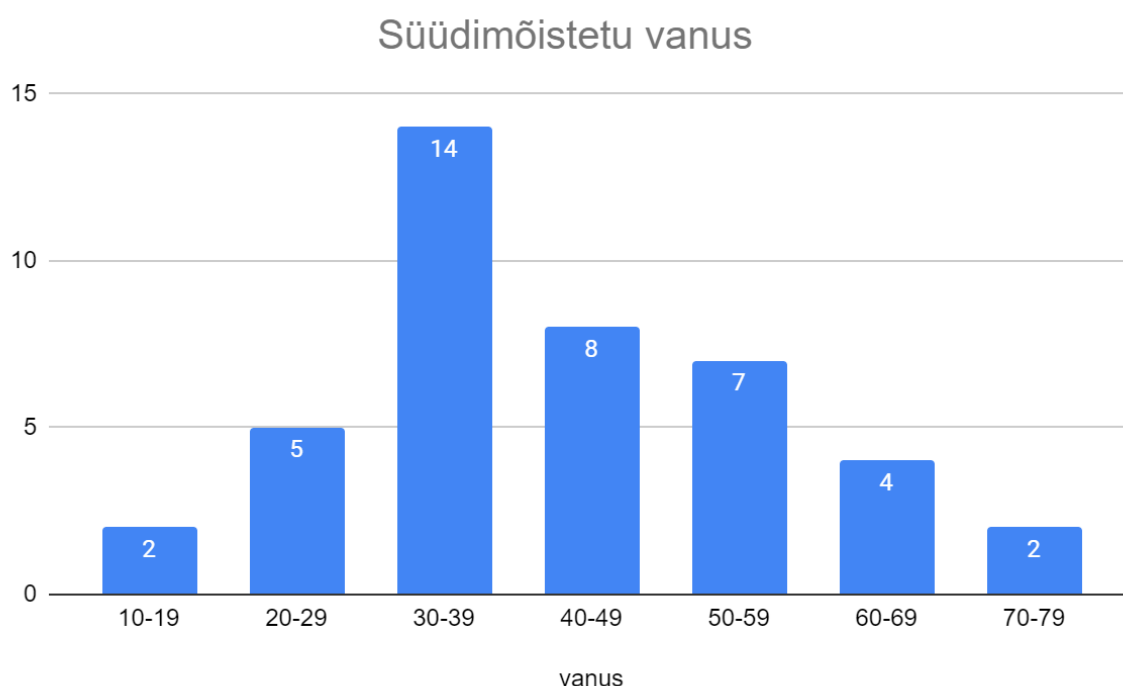
Kohtuotsustest tuli välja, et kõige rohkem panid tapmisi või tapmise katseid toime isikud vanuses 30-39 aastat. Süüdimõistetute vanused on arvatatud teo toimepanemise hetkel. Kõige nooremad süüdimõistetud olid kaks 15-aastast poissi, kes panid toime asotsiaalsete

⁶⁶ HMKo 1-18-10125.

⁶⁷ VMKo 1-19-6918.

⁶⁸ HMKo 1-20-4520.

kalduvustega mehe tapmise.⁶⁹ Kõige vanemad süüdimõistetud olid kahes otsuses 70-aastased isikud. Mõlemad isikud mõisteti süüdi Harju Maakohtus. Otsuses 1-18-8335 võttis kohus arvesse kergendava asjaoluna süüdistatava kõrget iga KarS § 57 lg 1 p 7 mõistes. Teises otsuses, nr 1-18-9574, kohus süüdistatava kõrget iga kergendava asjaoluna arvesse ei võtnud. Seega on näha ilmselge erinevus kahe sama vana süüdistatava puhul, kus ühel juhul käsitletakse 70-aastast kõrges eas oleva isikuna ning teisel juhul mitte. Tapmise või tapmise katse eest süüdimõistetute keskmine vanus aastatel 2019-2021 oli 41,2 aastat.

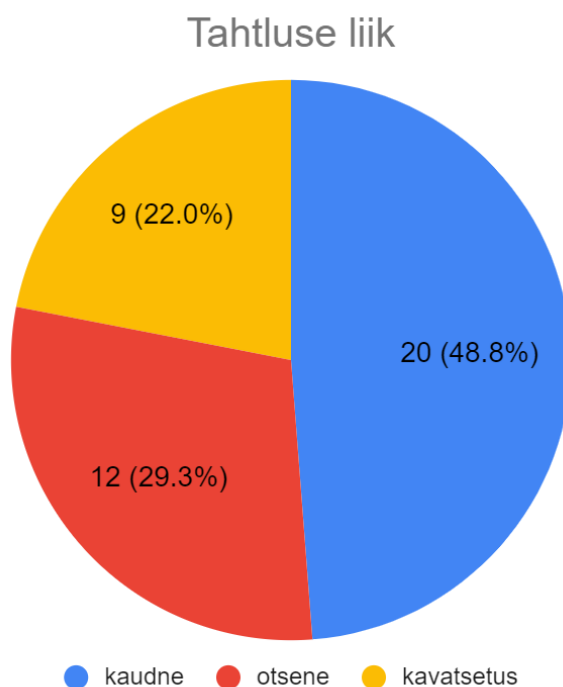
Joonis 5. Süüdimõistetute vanus.

Kohtulahendite järgi tuli välja, et peaaegu pooled tapmistest ja tapmise katsetest on toime pandud kaudse tahtlusega KarS § 16 lg 4 mõistes. Kuna kaudne tahtlus on kõige väheintensiivsem tahtluse liik, on seda kõige lihtsam ka põhjendada. Kaudse tahtluse puhul ei pea süüdistatav teadma, et kannatanu sureb ega olema seda endale eesmärgiks seadnud või kannatanu surma tahtma. Kaudse tahtluse jaoks piisab, kui ta peab võimalikuks, et tema teo tagajärjel kannatanu sureb ja ta seda ka möönab. Näiteks on Riigikohus⁷⁰ öelnud kaudse tahtluse kohta seda, et lüües kannatanut noaga kõhtu, st elutähtsate organite piirkonda, ei kontrollinud

⁶⁹ HMKo 1-19-7969.

⁷⁰ RKKKo 3-1-1-40-13.

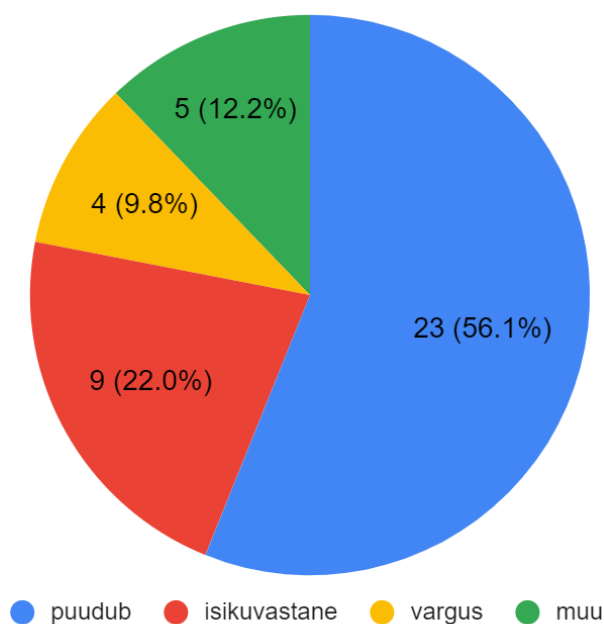
süüdistatav sündmuste edasist käiku ja järelikult möönis kõiki võimalikke tagajärgi, kaasa arvatud seda, et kannatanu võib surra.

Joonis 6. Tahtluse liik.

Suuremal osal ehk 23 süüdimõistetul puudus teo toimepanemise ajal kehtiv kriminaalkaristus. Üheksal isikul oli teo toimepanemise hetkel kehtiv kriminaalkaristus isikuvastase süüteo eest. Selleks oli peamiselt KarS § 121 sätestatud kehaline väärkohtlemine, aga ühel juhul ka KarS § 120 ja § 118 ehk ähvardamine ja raske tervisekahjustuse tekitamine ning teisel KarS § 119 ehk raske tervisekahjustuse tekitamine ettevaatamatusest. Neljal süüdimõistetul oli kehtiv karistus varguse eest. Viiel isikul oli kehtiv karistus mõne muu kuriteo eest. Kuriteod olid väga erinevat laadi ehk tapmise või selle katse toime pannud isikud olid varasemalt karistatud narkokuriteo, altkäemaksu andmise, väljapressimise, asja omavolilise kasutamise või tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseadusliku käitlemise eest. Ka K. Peri tööst tuli välja, et suurem osa süüdimõistetutest oli varasemalt kohtulikult karistatud.

Süüdimõistetute varasemad karistused

Joonis 7. Süüdimõistetute varasemad karistused.

Kohtuotsuseid analüüsid oli huvitav näha, et aastate jooksul on järjest vähem hakatud tegema resolutiivotsuseid ning ka kohtud on tõendite hindamise ja karistuse põhjendused kirjutanud kohtulahendites pikemalt lahti. Võrreldes 2019. aasta lahenditega olid 2021. aasta lahendites just karistuse põhjendamise osa pikem ning põhjalikum. 2019. aasta lahenditest paistsid eriti silma kaks väga lühikese põhjendusega Viru Maakohtu lahendit.⁷¹ Teiseks tähelepanekuks on see, et iga aastaga avaldati kohtuotsuses järjest vähem isikuandmeid.

2.2. Mõistetud karistused

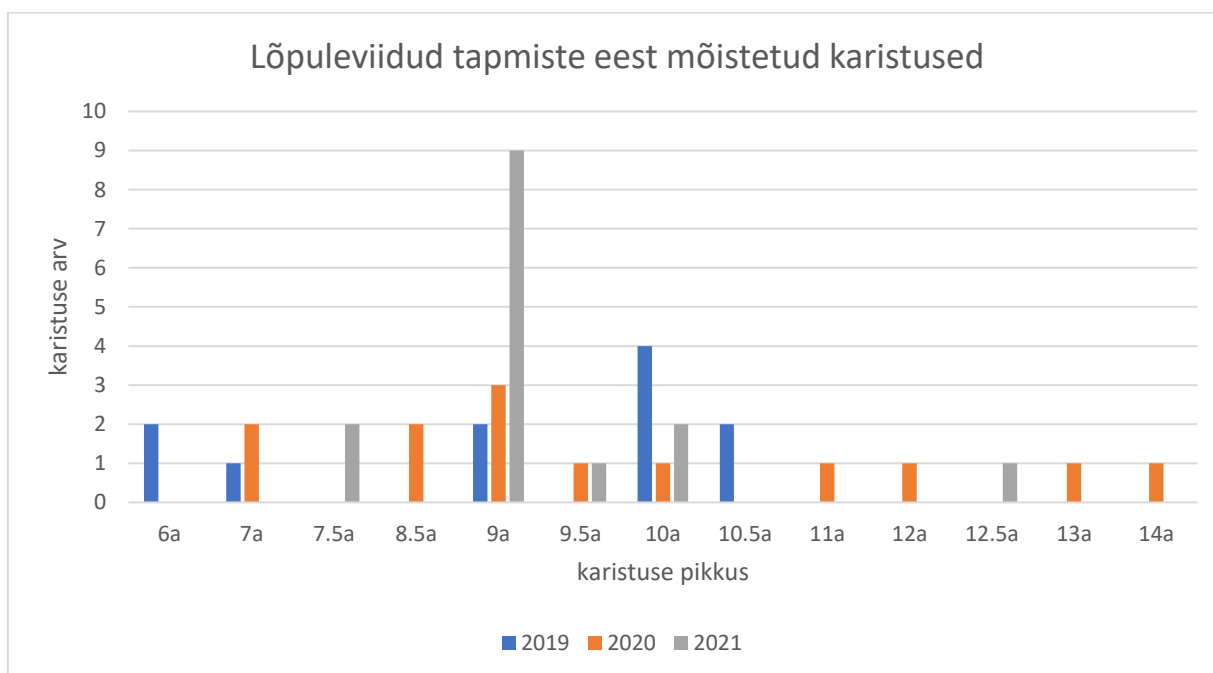
Kõikides analüüsitud 2019-2021. aasta lahendites mõisteti isikutele reaalne vanglakaristus. 2019. aastal mõisteti lõpuleviidud tapmiste eest süüdimõistetutele vanglakaristusi 6-10,5 aasta vahemikus. 2020. aastal mõisteti lõpuleviidud tapmiste eest karistuseks vangistusi vahemikus 7-14 aastat. 2021. aastal mõistis enamikul juhtudel ehk lausa 9 korral kohus süüdistatavale karistuseks 9 aastat vangistust. Vaid ühel korral mõistis kohus 2021. aastal karistuse üle sanktsiooni keskmise määra ehk 12 aastat ja 6 kuud vangistust.⁷² Kõik teised karistused jäid alla sanktsiooni keskmist määra KarS-i järgi ehk alla 10 aasta ja 6 kuu. 2019. aastal oli keskmine vangistuse pikkus, mis lõpuleviidud tapmise eest mõisteti, 8,9 aastat. 2020. aastal oli

⁷¹ VMKo 1-19-81, VMKo 1-18-3432.

⁷² HMKo 1-21-4686.

keskmiseks vangistuse pikkuseks 9,8 aastat ja 2021. aastal 9,9 aastat. Kolme aasta keskmine karistus oli 9,1 aastat vangistus. Kolme aasta võrdluses on näha, et kohtud mõistavad välja järjest karmimaid karistusi. Kolme aasta karistuste põhjalt saab kokkuvõtlikult öelda, et karistused jäid pigem alla karistusraami keskmist määra ja paragrahvis ette nähtud maksimumkaristust ei mõistetud mitte kordagi.

Kui võrrelda tapmise eest varasemalt mõistetud karistusi, siis on näha, et karistused on läinud aastatega karmimaks. Näiteks on K. Peri töös tehtud statistika järgi näha, et analüüsitud maakohtutes mõisteti karistus üle sanktsiooni keskmise määra vaid ühel korral ning selleks oli 11 aastat vangistust. Silmas tuleb pidada, et töös ei analüüsitud kõiki mõistetud karistusi kõigis Eesti kohtutes, vaid Tartu kohtumaja, Pärnu kohtumaja, Narva kohtumaja ning Liivalaia kohtumaja otsuseid perioodil 2013-2015. a. Tema töös leiti, et kõige väiksem karistus (4 aastat) mõisteti tapmise katse eest. Kõige väiksem karistus lõpuleviidud süüteo eest oli 6 aastat ning kõige suurem karistust 11 aastat vangistust.⁷³

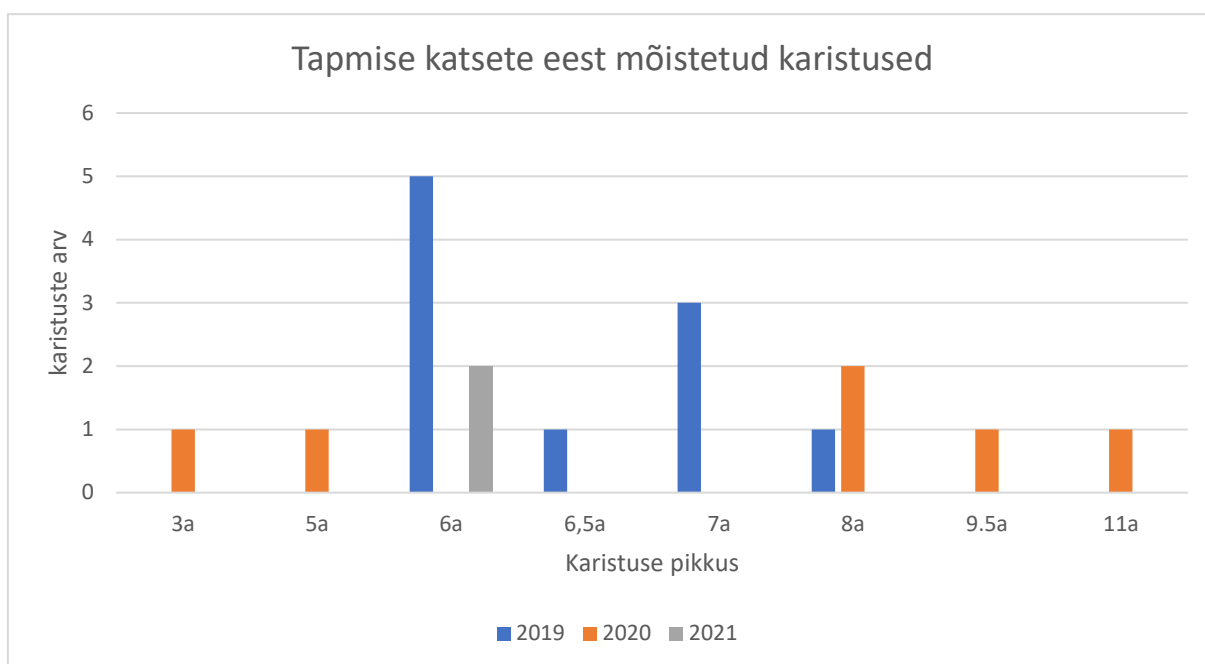

Joonis 8. Lõpuleviidud tapmiste eest mõistetud karistused.

Tapmise katsete eest mõistetud vanglakaristuste pikkus jäi 3-11 aasta vahemikku. Analüüsist tuleb hästi välja, et mõistetud karistused varieerusid kõige enam 2020. aasta otsustes ehk katsete eest mõisteti karistusi kolmest aastast kuni 11 aastani, 2019 aastal vastavalt kuuest aastast kuni kaheksa aastani. 2021. aastal mõisteti tapmise katse eest süüdi kaks isikut ning mõlemale

⁷³ Peri, K, lk 30-31.

mõistis kohus karistuseks 6 aastat vangistust. Allolevast tabelist nähtub, et katsete eest mõistetakse kõige sagedamini karistuseks 6 aastat vangistust. Keskmiseks karistuseks katse eest mõisteti 6,8 aastat vangistust.

Joonis 9. Tapmise katsete eest mõistetud karistused.

KarS §-s 54 sätestatud lisakaristusena riigist väljasaatmist kohaldas kohus neljal korral. KarS § 54 lg 1 järgi võib kohus juhul, kui välisriigi kodanik mõistetakse süüdi tahtlikult toimepandud kuriteos ja teda karistatakse vangistusega, süüdlasele mõista lisakaristusena riigist väljasaatmise koos sissesõidukeeluga kuni kümneks aastaks.

2021. aasta lahendites kohaldati ühele Läti Vabariigi ja ühele Ukraina kodanikule lisakaristusena väljasaatmist Eesti Vabariigist koos sissesõidukeelu kohaldamiseks 10 aastaks.⁷⁴ Riigikohus on öelnud, et väljasaatmine KarS § 54 alusel on preventiivse eesmärgiga lisakaristus, mille kohus võib mõista kuriteo eest mõistetud põhikaristusele lisaks, hoidmaks ära uute kuritegude toimepanemise välisriigi kodaniku poolt.⁷⁵ Erinevalt põhikaristusest peab lisakaristus eelkõige silmas preventsiivseid ning lisakaristuse liik ja määr ei tohi ületada süü suurust KarS § 56 lg 1 tähenduses.⁷⁶ KarS § 53 lg 3 järgi võib aga Euroopa Liidu kodanikule mõista lisakaristusena riigist väljasaatmisega koos kuni kümneaastase sissesõidukeeluga juhul, kui isiku Eestis viibimine ohustab avalikku korda või riigi julgeolekut. Kuna mõlemal juhul oli

⁷⁴ HMKKo 1-21-4158, TMKKo 1-21-3387.

⁷⁵ RKKKo 3-1-1-38-09.

⁷⁶ RKKKo 3-1-1-38-09.

tegemist tapmise koosseisu realiseerinud isikuga ning neil puudusid lähedased sidemed Eesti Vabariigiga oli olemas piisavad põhjendused välisriigi kodanikud riigist välja saatmiseks. Näiteks Ukraina kodaniku puhul leidis kohus, et kuna tal puudub Eestis elukoht ning sotsiaalsed sidemed, tema perekond elab Ukrainas ning Eestis viibis ta üksnes ajutiselt seoses tööga, kaalub Eesti õiguskorra, avaliku korra ning ühiskonna ja inimeste turvalise kaitsmise vajadus üles välisriigi kodaniku isiklikud huvid ja tema õiguse Eestis vabalt liikuda.⁷⁷ Teises otsuses⁷⁸ põhjendas kohus sissesõidukeelu kohaldamist sellega, et süüdistatav on Läti Vabariigi kodanik ning teda ei sidunud Eesti Vabariigiga miski. Kohus arvestas lisakaristuse kohaldamisel kuriteo raskust ja toimepanemise asjaolusid ning leidis, et esineb risk, et ta ohustab avalikku korda.

2020. aasta lahenditest kahe⁷⁹ kohaldas kohus lisakaristusena süüdistatava riigist välja saatmist koos sissesõidukeeluga. Lahendis 1-20-426 leidis kohus, et kuigi süüdistataval elab täisealine poeg Eestis, ei ole see mõjutanud teda seaduskuulekale käitumisele, vaid pigem on süüdistatava poja käitumine soodustanud Eestis uute kuritegude sooritamist. Kohus ei leidnud, et perekondlike sidemete olemasolu võiks olla põhjus, miks süüdistatavat ei saaks Eesti Vabariigist välja saata. Lisaks arvestas kohus lisakaristuse kohaldamisel seda, et süüdistatav oli ka varem karistatud Eesti Vabariigis kuriteo toimepanemise eest.

Viru Maakohtu lahendis 1-19-904 oli prokurör taotlenud süüdistatava, Venemaa Föderatsiooni kodaniku, väljasaatmist riigist. Kohus prokurööri ettepanekuga ei nõustunud põhjusel, et kuigi süüdistatav on vallaline, ei tähenda see seda, et tal puuduks perekondlikud sidemed Eestis. Ekspertiisi käigus väljendas süüdistatav, et tal on 5 õde-venda ja tal on Eestis palju sugulasi. Toimikus pole viiteid sellele, et süüdistataval oleks püsivaid suhteid Venemaaga. Riigikohus⁸⁰ on leidnud, et kaaludes süü suurusest tulenevat ohtu riigi õiguskorrale ja süüdlase perekondlike sidemete katkemisega tehtavat kahju, tuleb kohtul välja selgitada, kas väljasaadetav välismaalane on riigis viibinud lühikest aega või on ta jõudnud asukohamaaga integreeruda. Riigikohtu hinnangul näitavad välismaalasse integreerumist näiteks see, kui ta on suurema osa oma elust elanud Eestis, omandanud siin hariduse ning tema perekond ja lähisugulased elavad siin. Selliste asjaolude esinemisel peavad väljasaatmisega kaasneva perekonnaelu puutumatus riive õigustamiseks esinema eriti mõjuvad põhjendused. Maakohus leidis, et süüdistatava riigist

⁷⁷ HMKo 1-21-4158.

⁷⁸ TMKo 1-20-3387.

⁷⁹ VMKo 1-20-462, TMKo 1-20-2802.

⁸⁰ RKKKo 3-1-1-38-09.

välja saatmiseks puuduvad tõsised asjaolud, mis kaaluvad üles väljasaadetu perekondlike sidemete katkemise ning selline lisakaristus oleks süüdistatava süü suurust ületav karistus.⁸¹

Kohtuotsuste analüüsi käigus koguti andmeid ka süüdistatava kodakondsuse, töö ja hariduse kohta. Need andmed olid aga kohtuotsustes avaldatud vähestel kordadel, seega ei olnud töö autoril võimalik teha nende põhjal häid järeldusi või analüüsi.

2.3. Süüd mõjutavad asjaolud

2.3.1. Tahtlus

Selleks, et isik tunnista süüdi KarS § 113 järgi, peab kohus tuvastama, et isik põhjustas kannatanu surma vähemalt kaudse tahtlusega.⁸²

Ka süü hindamisel on kohus enamasti võtnud arvesse isiku tahtlust. Tahtluse vormi on kohtud pidanud nii süüd suurendavaks kui vähendavaks asjaoluks. Süüd vähendavana on kohus leidnud nii selle, kui süüdistatav on teo toime pannud nii otsese tahtlusega kui ka kaudse tahtlusega toime panemise. Näiteks on kohus öelnud, et arvestab, et süüdistatav ei pannud tapmist toime tahtluse kõige intensiivsemas vormis, s.o kavatsetult, mis vähendab tema süü suurust.⁸³ Samamoodi on kohus nentunud, et madal karistus on põhjendatud ka seetõttu, et süüdistatav pani tapmise katse toime kõige vähem intensiivse tahtluse vormiga, milleks on kaudne tahtlus.⁸⁴ Ka otsese tahtluse tuvastamise puhul on kohus öelnud, et kohus peab arvestama asjaoluga, et subjektiivsest küljest pani süüdistatav tapmise toime mitte „tahtluse raskema vormiga ning kavatsetult, vaid otsese tahtlusega.“⁸⁵ Harju Maakohtu otsuses 1-20-5088 võttis kohus arvesse, et süüdistatav peksis kannatanut otsese tahtlusega, kuid ta ei seadnud endale eesmärgiks kannatanu surma saabumist ja surma saabumise osas tegutses ta kaudse tahtlusega. Välja pole toodud, kas see on süüd suurendav või vähendav. Seega on näha, et kohus on võtnud süüd mõjutavaks asjaoluks isiku tahtluse, eriti tihti on kohus leidnud, et kui tegu pole toime pandud kavatsetult võiks see olla süüd vähendav asjaolu.

⁸¹ VMK 1-19-904.

⁸² RKKKo 3-1-1-79-15.

⁸³ VMKo 1-20-3666.

⁸⁴ VMKo 1-19-4629, PMK 1-21-1494.

⁸⁵ PMKo 1-18-9392.

Mõne lahendi puhul jääb mulje, et kohtud on läinud lihtsama vastupanu teed ning leidnud, et tegu on toime pandud vähemalt kaudse tahtlusega, et isikut saaks vastutusele võtta. Tapmine on karistatav nii tahtluse kui ettevaatamatuse korral (KarS § 117). Kui on juba näha, et süüd ja karistust mõjutava asjaoluna on kohtud arvesse võetud tahtluse puhul selle liiki, võiks mõelda kas karistusseaduses võiks ette näha erinevad karistusraamid erineva tahtluse liigi puhul. Sellisel juhul peaksid kohtud ilmselt tahtlust põhjalikumalt analüüsima ja argumenteerima. Praeguste lahendite järgi vähendas kohus süü suurust nii otsese kui kaudse tahtluse puhul, kui tahtluse liikide puhul oleks ette antud erinevad karistusraamid oleks ilmselt ka lihtsam järeldada, kui palju tahtluse liik karistust mõjutab.

Süü suurust on kohtu hinnangul mõjutanud asjaolu, kui süüdistatav on toime pannud teo kindla sihiga võtta kannatanult elu. Kohus tuvastas, et süüdistatav pani teo toime kavatselt ning tegutses kindla teoplaani järgi.⁸⁶

Viru Maakohtu otsuses 1-20-3666 arvestas kohus süü suuruse hindamise puhul seda, et süüdistatav üritas osutada kannatanule peale kuriteo toimepanemist esmaabi. Eksperdi hinnangul aga esmaabi osutamine oli ebatõhus, sest side oli verejooksu allikast allpool. Ka ringkonnakohus märkis enda otsuses⁸⁷ karistuse hindamisel ära, et jätab karistuse muutmata, sest maakohus ei ole eksinud karistuse mõistmise reeglite vastu ning on arvestanud kõiki süüdistatava süüd mõjutavaid asjaolusid, sh seda, et pärast noaga löömist püüdis süüdistatav oma arusaama kohaselt kannatanut aidata (sideme panemine mitte haava asukohta), ent seda tulutult. Maa- ega ringkonnakohus ei ole otsuses analüüsinud, kas abi andmise puhul võiks tegemist olla tegemist hoopiski tahtlust välistava asjaoluga.

Riigikohus⁸⁸ on leidnud, et süüdistataval puudus tahtlus tapmise osas, kui ta lõpetas peksmise veel ajal, kui kannatanu oli teadvusel, lubas tal korterist lahkuda ning kutsus kiirabi, kui avastas, et kannatanu ei hinga. Kohus leidis, et sellisel juhul on tegu toime pandud kergemeelselt KarS § 18 lg 2 mõistes ning süüdistatav pidas võimalikuks süüteo koosseisule vastava asjaolu saabumist, kuid tähelepanematuse või kohusetundetuse tõttu lootis seda vältida. Teises Riigikohtu lahendis⁸⁹ lõi süüdistatav tuvastatud asjaolude kohaselt kannatanut ühel korral 19 cm pikkuse noaga kõhuõõnde, peale mida kutsus kiirabi ning kannatanu oli nii abi kutsumise

⁸⁶ PMKo 1-19-6177.

⁸⁷ TrtRnKo 1-20-3666.

⁸⁸ RKKKo 3-1-1-5-11.

⁸⁹ RKKKo 3-1-1-79-15.

ajal kui ka haiglasse jõudes teadvusel. Kohtuotsuse järgi peab kohus oluliseks tahtluse hindamisel seda, kas süüdistataval oli mingeid adekvaatseid aluseid loota, et kannatanu ei sure.

Kuigi eeltoodud Viru Maakohtu lahendis üritas tõesti süüdistatav lapiga haava katta võiks olla tema eelnevast käitumisest võimalik tapmise tahtlust tuvastada. Nimelt läks kohtuotsuse järgi süüdistatav enda vabal päeval jooes seisundis töökohta, kus tal tekkis konflikt teise töökaaslasega teadmata põhjustel. Kuigi teised töökaaslased üritasid süüdistatavat rahustada, see ei õnnestunud. Ühel hetkel võttiski süüdistatav töökoha puhkeruumist pikema noa ning ajas sellega kannatanu taga. Lõpuks lõi süüdistatav kannatanu alakõhtu noaga, mille tera pikkus oli 17,5 cm. Süüdistatava enda ütluste järgi mäletab ta toimunut alates sellest hetkest, kui kannatanu oli juba verine ning tema hakkas abi andma. Kuigi maakohtu lahendis on faktilisi asjaolusid lugedes keeruline aru saada täpset sündmuste käiku tuleb välja see, et süüdistatav ise kiirabisse ei helistanud ning abi andmine piirduski lapi panemisega kannatanu peale. Kannatanu oli surnud juba enne kiirabi jõudmist sündmuskohale.⁹⁰

Kohus ei ole analüüsinud, mis põhjusel süüdistatav lapi haava peale pani, kui talle kannatanu võimalik surm korda ei läinud. Et tegu oleks toime pandud kaudse tahtluse pidi süüdistatav mõnna noalöögi tegemise ajal, et kui ta lööb kannatanu noaga alakõhtu võib ta põhjustada kannatanu surma. Argumenteerida saab kaudse tahtluse kasuks sellega, et noalöögi ajal süüdistatav mõniski võimalikku surma põhjustamist aga veidi hiljem tema suhtumine muutus ning ta proovis kannatanu elu päästa. Samas peab hindama, kas lihtsalt üritades lapiga kõhuõõnes olevat haava katta annab piisavalt argumente, mis näitavad seda, et süüdistatav püüdis surma saabumist vältida. Töö autor leiab, et igal juhul oleks pidanud maa- ja ringkonnakohus kohtuotsuses analüüsima, kas abi andmise puhul oleks võinud olla tegemist tahtlust välistava asjaoluga.

2.3.2. Tegu

Kohtulahendite pinnalt saab öelda, et väga tihti leidis kohus süüd iseloomustavaks ja süüd suurendavaks asjaoluks süüdistatava intensiivset vägivalda kannatanu suhtes. KarS § 114 lg 1 p 1 järgi saab tapmise, kui see on toime pandud piinaval või julmal viisil, lugeda mõrvaks, seega on intensiivse vägivalla puhul süüd mõjutava asjaoluna arvestades oluline meeles pidada, et ega

⁹⁰ VMKo 1-20-3666.

ei saaks seda pidada kvalifitseerivaks tunnuseks ning tegu ümber hinnata hoopis KarS § 114 lg 1 p 1 järgi.

Tartu Maakohtu otsuses 1-18-8968 pussitas ja peksis süüdistatav enda kasuisa. Algselt esitaski prokurör süüdistuse mõrva ehk tapmise eest piinaval või julmal viisil KarS § 114 lg 1 p 1 järgi, kuid kohus kvalifitseeris teo ümber KarS § 113 lõike 1 järgi. Kannatanu surnukehalt leiti vähemalt 38 noahaava. Riigikohtu hinnangul⁹¹ on tapmine piinav siis, kui selle käigus tekitatakse ohvrile elupuhuselt suuri või kauakestvaid füüsilisi või vaimseid kannatusi ja julm on tapmine aga juhul, kui selle teoga väljendatakse põhimõttelist ja erilist hoolimatust inimelu ja inimkeha suhtes. Samast Riigikohtu lahendist tuleb välja see, et julmus peab avalduma enne surma kaasa toonud teo lõpuleviimist. Maakohtu kohtuprotsessi käigus tuvastati, et kannatanu suri noahoopide andmise käigus, aga polnud võimalik tuvastada mitmes noahoop 38-st oli surmav. *In dubio pro reo* printsiibist lähtuvalt leidis kohus, et kuna kaks vigastust olid kannatanu labakäel tekkinud enesekaitsest, siis surmav oli juba kolmas noahoop ja süüdistatav sai ka sellest aru, et kannatanu suri. Kui süüdistatav sellest koheselt aru ei saanud, tuleks kõne alla mõrvakatse KarS § 114 lg 1 p 1 – KarS § 25 lg 2 järgi. Kuna kannatanu oli ülejäänud 35 noahoobi ajal surnud, ei saanud tegu olla julm. Samuti leidis kohus, et tapmine ei saanud olla piinav, kuna kõige soodsama versiooni järgi sai enne surmavat noahoopi kannatanu vaid kaks noalööki käepiirkonda, mille valu ei saa pidada suureks või kauakestvaks.⁹²

Ka Harju Maakohtu lahendis 1-19-7969 esitas süüdistaja kahele süüdistatavale kahtlustuse KarS § 114 lg 1 p 1 järgi. Kohtuotsuse järgi käisid kaks süüdistatavat kannatanut peksmas nii käte kui jalgadega ning mitmel korral. Kohus nõustus eksperdiga, kes tuvastas, et kannatanu valulävi oli manustatud ravimi ja tarvitatud alkoholi tõttu tavapärasest kõrgem. Samuti tuvastati, et kannatanu vigastused tekitati ja surm saabus suhteliselt lühikese aja jooksul. Kohus tuvastas, et hilisem peksmine toimus ajal, kui kannatanu oli ilmselt juba surnud ning seega ei tundnud ta pikemat aega tugevat ja piinavat valu KarS § 114 lg 1 p 1 mõttes.⁹³

Intensiivse vägivalla leidis kohus süüd suurendava asjaoluna ka siis, kui süüdistatav lõi kannatanut korduvalt käte, jalgade ja meneluse käigus täpselt tuvastamata esemega pea, näo, kaela, ülakeha ja jäsemete piirkonda seni, kuni kannatanu koljusse tekkis süvend ning ta löökide tagajärjel suri. Süü puhul hindas kohus seda, et süüdistatav tarvitas kannatanu suhtes

⁹¹ RKKKo 1-15-10119, TMK 1-18-8968.

⁹² TMKo 1-18-8968.

⁹³ HMKo 1-19-7969.

intensiivset vägivalda (palju lööke) ning tekitas kannatanule ulatuslikud tervisekahjustused, samuti on kohtu hinnangul tuvastatud, et kannatanu vastupanu ei osutanud.⁹⁴ Rünnet kannatanu vastu hindas kohus intensiivseks ka juhul, kui süüdistav lõi kannatanut noaga muuhulgas ka lamavas või pool lamavas asendis, mis näitab omakorda teo jõhkrust.⁹⁵

Suuremat süüd on kohus leidnud isiku poolt ka siis, kui tuvastatud kuuest noalöögist olid neli eluohtlikud. Seda ilmestab kohus asjaoluga, et vormikaamera salvestiselt on näha, kuidas kiirabitöötajale ei õnnestunud haava sügavust kontrollida seetõttu, et sõrm ei ulatunud põhjani. Samuti ilmestab ründe ohtlikkust asjaolu, et piirkonnad, kuhu löögid olid tehtud, sh rindkere-, südame-, kõhu- ja kaelapiirkond, olid kõik elutähtsad.⁹⁶ Veel ühes lahendis hindas kohus süüd suureks, kuna vägivald oli intensiivne: süüdistatav tegi palju lööke ja need olid tugevad.⁹⁷

Näiteks mõistis Harju Maakohus süüdistatava vangistuseks 10 aastat. Seda põhjendas kohus peamiselt väga intensiivse ründega. Nimelt lõi süüdistatav kannatanut vähemalt 50 korral jala või käega, kannatanu vastupanu ei osutanud ning süüdistatav lõi kannatanud veel ka lamavas asendis. Eksperdi hinnangul võis peale vigastuste tekitamist kannatanu elada orienteeruvalt 4-12 tundi. Kohus leidis, et tegu oli jõhker. Samas lahendis tuli välja, et kohale saabunud kiirabi arst sedastas häirekeskusesse tehtud kõnes, et „kannatanu pea on sodi“. Süüdistatav kannatanule abi ei kutsunud ja lahkus sündmuskohalt. Süüdistataval ei olnud varasemaid karistusi.⁹⁸

Riigikohus on leidnud, et ainuüksi löökide arv ja peksmise kestvus ei anna alust kvalifitseerida tegevust piinavana ja kui kannatanu ei tunne suurt valu ega kauakestvaid kannatusi, ei ole tegemist piinava viisiga.⁹⁹ Prokurör ei ole esitanud süüdistust KarS § 114 lg 1 p 1 järgi ning seega ei saanud maakohus ka tegu ise ümber kvalifitseerida. Kannatanul olid ulatuslikud vigastused ning eksperdi hinnangul löödi teda vähemalt 50 korda. Selline ulatuslik pekmine võiks minna piinava ja julma viisi alla. Tuvastatud on, et süüdistatav peksis ka kannatanut siis, kui ta oli juba lamavas asendis. Samuti tuvastati kannatanul mitte üks, vaid mitu eluohtlikku tervisekahjustust.¹⁰⁰ Kuna kohtuotsusest nähtub, et vägivald oli väga ulatuslik ja jõhker ning kannatanu elas peale peksmist veel mitu tundi, oleks töö autori hinnangul selle lahendi pinnalt

⁹⁴ HMKo 1-21-218.

⁹⁵ HMKo 1-21-4158.

⁹⁶ HMKo 1-19-7433.

⁹⁷ VMKo 1-20-6086.

⁹⁸ HMKo 1-20-5088.

⁹⁹ RKKKo 3-1-1-106-97, RKKKo 3-1-1-114-06.

¹⁰⁰ HMKo 1-20-5088.

võinud kohus analüüsida ka mõrva KarS § 114 lg 1 p tähenduses ehk tapmist, kui see on toime pandud piinaval või julmal viisil.

Ka karistusseaduse § 58 punkt 2 sätestab karistust raskendava asjaoluna süüteo toimepanemise erilise julmusega või kannatanu alandades. Ühelgi juhul kohus seda raskendava asjaoluna ei tuvastanud. Kohtuotsuste järgi võib öelda, et kohtud on erilise julmuse esinemise kahtlusel analüüsinud pigem seda, kas tegemist võib olla hoopis mõrvaga KarS § 114 lg 1 p 1 järgi ehk tapmisega, kui see on toime pandud piinaval või julmal viisil.¹⁰¹ Tõenäoliselt on erilise julmuse küsimus arutusel juba prokuratuuris ning sellistel juhtudel esitataksegi süüdistus juba KarS § 114 lg 1 p 1 järgi. KarS § 113 puhul võiks tulla KarS § 58 p 2 sätestatud karistust raskendav asjaolu kõne alla tõenäoliselt ainult alandamisega seoses.

Kui intensiivset vägivalda on peetud süüd suurendavaks asjaoluks, siis samamoodi on süüd vähendavaks asjaoluks peetud seda, kui vägivald oli väheintensiivne. Kohus on arvestanud löögi piirkonda (elutähtis piirkond), valitud vahendit (nuga) ja vigastuse intensiivsust. Teisalt ründe impulsiivsust ning ühte lööki ja kaudset tahtlust ning hinnanud süüdistatava süü keskmisest veidi väiksemaks.¹⁰²

Süüd on hinnanud kohus suureks näiteks juhul, kui süüdistatav pani teo toime kavatselt ning pärast tapmist asuti aktiivselt kõrvaldama kuriteo jälgi. Näiteks leidis kohus süüd suurendavana kuriteo jälgede kõrvaldamise siis kui süüdistatav koos kaastädeviijaga valas kannatanu surnukeha bensiiniga üle ning süütas selle, peale mida mässisid nad surnukeha koos vihmamantlisse, toimetasid selle auto pagasiruumis sillale ning viskasid kuriteo varjamise eesmärgil jökke.¹⁰³ Ka teises maakohtu lahendis pidas kohus süüd suurendavaks asjaoluks seda, kui süüdistatav pani teo toime otsese tahtlusega ning pärast kannatanu tapmist asus aktiivselt kõrvaldama kuriteo jälgi. Sarnaselt eelmise lahendiga mähkis süüdistatav kannatanu surnukeha riide sisse, viis surnukeha koos kannatanu asjadega auto pagasiruumis järve äärde ning lükkas asjad ja surnukeha raskuseks pandud kiviga vette.¹⁰⁴

Ka on hinnanud kohus süüd suuremaks, kui põhjus, miks süüdistatav teo toime pani, oli vähetähtis. Kohus¹⁰⁵ leidis, et süüd suurendab see, kui kannatanu surm saabus viimase poolt

¹⁰¹ TMKo 1-18-8968, HMKo 1-19-9188.

¹⁰² PMKo 1-21-1494.

¹⁰³ TMKo 1-20-3387.

¹⁰⁴ TMKo 1-20-536.

¹⁰⁵ VMKo 1-20-366.

süüdistatavale maksmata jäänud üliväikese rahasumma tõttu. Kohus hindas, et väikese rahasumma tõttu on täiesti põhjendamatu võtta teiselt isikult elu ning leidis, et kaalukausid on täielikult tasakaalust väljas. Teises lahendis on kohus välja toonud, et „rännata isikut noaga ootamatult tema enda kodus vaid sellel põhjusel, et viimane ei andnud küsimise peale suitsu, viina ja raha, on mõistetamatu ning sellisel tegevusel ei saa olla vähimatki õigustust.“¹⁰⁶

Kõige suurema karistuse lõpuleviidud tapmise eest – 12 aastat ja 6 kuud – mõistis Harju Maakohus kohtuotsuses 1-21-4686. Kohus põhjendas karistust asjaoluga, et kannatanu oli invaliid, kellel puudus parem jalg altpoolt põlve. Seetõttu pidi ta kasutama liikumiseks ratastooli. Kohus leidis, et kannatanu võimalused end vabalt liikuva süüdistatava rünnaku eest kaitsta ja ründaja eest ära liikuda olid füüsilise puude tõttu piiratud. Lisaks näitas süüdistatav üles erilist hoolimatust, kuna peale vägivallaakti lahkus ta sündmuskohalt, ei kutsunud kiirabi ja jättis kannatanu põrandale enda vere sisse lebama. Karistust kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid kohus ei tuvastanud. Kuna aga süüdistataval oli varasem kehtiv karistus kehalise väärkohtlemise eest, mille tõttu ta oli katseajal, suurendas eripreventiivse eesmärgi saavutamise jaoks kohus karistust. Veel ühes lahendis on kohus leidnud, et süüdistatava süüd mõjutab asjaolu, et süüdistatav ei kutsunud kannatanule abi.¹⁰⁷

Selline seisukoht karistuse hindamisel on aga ohtlik. Kaudse tahtluse ja kergemeelsuse puhul langeb kokku nende subjektiivse külje kahe vormi intellektuaalne element – tagajärje ettenägemine – ning kaudset tahtlust ja kergemeelsust saab eristada üksnes voluntatiivse (tahtelise) elemendi abil. Kaudse tahtluse puhul kiidab isik võimaliku tagajärje heaks, kergemeelsuse korral aga loodab tagajärje mittesaabumisele. Nimelt on varasemalt Riigikohus leidnud, et kiirabi kutsumist saab pidada argumendiks sellele, et teo toimepanija lootis tagajärge vältida. Seega võib kiirabi kutsumine olla hoopis tahtlust välistav asjaolu ja viitab sellele, et süüdistatav ei pruukinud surma saabumist heaks kiita ja anda aluse lootusele, et kannatanu surm ei saabu.¹⁰⁸ Seega ei ole loogiline, et kohus käsitles süüd suurendava asjaoluna kiirabi mitte kutsumist, sest kiirabi kutsumine võiks üleüldse olla tahtlust välistav asjaolu, mille korral isik tapmise eest ei vastutaks.

Sama seisukohta väljendas asjas 1-20-7016 nii maa- kui ka ringkonnakohus. Asjas löi süüdistatav kannatanut 7,7 cm terapikkusega noaga selga. Mõne aja pärast helistas süüdistatav

¹⁰⁶ VMKo 1-20-3666.

¹⁰⁷ VMKo 1-20-6086.

¹⁰⁸ RKKKo 3-1-1-79-15.

häärekeskusesse ja andis teada, et tema elukaaslane on teadvuseta ja kukkus järsku köögis maha. Kohus aga leidis, et tegemist ei saanud olla tahtlust välistava asjaoluna, kuna süüdistatav helistas kiirabisse alles pärast seda, kui kannatanu oli surnud. Maakohtu hinnangul viitab selline käitumine, et süüdistataval puudus soov vältida kannatanu surma saabumist. Ka ringkonnakohus nõustus, et kuna süüdistatav pärast seda, kui lõi kannatanule selga, ei kutsunud koheselt kiirabi, et kannatanu elu päästa, tegutses kaudse tahtlusega kannatanu tappa

Samas asjas arvestas kohus süü hindamisel järgnevat: „tegu pandi toime noaga, tegemist oli ühe löögiga, süüdistatav ründas noaga sellist kannatanut, kellel ei olnud relva ega olnud temaga muud moodi agressiivne ja ka seda, et süüdistatav ründas kannatanut selja tagant ja ootamatult, jätmata kannatanule võimalust enne noarünnakut taganeda.“¹⁰⁹ Kohus loetles kõik eelnimetatud asjaolud üles ning nentis, et süüd tuleb hinnata keskmiseks. Kohtuotsuse järgi ei ole võimalik aru saada, kuidas iga asjaolu isiku süüd mõjutas. Kuna süüdistatava puhul oli naisterahvaga, siis on tõenäoline, et eest rünnates ta poleks saanudki endast tugevamast elukaaslasest jagu. Töö autori arvates on küsitav kohtu hinnang, nagu oleks süüd suurendanud asjaolu, et süüdistatav ei andnud kannatanule võimalust enne noarünnakut taganeda ja see, et kannatanul polnud relva. Tapmiste lahendite analüüsil on selgunud, et enamasti ei ole tapmise koosseisu realiseerimise puhul tegemist nn kahevõitlusega vaid üks pool läheb teisele kallale. Tüüpiliselt ei olegi teisel osapoolel relva, seega ei ole arusaadav, miks kohus seda süü hindamisel arvesse võttis. Lisaks nähtub kohtuotsusest nagu oleks süüdistatav pidanud laskma enne teo toimepanekut kannatanul taganeda, et tema süü oleks väiksem.

Kõige suurema karistuse tapmise katse eest mõistis Viru Maakohus lahendis 1-19-6918 isikule, kes pani tapmise katse toime arestimaja ametniku suhtes arestimajast põgenemise eesmärgil. Süüdistatav nii kägistas kui peksis kannatanut, aga tal ei õnnestunud tegu lõpule viia, kuna teine ametnik jõudis appi tulla. Karistuse suurust hinnates arvestas kohus asjaolu, et tegu pandi toime võimuesindaja suhtes viibides arestimajas. Süüdistatav viibis vahialusena kahtlustatavana just nimelt teise vägivallakuriteo toimepanemise tõttu ja tema eesmärk oligi arestimajast põgeneda. Kohus leidis, et sellise teoga näitas süüdistatav allumatust kehtivasse õiguskorda. Kohus ei leidnud, et oleks esinenud karistust kergendavaid asjaolusid. Karistuse mõistmisel arvestas kohus sellega, et süüdistatav andis ütlusi, et tal oli võimalus kannatanu ees vabandamiseks, kuid ta seda ei teinud ning leidis, et süüdistatav ei ole seega saanud enda teo tõsidusest ja väärast käitumisest aru. Kui maakohus mõistis süüdistatavale vangistuseks 14 aastat, siis Tartu

¹⁰⁹ PMKo 1-20-7016.

Ringkonnakohus¹¹⁰ vähendas karistust 11-aastale. Ringkonnakohtu arvates, ei arvestanud maakohus karistuse mõistmisel piisavalt sellega, et tegemist oli siiski tapmise katsega ning kannatanu pääses kergeste vigastustega. Kohtu arvates, ei ole õigustatud seetõttu süüdistatava karistamine maksimumilähedase karistusega.

Sellise tegevuse peaks töö autori arvates kohus tugevalt hukka mõistma. Ametniku tapmise ja selle tulemusel arestimajast põgenemise katse vajab kindlasti tugevamat reageeringut kui tavaline tapmise katse. Maakohus pidas sellise süüteo puhul oluliseks ka üldpreventiivseid kaalutlusi. Karistuse suuruse osas saab öelda, et 14 aasta pikkune vanglakaristus oleks kohtupraktika kohaselt palju pikem, kui keskmiselt kohtute poolt tapmise katse eest mõistetud. Töös kogutud andmete järgi jäävad tavaliselt karistused tapmise katsete eest 6-7 aasta vahemikku ning tüüpiline karistus lõpuleviidud tapmise eest on 9-10 aastat vangistust.

Seega on süüd suurendavana kohtud arvestanud eelkõige seda, kui tegu on toime pandud kasutades ulatuslikku vägivalda. Mõnes lahendis olid kohtud seetõttu arutlenud, kas tegu võiks täita ka KarS § 114 lg 1 p 1 tunnused, kuid leidsid, et kannatanust tuleneval põhjusel seda teha ei saa. Lisaks hinnati süü küsimuse lahendamisel ka süüdistatava teojärgset käitumist. Kui süüdistatav käitus peale teo toimepanemist kannatanu suhtes täiesti hoolimatult või koguni hakkas kõrvaldama kuriteo jälgi, leidis kohus selle süüd suurendava asjaoluna. Seda kui süüdistatav ei pakkunud kannatanule abi või ei helistanud kiirabisse, leidis kohus süüd suurendavaks, mis on töö autori arvates ebaloogiline järeldus. Kui süüdistatav pani teo toime juba tahtlusega ehk vähemalt mõõnis surma saabumist, ei saa oodata tema poolt kiirabi kutsumist ning abi mitte andmist käsitleda süüd suurendavana. Lisaks pidas kohus süü küsimuse lahendamisel oluliseks põhjust, miks süüdistatav kannatanut ründas.

Samamoodi, nagu kohus on leidnud intensiivset vägivalda süüd suurendavaks asjaoluks, on ta väheintensiivset vägivalda leidnud süüd vähendava asjaoluna. Kohus on välja toonud, et süüdistatav tegi ainult ühe löögi ehk puudus massiivne vägivald ja arvestas seda süü hindamisel.¹¹¹ Sarnaselt on kohus veel lahendis leidnud, et peab arvestama seda, et süüdistatav lõi kannatanud noaga vaid ühel korral.¹¹²

¹¹⁰ TartRnKo 1-19-6918.

¹¹¹ PMK 1-21-1494.

¹¹² TMKo 1-19-8357.

2.3.3. Süüteo katse

Süü suuruse hindamisel võtsid kohtud arvesse ka seda, kui tegu jäi katsestaadiumisse.¹¹³ Kohus on leidnud, et karistuse vähendamist põhjendab asjaolu, et katsestaadiumisse jäänud teo tõttu sündinud ebaõiglus on oluliselt väiksem, kui see oleks olnud lõpuleviidud kuriteo puhul.¹¹⁴

Ühes otsuses leidis kohus, et kuigi süüdistatava poolt toime pandud teo raskus oli suur saab seetõttu, et tegu jäi katse staadiumisse ning süüdistatav tunnistas osaliselt süüteo toimepanemist ja vabandas kannatanu ja sündmust pealt näinud isikute ees, mõista karistuse alla keskmise määra ehk kaheksa aastase vangistuse. Kuna lahendi järgi pandi tapmiskatse toime kavatselt ja rünnak toimus avalikus kohas paljude isikute elu ja tervist ohtu seades, saab öelda, et kergendavad asjaolud ning see, et tegemist oli tapmise katsega, omasid karistuse mõistmisel suurt rolli.¹¹⁵

2.4. Karistust kergendavad asjaolud

Kohus leidis 24 süüdistatava puhul, et nende karistuse mõistmisel kohaldub mõni KarS § 57 lõike 1 punktides sätestatud karistust kergendav asjaolu.

Ühel juhul pidas kohus kergendavaks asjaoluks KarS § 57 lg 2 järgi sideandmete päringuga tõendite kogumisel toimunud rikkumist ning viitas oma seisukohas Riigikohtu lahendile.¹¹⁶ Mille järgi, kui „prokuratuur on KrMS § 90¹ lg 2 alusel loa andmise otsustanud enne EK otsust asjas *La Quadrature du Net, /.../* pole kõnesoleva ajani säilitatud andmete ja lubade puhul mh prokuratuuri pädevuse puudumisest tingitud menetlusviga käsitatav sellise olulise menetlusõiguse rikkumisena, mis tooks igal juhul kaasa sideandmete tõendina kasutamise lubamatuse. Selliste lubade alusel saadud tõendite puhul tuleb kontrollida tõendite kogumisega kaasnenud õigusnormide rikkumise laadi ja ulatust, võttes arvesse ka kuriteo raskust, kannatanute või avalikkuse huvi ning seda, kas sama sisuga tõendi võinuks koguda muul viisil, kui rikkumist poleks toimunud. Arvestama peab ka tõendusteabe tähtsust arutatavas asjas. Vajadusel tuleb hinnata, kas tõendi saamiseks antud loas on nõuetele vastavalt põhistatud sideandmete päringuga eraellu sekkumise vältimatut vajalikkust ja mil määral riivaks tõendi

¹¹³ VMKo 1-19-6918, TMKo 1-19-8357, HMKo 1-18-9574.

¹¹⁴ VMKo 1-20-1123.

¹¹⁵ VMKo 1-20-426.

¹¹⁶ TMKo 1-20-3387.

kasutamine kohtumenetluse võistlevuse põhimõtet ning süüdistatava kaitseõigust. Ühtlasi tuleb analüüsida, kas õigusvastase eraellu sekkumisega tekitatud kahju peab mingil viisil heastama.“

¹¹⁷ Riigikohus nõustus enda lahendis Euroopa Kohtu hinnanguga, et pole välistatud rikkumise heastamise alternatiivina näiteks karistuse kergendamine. ¹¹⁸

Kergendava asjaoluna on 15 süüdistatava puhul kohus leidnud ka KarS § 57 lg 1 punktis 3 sätestatud asjaoluna süü ülestunnistamisele ilmumise, puhtsüdamliku kahetsuse või süüteo avastamisele aktiivse kaasaaitamise. Puhtsüdamliku kahetsuse leidis kohus ka siis, kui avaldas valmisolekut oma teo eest vastutada seadusega ettenähtud korras ning ütles seda, et tegu jääb teda saatma elu lõpuni.¹¹⁹ Veel ühes kohtuasjas, kus süüdistatav tappis enda elukaaslase, oli süüdistatav avaldanud kohtuliku uurimise käigus, et ta siiralt kahetseb, et tappis ära ainukese inimese, kes temast hoolis ja teda austas.¹²⁰

Pärnu Maakohtu lahendis 1-19-6177 leidis kohus, et arvesse tuleb võtta puhtsüdamlik kahetsus või süüteo avastamisele aktiivse kaasaaitamist KarS § 57 lg 1 p 1 mõistes. Kohus on hinnanud, et süüd ei saa määravalt kergendada see, kui süüdistatav küll rääkis teo toimepanemisest, aga see oli menetlejale juba teada enne, kui süüdistatav asjas omapoolsed ütlused andis.¹²¹ Teises lahendis leidis kohus karistust kergendavaks asjaoluks selle, kui süüdistatav küll politseisse ei ilmunud, aga ise vabatahtlikult helistas ja kutsus endale politsei ja ei osutanud kinnipidamisel vastupanu.¹²²

Lahendis 1-20-3535 mõistis Harju Maakohus süüdistatavale esialgselt tapmise katse eest karistuseks 8 aastat vangistust. Süüdistatav oli lasknud enda tuttavat vibupüssiga silma, mille tagajärjel kannatanu kaotas silma. Kohus pidas elundi kaotust ja sellega kaasnevat elukvaliteedi langust süüd suurendavaks asjaoluks. Kohus arutas lahendis pikalt, kas esineda võiks KarS § 57 lg 1 p 3-s sätestatud puhtsüdamlik kahetsus, kuid jõudis seisukohani, et kahetsus ei ole siiras. Põhjusteks tõi kohus välja asjaolud, et süüdistatav vabandas kannatanu ees ainult seetõttu, et prokurör ja kannatanu esindaja juhtisid vabandamise puudumisele vaidlustes tähelepanu. Süüdistatav ei ole talle etteheidetavat tegu omaks võtnud ning on vaidlustanud süüteo toimepanemise ja taotleb enda õigeksmõistmist. Samuti ei nõustunud süüdistatav kannatanule

¹¹⁷ RKKKo 1-16-6179.

¹¹⁸ RKKKo 1-16-6179.

¹¹⁹ HMKo 1-19-7969.

¹²⁰ TMKo 1-19-6187.

¹²¹ PMK 1-19-6177.

¹²² HMKo 1-19-9188.

tervisekahjustuse tekitamist korvama tsiviilhagi näol. Tallinna Ringkonnakohus tegi 14.12.2020. a. otsuse, millega jättis karistuse samaks. Kassatsioonimenetluse korras leidis Eesti Riigikohus 23.04.2020. a. avaldatud lahendis, et ringkonnakohus ei ole piisavalt argumenteerinud süüdistatavale mõistetud karistust ja on tähelepanuta jätnud ilmselged eksimused maakohtu poolt puhtsüdamliku kahetsuse analüüsis. Riigikohus viitab varasemale lahendile, kus on leitud, et „puhtsüdamlik kahetsus KarS § 57 lg 1 p 3 tähenduses ei eelda seda, et teo toimepanija aktsepteeriks vastuvaidlematult kõiki süüdistuse väiteid. Isik võib siiralt kahetseda nii enda tegu kui ka saabunud tagajärge, viidates samal ajal näiteks ka kannatanu rollile toimunud“¹²³. Seega tühistas Riigikohus ringkonnakohtu otsuse ja saatis asja uueks arutamiseks samale ringkonnakohtule teises kohtukoosseisus.

Tallinna Ringkonnakohus tegi asjas 1-20-3535 17.06.2021 uue otsuse, millega muutis süüdistatava karistust 8 aastalt 5 aastale ning hindas süüdistatava süüd maakohtu tuvastatust väiksemaks. Kui maakohus ei pööranud karistuse mõistmisel tähelepanu sellele, et kannatanu oli ise mingil määral süüdistatavat provotseerinud, siis ringkonnakohus nägi sündmuste ahelas olulist rolli ka kannatanul. Nimelt algas sündmuste ahel sünnipäevapeost, kus kannatanu oli sünnipäevapeoliste ees läinud kahel korral süüdistatavale kallale. Süüdistatav siis kannatanule vastupanu ei osutanud. Peale sünnipäevapeolt lahkumist otsis süüdistatav kannatanu üles ning nõudis temalt aru. Kohus leidis, et kannatanut ähvardama asudes tegutses süüdistatav vähemalt tugeva hingelise erutuse lähedases seisundis, mis oli tingitud kannatanu varasemast vägivallast tema vastu. Kuna kannatanu vägivald ei olnud raskete tagajärgedega ega ulatuslik, ei pidanud kohus süüdistatava käitumist proportsionaalseks. Samuti kohaldas ringkonnakohus KarS § 25 lõikes 6 sätestatut ja kohaldas karistuse määramisel KarS §-i 60. Ringkonnakohus arvestas karistust kergendava asjaoluna ka puhtsüdamlikku kahetsust, kuna süüdistatav ei piirdunud viimases sõnas lihtsalt deklareerimisega, et ta kahetseb, vaid ta on püüdnud selgitada, mida ta kahetseb ja mis on see, mida ta arvab, et ta oleks pidanud tegema teisiti. Süüdistatav tõi välja, et ta poleks üldse pidanud minema ambudega kannatanu juurde ning looma sellise olukorra, kus ta lasi tahtmatult kannatanut. Karistuse tingimisi täimisele pööramise osas leidis kohus, et kuna süüdistatava teo tagajärg oli niivõrd raske tuleb karistus reaalselt ära kanda. Tingimisi karistamise teema oli arutusel ainult seetõttu, et kaitsja seda taotles.¹²⁴

Näiteks Tartu Maakohtu lahendis leidiski kohus, et kuigi süüdistatav ei tunnistanud teo toimepanemist täielikult, tema teojärgne käitumine oli eelkõige suunatud enda süü välistamisele

¹²³ RKKKo 1-17-105.

¹²⁴ TlnRnKo 1-20-3535.

ja ta nentis, et kahetseb vanglasse mineku vajadust, avaldas ta kohtus, et ta kahetseb ka kannatanu surma, mida võttis kohus KarS § 57 lg 1 punkt 3 tähenduses arvesse.¹²⁵ Samas Viru Maakohtu lahendis 1-20-3666 leidis kohus, et kuigi karistust kergendava asjaoluna esineb süü tunnistamine, siis puhtsüdamlikku kahetsust ei esine põhjusel, et süüdistatav ei rääkinud kohtu hinnangul kogu tõde kohtuistungil, mida ta mäletab toimunust. Kohtu arvates polnud eluliselt usutav see, et süüdistatav ei mäleta mitte midagi seoses sellega, miks tal oli kannatanuga konflikt ning kust ta noa võttis ja miks ta sellega lõi kannatanut. Ka Harju Maakohtu otsuses 1-19-9188 leidis kohus, et kuigi süüdistatav väitis viimases sõnas, et ta peab vabandama kannatanu ees ja sai aru, et juhtus midagi kohutavat, tal ei olnud sellist soovi ja tema jaoks oli see ebaameeldiv, ei saa sellist kahetsust karistuse kergendamisel arvesse võtta. Süüdistatav ei väljendanud kordagi, et siiralt kahetseb toimepandut või et tal oleks südamest kahju selle üle, mis juhtus. Kohtu hinnangul ei piisa üksnes nentimisest, et süüdistatav on aru saanud, mis on juhtunud ja et tal ei olnud selleks soovi või vabandamine „pean“ vormis. Tartu Maakohtu lahendis¹²⁶ leidis kohus, et süüdistatava poolt avaldatud, et ta kahetseb, et enda kaitsmine nii õnnetult lõppes, pole kahetsus, mida arvestada kergendava asjaoluna. Nimelt ei selgunud kohtumenetluse käigus, et oleks toimunud rünnet, mille vastu süüdistatav ennast kaitsnud oleks. Seega polnud maakohtu arvates tegemist siira kahetsusega.

Ühes lahendis võttis süüdistatav tsiviilhagi õigeks ning oli nõus hüvitama kannatanule tekitatud kahju. Kohus ei saanud lugeda kahju hüvitamisega nõustumist selle vabatahtlikuks hüvitamiseks KarS § 57 lg 1 p 2 mõttes, kuna kahju polnud veel hüvitatud ning seega arvestas kohus seda karistust kergendava asjaoluna KarS § 57 lg 2 mõistes.¹²⁷

Ühel juhul arvestas kohus ka sellega, et süüdistatav tegutses küll hädakaitseseisundis, kuid tappis isiku hädakaitse piire ületades.¹²⁸ Teises lahendis leidis kohus, et KarS § 57 lg 1 p 7 mõttes võib kergendava asjaoluna arvestada ka süüdistatava kõrget iga.¹²⁹ Kõrges eas inimene võib olla isik, kes on üle 75-aasta vana või isik, kes on jõudnud oodatava keskmise eluea lähedale. Riigikohus on leidnud, et kõrges eas isik võib olla aga ka juba vanaduspensioniealine isik.¹³⁰ Seega ei ole seaduses ühemõisteliselt selge, mis hetkest on isik kõrges eas ja sellist asjaolu saab kergendavana mõista.

¹²⁵ TMKo 1-21-2909.

¹²⁶ TMKo 1-18-8738.

¹²⁷ PMKo 1-21-1494.

¹²⁸ VMKo 1-18-3423.

¹²⁹ HMKo 1-18-8335.

¹³⁰ Sootak, J., Pikamäe, P. (viide 3), § 56/8. RKKKo 3-1-1-93-12.

Kokkuvõtlikult leidis kohus peamiseks kergendavaks asjaoluks KarS § 57 lg 1 p 3 sätestatud süü ülestunnistamisele ilmumise, puhtsüdamliku kahetsuse või süüteo avastamisele aktiivse kaasaaitamise. Kohus hindas kergendava asjaolu kohaldamisel seda, et oleks võimalik tuvastada süüdistatava siiras kahetsus. Riigikohtu hinnangul ei pea puhtsüdamliku kahetsuse puhul süüdistatav aktsepteerima kõiki süüdistuse väiteid selleks, et siiski tegu ja tagajärge kahetseda. Lahendites, pidi kohus argumenteerima, mis põhjustel kohus leiab või ei leia, et süüdistataval oleks siiralt kahju või ta kahetseks toimepandut. Mitmes lahendis leidis kohus ka seda, et tegemist ei olnud siira kahetsusega KarS § 57 lg 1 p 3 mõistes. Erandliku karistust kergendava asjaoluna saab pidada ühes lahendis sideandmete päringuga tõendite kogumisel toimunud rikkumist.

2.5. Karistust raskendavad asjaolud

Karistust raskendavate asjaoludega KarS § 58 mõistes arvestas kohus seitsmes lahendis. Ühes lahendis leidis kohus karistust raskendavaks asjaoluks KarS § 58 punkt 3 alternatiivi 3 ja alternatiivi 4 ehk teo toimepanemine kõrges eas või abitus seisundis oleva isiku suhtes. Nimelt pussitas isik enda kasuisa, kes oli 71-aastane. Kannatanu oli väga kõrges eas ehk aastaid juba vanaduspensioni saamise eas ning kohus leidis, et ta oli abitus seisundis juba enda vanuse tõttu, kuna tal oli väga suuri raskusi liikumisega. Samas lahendis oli raskendavaks asjaoluks ka see, et kannatanu oli süüdistatava üles kasvatanu kasuisa ehk kohus võttis ka seda raskendava asjaoluna KarS § 58 punkt 4 alternatiiv 4 järgi arvesse.¹³¹

KarS § 58 punkt 4 sätestab raskendava asjaoluna süüteo toimepanemise isiku suhtes, kes on süüdlasest teenistuslikus või majanduslikus sõltuvuses, samuti süüdlase endise või praeguse pereliikme, süüdlasega koos elava isiku või süüdlasest muul viisil perekondlikus sõltuvuses oleva isiku suhtes. Raskendavat asjaolu hinnates leidis kohus ühes lahendis, et kuigi kannatanu puhul ei olnud tegemist süüdistatava pereliikmega, andsid nii süüdistatav kui üks tunnistajatest ütlusi selle kohta, et süüdistatav tegemist võib olla üksteisest majanduslikus sõltuvus olevate isikutega, kuna süüdistatav ja kannatanu elasid ja tarvitasid alkoholi koos ning lisaks soetati koos toitu ja peeti majapidamist.¹³² Teises lahendis leidis kohus, et tegu pandi toime pereliikme

¹³¹ TMKo 1-18-8968.

¹³² HMKo 1-21-210.

suhtes, kes on süüdlasest perekondlikus sõltuvuses, sest kuigi nende kooselu oli kaootiline, olid nad jaganud ühist elukohta ja neil oli ühine laps.¹³³

KarS § 58 punkt 10 ehk süüteo toimepanemine grupis leidis kohus raskendavaks asjaoluks kolmes lahendis.¹³⁴ Kahes juhtumis peksid kaastäideviijad kannatanu surnuks, kui mõlemad olid tugevas joobeseisundis. Ühes juhtumis oli tegemist kavatsetud tapmisega, mille toimepanemiseks üks süüdistatavatest oli tapmise algataja, kes veenis kannatanut istuma autosse metsaviimise ja tapmise eesmärgil ning teine süüdistatavatest kägistas juhtmega kannatanu surnuks.

Raskendavaks asjaoluks KarS § 58 punkti 13 mõistes leidis kohus ühes kohtuasjas ka selle, kui tegu pandi toime alaealise juuresolekul. Harju Maakohtu lahendis 1-19-7433 oli alaealine isik juures, kui süüdistatav pani toime tapmise. Seda kinnitavad nii lapse ütlused kui ka süüdistatava kinnitus, et nägi last korteris. Teised tunnistajad ütlesid, et laps nägi toimunud pealt ning ta oli hüsteerias, sh karjus ja nuttis. Ka politsei vormikaamera salvestiselt ning häirekeskuse kõne taustalt oli kuulda lapse nuttu. Töö autori arvates peaks teo toimepanemine alaealise juuresolekul olema karistust suurel määral raskendav asjaolu. See iseloomustab teo toimepanijat, et ta ei hooli isegi sellest, kui lapsele võib jääda traumeeriv sündmus meelde terveks eluks ning tema tulevikku mõjutada.

Raskendavaid asjaolusid leidis kohus esinevat mõnevõrra vähem kui kergendavaid. Kohus leidis raskendava asjaoluna esinevat KarS § 58 punkt 3 alternatiivi 3 ja alternatiivi 4 ehk teo toimepanemist kõrges eas või abitus seisundis oleva isiku suhtes, punkti 10 ehk süüteo toimepanemist grupis ning punkti 13 ehk teo toimepanemist alaealise juuresolekul.

2.6. Eri- ja üldpreventsioon

Eripreventsiooni on kohus hinnanud nii karistust suurendavana kui ka vähendava asjaoluna. Näiteks on kohus nentunud, et eripreventiivsetel kaalutlustel kergendab karistust, kuna süüdistatav oli varasemalt kriminaalkorras karistamata ning et kuigi isiku süü on keskmine, siis arvestades eripreventiivset eesmärki, on põhjendatud mõista karistus alla sanktsiooni keskmise määra.¹³⁵ Varasemast statistikast nähtus, et üle poolte süüdimõistetute on varasemalt

¹³³ PMKo 1-19-6177.

¹³⁴ TMKo 1-20-3387, HMKo 1-19-7969, VMKo 1-19-904.

¹³⁵ PMKo 1-20-7016.

karistamata. Sellist lähenemist ei saa seega loogiliseks pidada. Kui eripreventiivse kaalutlusena võtta karistust vähendavaks asjaoluks varasemat karistamatust, peaks olema isik, kellega süüdistatavat võrreldakse, varasemalt kriminaalkorras karistatud. Nema on aga süüdimõistetute seas vähemuses. Kui eripreventiivse aspektina arvestada ainult seda, et isikul puuduvad kehtivad kriminaalkaristused, peaks karistust kergendama väga suurel hulgal süüdimõistetutest.

Näiteks Tartu Maakohtu otsuses 13-01-2021 võttis kohus karistuse mõistmisel esiteks arvesse seda, et karistusregistri andmetel on süüdistatav varasemalt karistamata isik. Samuti on kohus ära maininud selle, et süüdistataval ei olnud põhikoolis probleeme õppimise ja käitumisega, ta on abielus 3 lapse isa ning suhted pereliikmetega on head. Kohtuotsusest ei selgu kuivõrd see tema karistust mõjutas, aga on näha, et kohus on võtnud arvesse nii süüdistatava lapsepõlve kui ka praegust elu ning leidnud, et pigem võib tegu olla üksiku juhtumiga süüdistatava elus.

Harju Maakohtu lahendis 1-20-3535 ongi kohus konkreetselt välja toonud, et kuna süüdistatavat ei ole varasemalt kuritegude toimepanemise eest karistatud, näitab see seda, et selline käitumine oli juhuslik episood süüdistatava elus ning seda tuleb arvestada ka karistuse mõistmisel.

Eripreventsiooniga on kohus arvestanud juhul, kui võrreldes varasemate kuritegudega on süüdistatava kuriteod muutunud aina ühiskonnaohtlikemaks ja raskemateks. Näiteks on kohus arvestanud karistuse mõistmisel karistusregistris kajastuvate kuritegudega. Kui kuriteod on muutunud ühiskonnaohtlikumaks ja raskemaks ning poolteist kuud peale eelmist kohtuotsust pani isik toime uued rasked isikuvastased kuriteod, siis järeldas kohus sellest, et süüdistatav ei ole teinud mitte mingeid järeldusi varasematest karistustest, sh realselt vangistusena kantud karistustest. Kohus lähtus lahendis karistuse mõistmisel suures osas eripreventiivsetest kaalutlustest ja mõistis süüdistatavale 11 aastat vangistust.¹³⁶

Sarnaselt on kohus leidnud ka teises lahendis, et isikut iseloomustavate andmetena peab arvestama seda kui süüdistatavat on varasemalt vägivalgakuritegude eest karistatud ning süüdistuse esemeks olevad kuriteod sooritati katseajal. Sarnaselt eelmise lahendiga argumenteeris kohus, et süüdistatav ei ole seega teinud varasemast karistusest mingeid järeldusi ega püüdnud hoiduda olukordadest, mis kutsuvad esile tema agressiivse ja vägivaldse

¹³⁶ PMKo 1-19-4150.

käitumise. Lisaks leidis kohus, et järjest ohtlikumad kuriteod näitavad, et süüdistatav ei suuda lahendada konflikte ühiskonnas aktsepteeritud viisil, vaid rakendab „külmavereliselt vägivalda“.¹³⁷

Pärnu Maakohtu otsuses 1-19-6177 tõi kohus eripreventiivsete kaalutluste juures välja, et süüdistatavat on varasemalt karistatud kriminaalkorras KarS § 199 lõikes 2 punktides 4 ja 8 sätestatud kuriteo toimepanemises. Kohus järeldas sellest, et süüdistatav ei ole pärast kohtuotsust teinud õigeid järeldusi enda käitumises, kuna pani toime uue raskema kuriteo. Kuigi kohus ei ole jällegi maininud, kas see kuidagi ka tema karistust mõjutab, peab välja tooma, et varasemat karistatust võib arvestada vaid juhul, kui see on seotud uue kuriteoga. Süüdistataval oli katseaeg seoses vargusega, mis on toime pandud isiku poolt, kes on varem toime pannud varguse, röövimise, omastamise, süüteo toimepanemise tulemusena saadud vara omandamise, hoidmise või turustamise, asja tahtliku rikkumise või hävitamise, kelmuse või väljapressimise ning vargusega, mis on toime pandud sissetungimisega. Seega oli süüdistatav katseajal seoses varavastase süüteo toimepanemisega, kohus on hinnanud seostumist tapmisega vaid selle järgi, et süüdistatav pani toime uue raskema kuriteo. Kuna Riigikohus on leidnud, et varasem kuritegu peab olema seotud uue süüteoga, on sellisel juhul seostumist keeruline näha.

Harju Maakohtu otsuses 1-18-10125 on kohus selgitanud, et kuigi süüdistatav on varasemalt kriminaalkorras karistamata, on tema puhul uute kuritegude sooritamise oht just tingituna kõrgendatud huvist relvade vastu. Kohus põhjendas seda sellega, et süüdistatav oli ise selgitanud, et on proovinud, kuidas relv töötab ja seda ka õlitanud. Sellest järeldas kohus, et süüdistatav soovis, et relv oleks töökorras ning ei soovinud seda hoida endale mälestusesemena, vaid kasutusvalmis tulirelvana.

Seega tuleb kohtulahendite pinnalt välja, et eripreventiivseid kaalutlusi on kohus karistust kergendavana arvestanud juhul, kui isik pole varasemalt toime pannud kuritegusid ning tema lähedased iseloomustavad teda positiivselt. Kohus on leidnud, et juhul kui tegu on varasema elutee järgi juhuslik, saab see olla karistust vähendavaks asjaoluks. Karistust suurendab see, kui isikul oli ka varasemalt kehtivaid kriminaalkaristusi ning kuritegude raskus on läinud ajas suuremaks. Näiteks leidis kohus eripreventiivsetel kaalutlustel karistust suurendavaks asjaoluks selle, kui isikul on kehtiv karistus varavastase süüteo eest. Riigikohus¹³⁸ on enda praktikas leidnud, et varasemat karistatust võib arvestada ainult siis, kui see on seotud uue süüteoga.

¹³⁷ VMKo 1-20-426.

¹³⁸ RKKKo 3-1-1-79-03.

Seega saab öelda, et kohus on vaadanud varasemat karistatust laiemalt kui Riigikohus seda ette näinud või ei ole töö autori arvates piisavalt toonud välja argumente, kuidas varasem varavastane süütegu seotud tapmise toimepanemisega.

Üldpreventiivsest aspektis on kohus arvestanud, et inimelu on tähtsaim individuaalne hüve, mille võtmist ei korva miski. Ühiskond ootab taoliste kuritegude toimepanijatele rangeid karistusi ning põhjendamatult madala karistusemääraga vangistuse mõistmine riivaks inimeste õiglustunnet.¹³⁹ Samaselt on kohus leidnud ka teises lahendis, et üldpreventiivsete eesmärkide saavutamise osas tuleb arvestada, et üks süüdistatava kuritegudest oli suunatud ühiskonnas olulise väärtuse, nimelt inimelu, vastu, siis õiguskorra kaitsmise huvides peab see kajastuma ka temale mõistetud karistuses.¹⁴⁰ Lahendist ei tule jällegi välja, kas kohus seda silmas pidades ka karistust suurendas.

Näiteid, kuidas üldpreventiivsetel kaalutlustel kohus märkis ära, et rünnatud on tähtsaimat individuaalset hüve, on veel. Kohus on ühes lahendis¹⁴¹ välja toonud ka PS §-s 16 sätestatu, et igapäev on õigus elule, seda õigust kaitseb seadus ning meelevaldselt ei tohi kellelki elu võtta ning leidnud, et ühiskond ootab taoliste kuritegude toimepanijatele rangeid karistusi ning põhjendamatult madala karistusemääraga vangistuse mõistmine riivaks sügavalt ühiskonna õiglustunnet. Viimasena nentis kohus veel, et süüdistatavale peab mõistma karistuseks vangistuse sanktsiooni keskmise määra lähedal, arvestades seejuures ka kaotatud inimelu väärtust.

Samas tekitab kohtute selline argumentatsioon kahtlusi, kuna, nagu varasemalt on leitud, on seadusandja juba KarS § 113 sanktsioonis arvestanud sellega, et tapmise korral on tegu inimelu vastu suunatud kuriteoga, mille tagajärjel inimene sureb. Seega ei saa üldpreventiivsete aspektide arvestamisel võtta täiendavalt arvesse koosseisutunnuseid. Üldpreventiivsete kaalutlustega arvestades peaks tegu olema millegi sellisega, mida pole juba seadusandja poolt koosseisutunnustena kirja pandud.

Üldpreventiivsete kaalutlustega arvestamine tuli kõige paremini välja lahendis, kus isik pani tapmise katse toime arestimajas vahialusena viibides. Süüdistatav ründas arestimajas töötanud ametnikku. Kohus leidis, et „lähtuvalt üldpreventatsioonist on ühiskonnal õigustatud ootus, et

¹³⁹ VMKo 1-20-6086.

¹⁴⁰ VMKo 1-19-4135.

¹⁴¹ HMKo 1-19-9188.

sellistele kuritegudele reageeritakse karmimalt. Tegemist ei olnud n-ö olmetapmisega, st tuttavate ringis ühise alkoholi tarvitamise käigus tekkinud tüli lahendamiseга vägivallaga. Tegemist oli planeeritud ning eesmärgipärase tegevusega isiku suhtes, kes kaitseb ühiskonda nende isikute eest, kes on oma tegevusega teistele ohuks. Kui juba kontrollitud tingimustes, milleks arestimaja kinnipidamisasutusena on, ei kohku isik tagasi võimuesindaja tapmisest, siis ühiskonna ja õiguskorra kaitse huvides on läbi range karistuse anda signaal, et selline teguviis ei ole tolereeritav.“¹⁴² Tegemist oli ilmselgelt erandliku juhusega, mille puhul on arusaadav, et kohus arvestab lisaks muudele asjaoludele üldpreventsiooni.

2.7. Kohtu siseveendumuse kujunemine

Kohtud on karistuse mõistmise osa enamasti alustanud KarS § 56 lõikes 1 sätestatu väljatoomisega. See annab koheselt kohtuotsuse lugejale parema arusaama, millele karistuse mõistmisel peab tuginema. Kohtud on enda otsustes välja toonud ka selle, et KarS § 113 lg 1 järgi on ettenähtud vangistus kuus kuni viisteist aastat ja et keskmine määr on seega kümme aastat ja kuus kuud.

Kohtupraktika on leidnud, et karistuse mõistmisel võetakse lähtepunktiks karistusseadustiku eriosa normi sanktsiooni keskmine määr, seejärel tuvastatakse süüdistatava süü suurus ja karistust kergendavad ning raskendavad asjaolud, mille põhjal saadakse konkreetse süüdlase süü suurusele vastav karistuse määr. See karistuse määr võib jääda kas üles- või allapoole sanktsiooni keskmist määra ja selliselt saadud süüle vastava karistuse ülemmäära korrigeeritakse eri- ja üldpreventsiooni kaalutlustest tulenevalt.¹⁴³ Tihti aga nendib kohus lihtsalt, et arvestab kannatanule tekitatud vigastuste ulatust ning laadi, kuid ei põhjenda, kas see on süüd suurendav või vähendav või kuidas vigastuste ulatus ja laad mõjutab karistust.¹⁴⁴

Tihti on kohtud toonud välja erinevaid asjaolusid ja isikut iseloomustavaid faktoreid, aga ei ole karistuse mõistmise osas täpsemalt selgitanud, kas need on süüd suurendavad või vähendavad asjaolud. Veendumuse kujunemise jälgimiseks on hea, kui kohus järgib kindlat struktuuri ja alustab karistuse analüüsi süüst, seejärel karistust kergendavatest ja raskendavatest asjaoludest ning lõpuks analüüsib eri- ja üldpreventsiooni. Iga aspekti analüüsil on autori hinnangul

¹⁴² VMKo 1-19-6918.

¹⁴³ RKKKo 3-1-1-63-14, TMKo 1-19-6187.

¹⁴⁴ Nt PMK 1-19-3307.

karistuse kujunemist lihtsam jälgida, kui öeldakse, kas see on süüd suurendav või vähendav või millisel määral karistust mõjutab.

Heaks näiteks siseveendumuse kujunemisest, saab tuua Harju Maakohtu otsuse 1-20-4520. Kohus on selgelt alguses välja toonud süüteo asjaolud, vigastuse tekitamise intensiivsuse ja valitud vahendi ning hinnanud süüdistatava süü keskmiseks. Seejärel on kohus uues lõigus hinnanud karistust kergendavate ja raskendavate asjaolude olemasolu, kusjuures hinnanud seda, kui suures ulatuses see karistusmäär mõjutab. Viimaseks on kohus analüüsinud eri- ja üldpreventsioone ning leidnud, et kuna süüdistatav on varem karistamata isik, siis kohus arvestab sellega karistuse mõistmisel. Lõpuks on kohus kohtuotsuses välja toonud, et kuigi süüdistatava süü oli keskmine, siis eripreventiivsetel kaalutlustel koosmõjus kergendava asjaoluga kohus kergendab mõistetavat karistust ning leidis sobivaks karistuseks 9 aastat vangistust.

Ka Pärnu Maakohtu otsuses 1-21-1494 on kohus väga hästi välja toonud kõigepealt süüteo asjaolud ning hinnanud nende mõju süüle. Eriti hästi aitab siseveendumuse kujunemise järgimisele kaasa see, et kohe peale süü hinnangut on kohus välja toonud, et ainult süüd silmas pidades peaks karistus olema 6 ja 9 aasta vahel. Seejärel on kohus hinnanud kergendavate ja raskendavate asjaolude olemasolu ning samuti põhjendanud, miks ta mõnda neist arvesse võtab või ei võta. Viimasena toob kohus välja üld- ja eripreventsiooni. Kuna süüdistatav on varasemalt vägivaldlateo toimepanemise eest karistatud ja karistus ei ole kustunud, siis kohus arvestab ka sellega. Lõpuks nendib kohus, et pidades silmas KarS § 113 lg 1 seadusandja poolt ette nähtud ranget karistusmäär, teo asjaolusid ja süüdistatava isikut, arvestab mõistetud karistus ka õiguskorra kaitsmise huvidega ning üldpreventsiooni eesmärgil ei tohi mõista süü suurust ületavat karistust. Kohus mõistab süüdistatavale 7,5 aastase vangistuse. Kui süüd mõjutavad asjaolud on kohus hästi välja toonud, siis jääb segaseks kohtu hinnang üldpreventsiooni osas. Kuna üldpreventsiooniliste kaalutlustega peaks arvestama vaid erilistes olukordades, siis kohus ei ole piisavalt arusaadavalt põhjendanud, kuidas üldpreventiivsed kaalutlused antud juhul karistust mõjutavad. Kohtu põhjendustest ei nähtunud, et antud juhul oleks tegemist mõne erandliku asjaoluga, mis peaks karistust mõjutama.

Viru Maakohtu lahendis 1-20-3666 on kohus toonud välja põhjalikult kohtupraktikat ning karistusseadustiku paragrahve, mis karistuse mõistmist mõjutavad. Näiteks on kohus välja toonud selle, et konkreetne karistus on kohtuniku siseveendumusest lähtuva otsustamise küsimus. Kui paljud kohtulahendid, mis kohus on välja toonud on karistuse mõistmisest üldiselt

rääkivad ning asjakohased siis näiteks Riigikohtu otsuse nr 3-1-1-76-12 väljatoomine jäi töö autorile segaseks. Nimelt tõi maakohus välja, et Riigikohus on asunud seisukohale, et kui isik on kriminaalasja esemeks oleva ühe või mitme teoga täitnud kuriteokoosseisu mitu erinevat kvalifitseerivat tunnust, tuleb hinnata tema teosüüd reeglina suurena. Otsusest ei nähtu, kuidas see peaks konkreetsel juhul süüd mõjutama. Nimelt puuduvad KarS § 113 paragrahvis kvalifitseerivad tunnused, mis saaksid teosüüd mõjutada.

Mõnede kohtulahendite juures on kohus süüd hinnates maininud ka seda, et teo tagajärjel isik suri. Sellist asjaolu ei tohiks aga kohus süüd hinnates arvesse võtta. Näiteks Harju Maakohtu lahendis 1-18-8335 on kohus leidnud järgmist: „Hinnates süü suurust toimepandud tapmise (KarS § 113 lg 1) puhul, leiab kohus, et /.../ on pannud toime teise isiku tapmise, milline on rängim isikuvastane süütegu, mille eest on ette nähtud ranged karistused. Inimese õigus elule on põhiseaduslik põhiõigus – igal inimesel on õigus elule ning sellist õigust on süüdistatav rikkunud. /.../ on pannud toime kuriteo, mille tagajärjel on kaotanud /.../ elu, seetõttu leiab kohus, et süü tapmise puhul ei saa olla midagi muud kui suur.“¹⁴⁵ Pole õige, et kohus hindab isiku süüd suureks ainult seetõttu, et esines koosseisupärane tagajärg. Ka ringkonnakohus¹⁴⁶ leidis samas asjas, et maakohus on valesti hinnanud süüdistatava süüd. Kohtu arvates, oli maakohus karistuse mõistmisel tuginenud asjakohatutele argumentidele ja selgitas, et kuna surm on KarS § 113 lg 1 koosseisu tunnus, iseloomustab see kõiki KarS § 113 lg-le 1 vastavaid tegusid ega ütle seega midagi isiku süü suuruse kohta. Ringkonnakohus leidis, et süüdistatava süüd tuleb hinnata tapmise kuriteokoosseisu kontekstis, mitte hinnata, kui raske tegu on tapmine erinevate süütegude kontekstis.

Samale järeldusele on ringkonnakohus jõudnud veel ühes lahendis ja leidnud, et fataalne tagajärg ehk isiku paratamatu surm kaasneb iga lõpuleviidud tapmisteoga.¹⁴⁷ Seega ei saa juba koosseisulist tunnust võtta süü suuruse hindamisel arvesse, nagu maakohtud seda tegid.

Raske on kohtu siseveendumuse kujunemist jälgida, kui karistuse hindamisel toob kohus järjest välja teo asjaolusid, süüdistatavat iseloomustavaid andmeid ning karistus kergendavaid asjaolusid, aga ei ütle kordagi, kuidas need süüd või karistust mõjutavad. Näiteks on kohus välja toonud karistuse hindamisel ulatusliku vägivalla, kannatanu seisundi, süüdistatava poolse kahetsuse, tahtluse ning lõpuks nentis, et arvestab kõike seda ja karistab süüdistatavat

¹⁴⁵ HMKo 1-18-8335.

¹⁴⁶ TlnRnKo 1-18-8335.

¹⁴⁷ TlnRnKo 1-21-2157.

vangistusega 10 aastat.¹⁴⁸ Kohus on hästi toonud välja asjaolud, mis peavad süüd ja karistust mõjutama, samas jääb lugedes ebaselgeks millisel määral ja kuhu suunas iga asjaolu mõjutab.

Kõige madalama karistuse mõistis Viru Maakohtu lahendis 1-20-1123, kus süüdistatav ründas ühise alkoholarvitamise käigus enda sõpra ja lõi teda noaga kaela, tekitades talle eluohtliku kehavigastuse. Kohus nendib süü hindamisel, et karistust raskendavaid asjaolusid ei esine ning kergendava asjaoluna arvestab tekitatud kahju osalist hüvitamist. Eripreventiivsetel kaalutlustel arvestas kohus, et süüdistataval puuduvad kehtivad karistused, ta omab töökohta, kus iseloomustatakse teda positiivselt. Kohus toob veel välja, et tegu on ühise viinavõtmise käigus kohapeal tekkinud konfliktiga, milliste käigus toime pandud lõpuleviidud tapmised on kohtupraktikas sageli lõppenud kuue- või seitsmeaastase vangistusega ning et süüdistatav pani toime võimaliku tagajärje suhtes kaudse tahtlusega. Kohus mõistab eelnevat silmas pidades ja KarS § 25 lg 6 ja § 60 sätteid kohaldades süüdistatavale kõigest 3-aastase karistuse.

Kohtud on väga erinevalt analüüsinud vangistuse kohaldamist ja vangistusest tingimisi vabastamist. Paljudes otsustes pole kohus üldse põhjendanud, miks on oluline mõista süüdistatavale reaalne vanglakaristus. Samuti on kohtud väga ebaühtlaselt põhjendanud reaalse vanglakaristuse mõistmist. Kui kohus on analüüsinud karistusest tingimisi vabastamist ja leidnud, et tingimisi vabastamine kohaldamisele ei tule, siis enamasti leidis kohus põhjenduseks selle, et kohtupraktikast ning karistuse kandmisest tingimisi vabastamise aluseks olevate normide (KarS § 73 ja § 74) mõttest tulenevalt, peab tingimisi vabastatava katseaeg olema temale mõistetud vangistuse tähtajast pikem.¹⁴⁹ Kuna kohtuotsustes on olnud karistuse pikkus peaaegu kõigil juhtudel üle 5 aasta, on kohtud nentunud, et tingimusliku karistuse kohaldamine ei ole eelnimetatud seisukohtadest tulenevalt võimalik. Kohtud on välja toonud ka Riigikohtu lahendeid¹⁵⁰, kus on sama seisukohta avaldatud. Ühes lahendis¹⁵¹ taotles prokurör süüdistatava karistamist 7-aastase vangistusega tingimisi 5-aastase katseajaga. Kohus selgitas, et ei prokurör ei toonud välja põhjendusi ja selgitusi, miks peaks kohus pikaajalisest praktikast kõrvale kalduma. Kahe alaealise puhul leidis kohus¹⁵², et 15-aastane noor peaks aru saama, et reeglid on järgimiseks. Lisaks eelnevalt väljatoodud kohtute tüüpilisele põhjendusele põhjendas kohus reaalselt vanglakaristust sellega, et süüdistatav vajab tugevalt kontrollitud keskkonnas järelevalvet, reegleid, distsipliini ning piire. Kohus leidis, et kontrolli on vaja pikema aja

¹⁴⁸ HMKo 1-20-5088.

¹⁴⁹ Nt PMKo 1-18-4774.

¹⁵⁰ RKKKo 3-1-1-99-06, RKKKo 3-1-1-59-07.

¹⁵¹ VMKo 1-20-1123.

¹⁵² HMKo 1-19-7969.

jooksul, et oleks võimalik muuta alaealise hoiakuid ja kindlustada seda, et ta käitub tulevikus õiguskuulekalt.

Järgnevalt toob töö autor välja juhud, kus ringkonnakohus või ka Riigikohus on muutunud karistust ning põhjendanud seda süüd ja karistust mõjutavate asjaolude valesti hindamisega. Harju Maakohus mõistis enda lahendis 1-21-2157 süüdistatavale 9 aastat karistust. Samas leidis aga esinevat kolm vastutust kergendavat asjaolu ehk KarS § 57 p 1, 2 ja 3. Tegu oli toime pandud ühe noa löögiga rindkerre ning kohus leidis, et silmas pidades vigastuse tekitamise intensiivsust ning valitud vahendit oli süüdistatava süü keskmine või natuke alla selle. Samuti ei olnud süüdistataval kehtivaid karistusi. Tallinna Ringkonnakohus¹⁵³ leidis aga, et maakohus on teinud karistuse mõistmisel kaalutusvea ja kohaldanud ebaõigesti materiaalõigust. Ringkonnakohtu seisukoha järgi ei ole maakohus põhjendanud karistusmäära valiku aluseks olevaid asjaolusid, mistõttu toob see kaasa maakohtu otsuse tühistamise karistuse mõistmise osas ja uue otsusega süüdlasele leebema karistuse mõistmise. Ringkonnakohus leidis, et kuigi karistuse mõistmisel on võetud lähtepunktiks karistusseadustiku eriosa normi sanktsiooni keskmise määr, pole maakohtu arutlused süü suuruse osas mõistetavad. Ringkonnakohtu põhjenduse järgi oli maakohus küll kolm kergendavat asjaolu tuvastanud, kuid otsusest ei nähtunud, et nendega oleks karistuse mõistmisel ka arvestatud. Seega vähendas ringkonnakohus karistust 9 aastalt 7 aasta ja 6 kuu pikkuse vangistuse peale.

Kohtuasjas 1-19-4150 jõudis vaidlus süüdistatava karistuse üle välja Riigikohtuni. Maakohus mõistis isikule tapmise eest 13 aastat vanglakaristust eelkõige eripreventiivsetest kaalutlustest lähtuvalt. Nimelt oli süüdistatav süüteo toimepanemise ajal varasema kuriteo eest katseajal. Kohus leidis, et karistust kergendavad või raskendavad asjaolud puuduvad. Karistuse raskust põhjendas sellega, et kuna isiku kuriteod on muutunud aina ühiskonnaohtlikumaks ja raskemaks ning süüdistatav näib olema võimetu tundma kaastunnet ja kahetsust, ei ole ta teinud järeldusi varasematest karistustest. Varasemalt on isik olnud karistatud isikuvastaste kuritegude eest ning nende eest ka reaalselt vanglakaristust kandnud. Süü suurust kohus otseselt välja ei toonud. Tallinna Ringkonnakohus tegi samas asjas 15. juunil 2020. aastal otsuse, millega tühistas maakohtu otsuse ja mõistis karistuseks 11 aastat vangistust. Kohus leidis, et maakohus on kohaldanud vääralt materiaalõigust ning otsustas KsMS §-st 338 tulenevalt karistust muuta. Ringkonnakohus leidis, et isiku süü on keskmisest suurem, sest süüdistatav kasutas vägivallakuriteo toimepanemisel nuga; süüdistatavat on varem korduvalt karistatud, sh

¹⁵³ TlnRnKo 1-21-2157..

sarnastel asjaoludel toime pandud kuritegude eest; süüdistatava kuriteod on muutunud ajas raskemaks; süüdistatav rikkus ka avalikku korda ja ta peab oluliseks kuritegude toimepanemisel publiku olemasolu. Riigikohus tegi aga 26.01.2021 otsuse, milles leidis, et ringkonnakohtu otsus tuleb tühistada osas, millega muudeti maakohtu karistust. Riigikohtule ei tundunud loogiline, et ringkonnakohus, tuues ise välja mitmeid argumente, miks lugeda süüdistatava süüd suureks, otsustas maakohtu mõistetud karistuse tühistada. Seega jõudis kolleegium seisukohale, et maakohus ei teinud kaalutusviga ega kohaldanud muul põhjusel vääralt materiaaloigust. Ringkonnakohtul ei olnud alust mõistetud karistust muuta ning seega rikkus kohus KrMS § 339 lg 2 mõttes oluliselt kriminaalmenetlusõigust.¹⁵⁴

Asjas 1-17-11182 jõudsid kõik kolm kohtuastet süütegu menetleda. Harju Maakohus¹⁵⁵ leidis enda 30.10.2019. aastal avaldatud resolutiivotsuses, et süüdistatav tuleb süüdi tunnistada KarS § 113 lg 1 – 25 lg 2 ja § 203 lg 1 järgi ning karistada teda KarS § 63 lg 1 kohaldamisel 8-aastase vangistusega. Tallinna Ringkonnakohus tühistas 11.12.2019. aasta määrusega maakohtu otsuse täies ulatuses ja leidis muuhulgas, et maakohtu põhjendus karistuse mõistmise kohta on nii puudulik, et tegemist on põhistuse puudumisega KrMS § 339 lg 1 p 7 tähenduses. Riigikohtu¹⁵⁶ hinnangul polnud maakohtu põhjendused küll ammendavad, aga need ei olnud täiesti puudu, et jaatada KrMS § 339 lg 1 p 7 mõistes põhjenduste puudumist. Kohtu hinnangul olid olemas argumendid süüdistatava süü suuruse ja eripreventsiooni kohta. Riigikohus tühistas ringkonnakohtu määruse ja leidis, et kohus on rikkunud oluliselt menetlusõigust KrMS § 339 lg 2 mõistes seeläbi, et tühistas maakohtu otsuse tervikuna. Asi saadeti uueks arutamiseks ringkonnakohtu samale koosseisule, kes jättis karistuse muutmata. Kuna asjas on avaldatud vaid kohtuotsuse resolutsioon, ei ole töö autoril võimalik põhjendusi sisuliselt hinnata. Küll aga näitavad kaks kohtuasja seda, et ringkonnakohus leiab maakohtu lahenditest liiga kergekäeliselt KrMS § 339 lg 1 p 7 mõistes rikkumise põhjenduste puudumise näol ja ei pea silmas seda, et sätte all mõeldakse rikkumist, kui põhjendus puudub üldse.

Konkurentsituult kõige lühem põhjendus oli Viru Maakohu otsuses 1-19-81. Süü osas nentis kohus vaid järgmist: „Süüdistatava karistust kergendavad või raskendavad asjaolud puuduvad. Karistuse mõistmisel arvestab kohus ka süüdistatava süü astet kuriteo toimepanemisel. Kohus on seisukohal, et süüdistatava süü aste on alla keskmise. Süüdistatav pani kuriteo toime kavatselt, aga kannatanule tekitatud vigastused on kerged. Süüdistatav on varem kohtu poolt

¹⁵⁴ PMKo 1-19-4150, RKKKo 1-19-4150..

¹⁵⁵ HMKo 1-17-11182.

¹⁵⁶ RKKKm 1-17-11182 (05.06.2020).

karistamata, kuritegu jäi katsestaadiumisse. Ülaltoodu alusel peab kohus põhjendatuks - arvestades süüdistatava puhul karistuse eesmärkide saavutamist, süü astet ning süüdistatava isiksust - mõista süüdistatavale vangistus KarS §113 lg 1 ettenähtud sanktsiooni minimummäära lähedal.“ Kohus mõistis süüdistatavale karistuseks 7 aastat vangistust. Kohus on maininud kõiki KarS § 56 lõikes 1 sätestatud karistamise aluseks olevaid asjaolusid, kuid ei ole pikemalt peatunud argumenteerimisel. Iseenesest ei saa kohtule põhjenduste osas nende puudumist ette heita, kuna miinimumstandard on täidetud. Samas on sellist karistust mõjutavate asjaolude analüüsi lugeda segane ning lugeja peab ise järelutama, kuhu suunas iga asjaolu karistust mõjutas. Selline lahend ei anna head ülevaadet siseveendumuse kujunemisest, mis peaks aga olema kohtuotsuse põhjendustest selgelt arusaadav.

2.8. Alkoholi roll tapmise toimepanemisel

Soomes on juba aastakümneid või isegi -sadu teatud kuritegevuse tihedast seosest alkoholi tarbimisega. Kuriteod saavad olla otseselt või kaudselt alkoholiga seotud. Näiteks kuulub alkohol osadel juhtudel ka juba kuriteokoosseisu, sellisteks kuritegudeks on näiteks mootorsõiduki juhtimine joobeseisundis. Isikuvastase kuritegudes on aga alkoholil keskne osa. Soomes on leitud, et umbes 60-70% isikuvastaste kuritegude toimepanijatest on olnud joobes ning pooltel juhtudel on nii teo toimepanija kui kannatanu olnud alkoholijoobes.¹⁵⁷

Kriminaalse käitumise kujunemise kohta on tehtud uuringuid ning nendest on selgunud peamised riskifaktorid, mis kõige sagedamini seostuvad ka kriminaalse käitumisega. Neid faktoreid on kutsutud ka „keskseks kaheksaks“. Üheks kaheksast riskifaktorist peetakse ka riskikäitumist ehk eelkõige probleemid alkoholi ja/või teiste mõnuainete kasutamisel. Tubaka suitsetamist riskifaktoriks ei peeta.¹⁵⁸

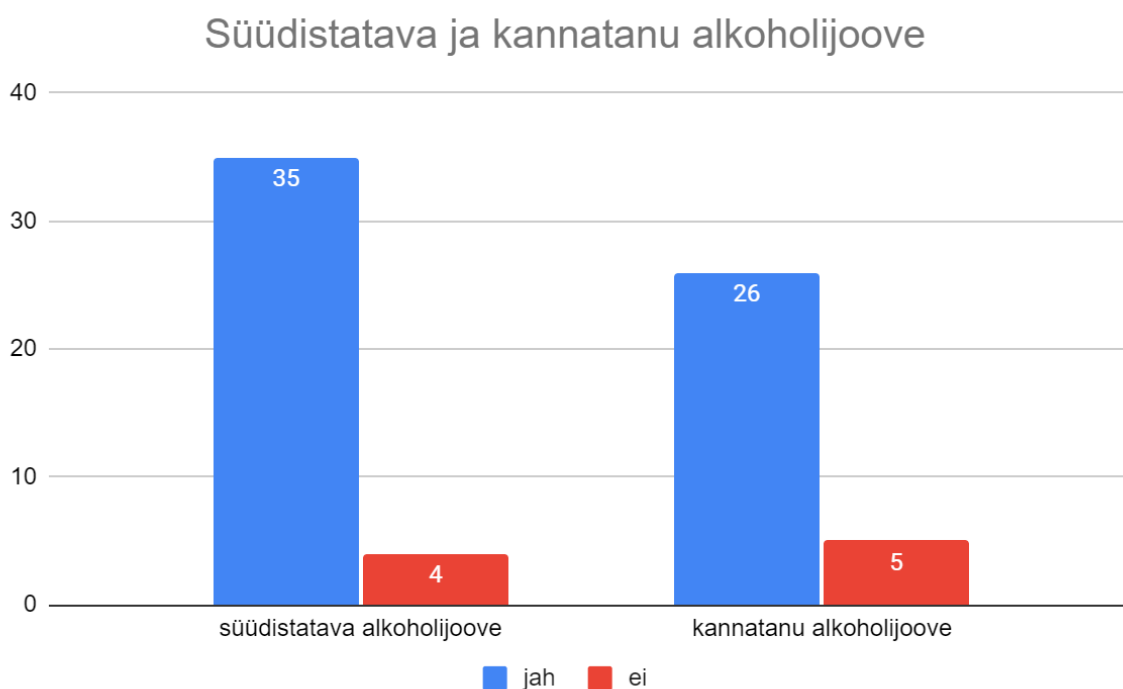
Kohtud on tihti lahendites tõendite hindamise osas ära maininud nii süüdistatava kui ka kannatu alkoholijoobe. Näiteks on ka mitmes lahendis juba süüdistuses prokurör kasutanud sõnu „ühise alkoholitarvitamise käigus“.¹⁵⁹ Karistuse mõistmisel aga ei ole enamasti alkoholijoovet mainitud ehk seda pole kohtud tihti karistust või süüd mõjutavaks asjaoluks kohtuotsuste pinnal pidanud.

¹⁵⁷ Laine, M. Sissejuhatus kriminoloogiasse ja hälbiva käitumise sotsioloogiasse. Vankeinhoidon koolutuskeskus kansainvälist julkaisut. Tallinn: Eesti riigikaitse akadeemia 1997, lk 89.

¹⁵⁸ Saar, J. lk 180.

¹⁵⁹ Nt VMKo 1-20-1123, PMKo 1-18-4774, PMKo 1-19-3307.

2019-2021. aastatel avalikustatud kohtulahendites oli teo toimepannud isik joores 35 juhul. Neljal juhul oli isik kaine ning teistel juhtudel ei ole süüdistatava alkoholijoovet otsuses välja toodud. Enamasti oli teo ka ohver ehk kannatanu joores – 26 korral. Otsuste pinnalt saab öelda, et suurem osa tapmisi pannaksegi toime just ühise alkoholi tarvitamise käigus, kus mingil hetkel tekib tüli ning alkoholijoobe tõttu ei suuda isikud lahendada asja ratsionaalselt ning valivad olukorra lahendamiseks vägivalda kasutamise. Lahendite¹⁶⁰ põhjal tuleb välja, et teod, mis pandi toime kaines olekus, olid enamasti juba varasemalt planeeritud.

Joonis 10. Süüdistatava ja kannatanu alkoholijoove.

Tihti on ka tunnistajad enda ütlustes nentunud, et süüdistatav on alkoholijoobes olles agressiivne. Näiteks Harju Maakohtu lahendis 1-18-8335 on mitu tunnistajat öelnud, et süüdistatav on joores peaga ohtlik inimene või ta muutub viina juues agressiivseks ja on ettearvamatu. Tõendite hindamisel on kohus pööranud tähelepanu asjaolule, et süüdistatav oli alkohoolik ja kohtu arvates kinnitas see nii tapmise motiivi kui ka seda, miks süüdistatav kannatanut koguni vähemalt 35 korral noaga lõi. Kohus leidis, et põhjus oli alkohol ja süüdistatav kaotas selle tõttu igasuguse enesekontrolli. Veel ühes lahendis¹⁶¹ on tunnistajad nentunud, et kui süüdistatav joores, muutub ta agressiivseks. Tunnistaja on täpsustanud, et

¹⁶⁰ Nt TMKo 1-20-3387, VMKo 1-20-462.

¹⁶¹ HMKo 1-18-9574.

keskmises alkoholijoores olles on kõik korras, aga kui süüdistatav on liiga palju joonud võib ta muutuda agressiivseks ning ilmselt pani ta ka tapmise toime, kuna jõi üle ja „katus sõitis ära“.

Isiku alkoholijoores agressiivseks muutumise ilmestamiseks on kasutatud ka juhtumite väljatrüki politsei andmebaasist. Nimelt tõi ühes otsuses kohus välja, et politseile on tehtud korduvalt väljakutseid süüdistatava osas, kui tema käitumine on väljunud kontrolli alt ning ta on olnud agressiivne. Politsei oli varasemalt lahendanud olukorra süüdistatava kainenema viimisega. Kohus leidis, et tunnistajate ütluste ja teiste tõenditega saab süüdistatavat iseloomustada kui isikut, kes on alkoholijoores agressiivne ja bravuurne.¹⁶²

Lahendite läbitöötamisel selgus, et kohtud on tihti hädas tõendite hindamisega just alkoholitarvitanud tunnistajate tõttu. Kohtud on nentunud, et kuriteo toimepanemise asjaolude tuvastamine on olnud keeruline, kuna kõik sündmuskohal viibinud isikud olid tugevas alkoholijoores ja andsid seetõttu toimumu kohta andnud erinevaid, kohati katkendlikke ja vastuolulisi ütlusi.¹⁶³ Samuti on kohus leidnud, et alkoholijoores tõttu süüdistatav ilmselgelt ei teadvustanud täpselt, mida ta teeb ega pruugi juhtunu asjaolusid juba üksnes seetõttu ka tänasel päeval täpselt mäletada.¹⁶⁴ Ka põhjust, miks süüdistatav kannatanut ründas on olnud keeruline välja selgitada, kuna kõik sündmuskohal viibinud isikud olid tarvitanud ülemäära alkoholi.¹⁶⁵

Lahenditest tuleb välja, et süüdistatav on ka ise süüdistanud vägivaldaakti toimepanemises alkoholi. Näiteks on süüdistatav selgitanud, et alkoholijoores tõttu ta ei mäleta täpselt, kuidas kannatanule nuga rindu sattus ning ta ei soovinud oma lähedast sõpra tappa, vaid tegemist oli kahetsusväärse juhtumi ja õnnetusega, mida soodustas alkoholi tarbimine.¹⁶⁶ Teises lahendis on süüdistatav nentunud, et ta ei tea, kuidas kannatanu vigastada sai, kuna arvatavasti oli ta tarvitanud liiga palju alkoholi ning sellest olid tekkinud mäluaujud.¹⁶⁷ Ka Viru Maakohtu otsuses 1-18-3423 leidis süüdistatav, et ta mäletab sündmust segaselt või perioodiliselt, kuna oli tarbinud alkoholi.

Samuti on näiteks kaitsja viidanud alkoholisõltuvusele ning sellele, et see võiks isiku süüvõimelisust mõjutada. Ringkonnakohus viitas aga ekspertiisiale, kus on leitud, et

¹⁶² PMKo 1-20-7016.

¹⁶³ VMKo 1-20-6086.

¹⁶⁴ HMKo 1-20-5088.

¹⁶⁵ VMKo 1-20-1123.

¹⁶⁶ HMKo 1-21-2157.

¹⁶⁷ VMKo 1-20-3666.

käitumise impulsiivsus, kõrgenenud agressiivsus ja alanenud kriitikavõime oma tegude kaugtagajärgede suhtes on joobeseisundile iseloomulikud väärkohastumuslikud käitumismuutused. See aga ei too kaasa isiku süüdimatust KarS § 34 mõttes. Alkohoolse intoksikatsiooni seisund ei mõjutanud kohtu arvates KarS § 35 tähenduses süüdistatava arusaamis- ja otsustamisvõimet mõistmaks, milline on normikuulekas käitumine.¹⁶⁸ Ka teises lahendis on näiteks ekspert leidnud, et alkoholijoovet ei käsitleta raske psüühikahäirena, mis võiks süüvõimelisust mõjutada, ning kuigi süüdistatav väitis, et nägi kuradikesi ja erinevaid ohtlikke olevusi, on see raske alkoholijoobe puhul tavaline.¹⁶⁹

KarS § 36 sätestab samuti, et tahtlikult või ettevaatamatusest põhjustatud joobeseisund ei välista süüd. Ühestki otsusest ei tulnud välja, et süüdistatava joobeseisund poleks tekkinud tahtlikult või ettevaatamatusest. Kuna enamasti tarbisidki kannatanu ja süüdistatav enne teo toimepanemist koos alkoholi, oleks ka keeruline ilmselt teha järeldust, et joobeseisund ei olnud tahtlik või põhjustatud vähemalt ettevaatamatusest.

Pärnu Maakohtu lahendis 1-19-4150 on kohus isiku süüvõimelisust hinnates samuti nentinud, et süüdistatava eelnevate kohtuotsuste põhjal saab öelda, et süüdistatav muutubki joobes olles agressiivseks ja ohtlikuks. Kohus heitis süüdistatavale ette seda, et ta teab, et ta muutub alkoholijoobes olles, aga ta jätkas ikka alkoholi ja narkootikumide tarvitamist ja seda isegi peale alkoholismi vastast ravi.

Teises lahendis on ekspert välja toonud, et süüdistataval esineb alkoholi kuritarvitamine ja see avaldub alkoholi liialdatud tarvitamises ja kontrolli puudumises kasutatud alkoholi koguste üle. Ekspert oli veel välja toonud, et süüdistataval esinevad alkoholi toimel kergesti ärrituvus, püsivus ning tema impulsiivsus süveneb. Kuna süüdistatav oli inkrimineeritava kuriteo sooritamise ajal keskmise raskusastmega alkoholijoobes, siis ekspert leidis, et tema agressiivne käitumine oli tingitud alkoholi mõjust psüühilistele protsessidele. Keskmise raskusastmega alkoholijoobes süüdistataval on närvi protsesside liikuvus häiritud ja impulsiivsed reageeringud enesekontrolli kadumisel viisid agressiivse käitumiseni. Alkoholijoobes süüdistatava enesekontroll nõrgeneb ja ta võib muutuda agressiivseks.¹⁷⁰

¹⁶⁸ PMKo 1-21-1494.

¹⁶⁹ HMKo 1-18-9574.

¹⁷⁰ PMKo 1-18-4774.

Kohus on leidnud, et just üheskoos alkoholi tarbimine viis füüsilise konfliktini¹⁷¹ või leidnud, et süüdistatavate alkoholi joove soodustas kannatanu jõhkral peksmist.¹⁷² Veel ühes lahendis¹⁷³ on kohus välja toonud, et süüdistatav poleks alaealisena tohtinud alkoholi tarvitada ja viis ise ennast vabatahtlikult seisundisse, milles ta ei kontrollinud enam oma tegevust ja ei andnud aru, mida ta teeb. Samas lahendis leidis, kohus et alkohol tõenäoliselt võimendas alaealise üleolekutunnet ning tõi esile agressiivsuse.

Süüdistatavate puhul on mitmes lahendis tunnistajad enda ütlustes nentunud, et just alkoholi joobes muutub isik agressiivseks või tema käitumine läheb kontrolli alt välja. Raskusi põhjustab kohtutel tõendite hindamise puhul see, et menetlusosaliste alkoholi joobe tõttu ei mäleta nad asju selgelt või ei mäleta neid üldse. Kuigi kaitsjad taotlesid tihti, et alkoholi joove või alkoholisõltuvus võiks olla süüdistatava süüvõimelisust välistav, ei nõustunud kohus sellega üheski lahendis. Otsuste järgi on tapmise toimepanemisel suur roll alkoholi tarbimisel, kuna alkoholi joove on kas soodustanud kannatanu vastu vägivalda toimepanemist või alkoholi pärast on üleüldse konflikt süüdistatava ja kannatanu vahel tekkinud. Eksperdid ja ka kohus on mitmetes lahendites leidnud, et süüdistatav ongi alkoholi joobes agressiivne.

2.9. Alkoholi roll karistuse mõistmisel

Karistuse mõistmise juures on süü hindamisel ära mainitud see, kui süüdistatav peale kuriteo toimepanemist ei kutsunud abi, vaid läks hoopis teise isiku juurde alkoholi edasi jooma.¹⁷⁴ Samuti on ühes lahendis toodud välja süüd suurendava asjaoluna, et toimepandud teo puhul polnud tegemist nõ olmetapmisena, st tuttavate ringis ühise alkoholi tarvitamise käigus tekkinud tüli lahendamisega vägivaldaga.¹⁷⁵ Kohus annab lahendis mõista, et olmetapmise puhul võib süüdistatava karistus olla väiksem, kui varasemalt etteplaneeritud tapmise puhul.

Suure alkoholi joobe tõttu teo toimepanemist on kohus käsitletud nii süüd suurendava kui ka vähendava asjaoluna. Näiteks on kohus leidnud süüd suurendava asjaoluna süüdistatava käitumise, kui ta ise viis ennast ravimite ja alkoholi tarvitamise kaastoimel seisundisse, kus ta ei suutnud adekvaatselt olukorda hinnata ning nägi joobnuna ohtu seal, kus seda ei olnud ja

¹⁷¹ HMKo 1-20-5088.

¹⁷² VMKo 1-19-904.

¹⁷³ HMKo 1-19-7969.

¹⁷⁴ VMKo 1-20-6086.

¹⁷⁵ VMKo 1-19-6918.

ründas talle võõrast isikut noaga. Kohus leidis, et kuigi esineb karistust kergendav asjaolu ning karistust raskendavad asjaolud puuduvad ning kohtul ei ole andmeid selle kohta, et süüdistatav oleks varem käitunud agressiivselt, väärib süüdistatav eeltoodud põhjusel hukkamõistu ulatuses, mis ei vasta sanktsiooni alammäärale.¹⁷⁶ Ka teises kohtuotsuses¹⁷⁷ leidis kohus, et kuriteo toimepanemisele aitas kaasa ilmselgelt alkoholi tarvitamine, kuna isik nägi ohtu seal, kus seda tegelikult ei olnud. Nimelt arvas süüdistatav, et naaberkinnistul olevad isikud on metsavargad ning otsustas nende suunas tulistada.

Ühes lahendis leidis kohus aga hoopis vastupidist ja vähendas süüdistatava süüd, kuna ta ei suutnud tegu toime pannes oma käitumist õiguskorraga kooskõlas olevalt juhtida. Nimelt leidis kohus, et süüdistatav ei olnud oma joobe tõttu võimeline enda käitumist juhtima. Kohus leidis, et kuigi joobeseisund ei ole süüd välistav asjaolu, saab seda arvesse võtta karistuse mõistmisel. Kohus põhjendas seda nii: „n-ö arusaamis- või juhtimisvõimetu inimene poolt toime pandud teo ebaõigus on märksa väiksem sellise teo ebaõigusest, mis on sooritatud isiku poolt, kes oma teo keelatus igati mõistab ja suudab ka sellele vastavalt käituda. Sellele viitavad KarS §-d 34 ja 36. Nimelt ilmneb KarS §-st 34, et psüühikahäire tõttu süüdimatut inimest ei saa üldjuhul karistada. Et tugevas alkoholijoobes olles õiguspärase teo toime pannud inimest siiski karistada tuleb, tuleneb KarS §-st 36. KarS § 36 aga ei muuda seda, et väga tugevas intoksikatsiooniseisundis ehk (ajutise) psüühikahäirega inimene ei suuda tihtipeale oma käitumist õigusega kooskõlas olevalt juhtida. Seetõttu on tema teo ebaõigus väiksem kui inimesel, kellel selline juhtimisvõime olemas on. Eriti selgelt ilmneb purjuspäi sooritatud teo väiksem ebaõigussisu siis, kui seda võrrelda pikalt ette planeeritud teoga.“¹⁷⁸

Ka Tartu Maakohtu otsuses 1-19-6187 arvestas kohus karistuse mõistmisel kannatanu ja süüdistatava alkoholijoovet. Kohus arvestas, et lisaks teistele karistust ja süüd vähendavatele asjaoludele toimus noaga löömine ühise joomingu käigus, kus nii kannatanu kui ka süüdistatav olid raskes alkoholijoobes ja löök toimus äkki tekkinud vihahoo käigus, seega tapmine ei olnud ette planeeritud. Seega on näha, et kohus on arvestanud süüdistatava alkoholijoovet nii süüd suurendava kui vähendava asjaoluna.

Lahendis 1-20-6086 on kohus öelnud, et karistuse mõistmisel arvestab kohus ka kannatanu ebaadekvaatset käitumist – arutult suure alkoholikoguse tarbimist.¹⁷⁹ Teises kohtuotsus on

¹⁷⁶ TMKo 1-19-8357.

¹⁷⁷ HMKo 1-18-10125.

¹⁷⁸ TMKo 1-18-8968.

¹⁷⁹ VMKo 1-20-6086.

kohus samuti välja toonud, et karistuse mõistmisel tuleb arvestada ka kannatanu enda osa, kes koos süüdistatavaga tarvitas alkoholi.¹⁸⁰ Kohus ei ole täpsustanud, kas peab suure alkoholikoguse tarbimist kannatanu poolt süüd suurendavaks või vähendavaks asjaoluks. Kui nii kannatanu kui süüdistatav mõlemad olid koos alkoholi tarbinud, siis ei ole loogiline, et ainult kannatanule joobeseisundit ette heidetakse.

Tartu Maakohtu lahendis 1-18-8738 on prokurör leidnud, et kannatanu tapmist ühise alkoholi tarvitamise käigus ja alkoholijoobes olles, saab pidada madalaks motiiviks KarS § 58 punkt 1 järgi. Maakohus sellise käsitlusega ei nõustunud ja leidis, et kuriteo toimepanemine madalal motiivil eeldab KarS § 16 lg 2 kohaselt tahtluse vormina kavatsetust. Kohus selgitas, et kavatsetus tähendab süüteokoosseisule vastava asjaolu teostamise eesmärgiks seadmist, st mingi taotletav eesmärk ongi isiku liikumapanevaks jõuks. Kohus leidis, et asjaolude pinnalt ei ole võimalik jõuda seisukohale, et süüdistatavat oleks kannatanut tapma ajendanud temal esinenud alkoholijoove. Süüdistatav pani kannatanu tapmise toime küll ühise alkoholi tarvitamise käigus ja oli ka alkoholijoobes, aga seda ei saa kohtu hinnangul pidada muuks madalaks motiiviks. Üheski teises lahendis prokurör ega kohus ei leidnud, et madala motiivina saaks pidada teo toimepanemist alkoholijoobes ning töö autori arvates saab öelda, et maakohtu seisukoht oli põhjendatud.

Kohtulahenditest tuleb välja, et kohus on täiesti erinevalt arvestanud süüdistatava alkoholijoovet süüd mõjutava asjaoluna. Kui alkoholijoobe tõttu on süüdistatav näinud ohtu põhjendamatult ning seetõttu ründas kannatanut, leidis kohus, et tegemist on süüd suurendava asjaoluga. Süüd vähendas aga kohtu arvates alkoholijoove põhjusel, et isikul puudus juhtimisvõime ning seetõttu oli tema teo ebaõiglus väiksem. Samuti arvestas kohus karistuse mõistmisel sellega, kui kannatanu oli joobes. Ühest lahendist tuli välja ka see, et tuttavate ringis ühise alkoholi tarvitamise käigus tekkinud tüli lahendamisel vägivallaga võiks süüdistatavale mõista väiksema karistuse, kui etteplaneeritud tapmise puhul.

¹⁸⁰ PMKo 1-18-4774.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas Eesti kohtud põhjendavad mõistetud karistust tapmiste ja tapmise katsete eest.

Magistritöö uurimisküsimusteks oli esiteks see, millised tegurid on tapmiste juures tüüpilised ja kuivõrd kohus leidis, et need mõjutavad karistuse suurust. Avaldatud kohtuotsuseid oli kolme aasta lõikes igal aastal enam-vähem sama palju. Tapmisi arutati 75% juhtudest üldmenetluses ning kõige rohkem otsuseid aastatel 2019-2021 tehti Harju Maakohtu poolt. Tapmise või selle katse pani toime 55 juhul mees ning vaid 2 juhul oli süüdimõistetuks naine. Kannatanute puhul oli 26 juhul ohvriks mees, 7 juhul naine ning teistes lahendites ei olnud välja toodud, kas kannatanuks oli mees või naine. Kõige enam pandi tapmine toime noaga lüües – 22 korral. 9 korral peksis süüdimõistetud kannatanut käe või jalaga ning teistel juhtudel oli teo toimepanemise vahendiks relv, taburet, kirves vms.

Tapmiste ja tapmise katsete puhul oli enamasti kannatanuks süüdistatavale tuttav isik. Vaid kolmel juhul tuli kohtulahendist välja, et tegu pandi toime täiesti võõra isiku vastu. Enamasti oli kannatanu süüdistatava sõber, tuttav või korterikaaslane, kellega tarbiti koos alkoholi, mille käigus tekkis tüli. Kõige rohkem panid tapmisi või tapmise katseid toime isikud vanuses 30-39 ning keskmise süüdimõistetud vanus oli 41,2 aastat. Teod olid 20 juhul pandud toime kaudse tahtlusega, 12 juhul otsese tahtluse ning 9 juhul kavatsetult. 56,1% süüdimõistetutest olid varasemalt kriminaalkorras karistamata, 22% isikutest olid karistatud isikuvastase süüteo eest ning ülejäänud kas varguse või mingi muu karistusseadustiku paragrahvi järgi.

Loetletud teguritest arvestas kohus süü hindamisel teo toimepanemise vahendit. Kohus hindas enamasti seda, kui intensiivsed vigastused kannatanule tehti. Lahendite läbitöötamisel selgus, et enamasti oli süüd suurendava asjaoluna intensiivset vägivalda analüüsitud just peksmiste puhul. Põhjus võib-olla selles, et käte-jalgadega lüües on vaja teha tavaliselt rohkem lööke. Kui noaga lüües on võimalik isik tappa juba ühe löögiga, siis peksmise puhul läheb tavaliselt lööke rohkem ja need peavad olema intensiivsemad, et saabuks koosseisupärane tagajärg.

KarS § 58 punkti 4 järgi on raskendav asjaolu süüteo toimepanemise isiku suhtes, kes on süüdlasest teenistuslikus või majanduslikus sõltuvuses, samuti süüdlase endise või praeguse pereliikme, süüdlasega koos elava isiku või süüdlasest muul viisil perekondlikus sõltuvuses oleva isiku suhtes. Kahes lahendis võttis kohus arvesse, et kannatanu oli süüdistatava lähedane

isik ja leidis selle süüd suurendavaks asjaoluks. Süüd oluliselt suurendavana leidis kohus ka asjaolu, kui süüdistatav üritas tappa arestimaja töötajat. Süüdistatava vanust arvestas kohus ühes lahendis, kus süüdistatav oli 70-aastane ja leidis, et tegemist on kergendava asjaoluga KarS § 57 lg 1 p 7 mõistes. 15-aastase süüdistatava puhul leidis kohus, et põhjus, miks mõista talle reaalne vangistus on see, et süüdistatav vajab tugevalt kontrollitud keskkonnas järelevalvet, reegleid, distsipliini ning piire, et ta käituks tulevikus õiguskaualekalt. Kohtuotsustest ei tulnud välja, et kohus oleks süüdistatava sooga karistuse mõistmisel arvestanud.

Tahtluse puhul arvestas kohus süüd suurendavana teo toime panemist kavatsetult. Kui tegu pandi toime otsese või kaudse tahtlusega leidis kohus tihti, et see on süüd vähendav. Varasemaid karistusi võttis kohus samuti arvesse. Eripreventsiooni on kohus hinnanud nii karistust suurendavana kui ka vähendava asjaoluna. Näiteks on kohus nentunud, et eripreventiivsetel kaalutlustel kergendab karistust, kuna süüdistatav oli varasemalt kriminaalkorras karistamata ning kohtulahendites on kohus välja toonud, et arvestab kriminaalkorras karistamatust. Teistpidi on kohus arvestanud ka karistuse mõistmisel asjaoluga, kui süüdistatava karistused on läinud ajas raskemaks või kui tegu on toime pandud katseajal.

Teiseks uurimisküsimuseks oli see, kas kohtud argumenteerivad selgelt, kuidas erinevad asjaolud karistust mõjutavad. Kohtud nentisid karistuse mõistmise bloki alguses, et lähtuvad isiku süüst, arvestades kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid, võimalust mõjutada süüdlast edaspidi hoiduma süütegude toimepanemisest ja õiguskorra kaitsmise huvisid. Saab öelda, et kohtud argumenteerisid erinevate asjaolude mõju süüle erinevalt. Kui tegemist oli asjaoluga, mille esinemine oli kaheldav, oli ka kohtu analüüs pikem. Näiteks tuli kohtulahenditest välja, et tihti peatuti pikemalt just KarS § 57 lg 1 p 3 sätestatud kergendava asjaolu ehk süü ülestunnistamisele ilmumise, puhtsüdamliku kahetsuse või süüteo avastamisele aktiivse kaasaaitamise juures. Sama kergendava asjaolu argumenteerimisel leidis ühel juhul maakohus, et kuna süüdistatav ei ole talle etteheidetavat tegu omaks võtnud ning on vaidlustanud süüteo toimepanemise ja taotleb enda õigeksmõistmist, ei saa ta enda tegu kahetseda. Sellise argumentatsiooniga ei nõustunud aga Riigikohus, kes saatis asja uuesti läbivaatamiseks ringkonnakohtule.

Töö autoris tekitas kahtlusi kohtute poolt süüd suurendava asjaoluna tehtud etteheited, et süüdistatav ei kutsunud kannatanule abi. Nimelt on kohtupraktika järgi abi kutsumist peetud tahtlust välistavaks asjaoluks, seega pole abi mitte andmist loogiline käsitleda süüd suurendavana. Lisaks ei olnud arusaadav kohtute argumentatsioon üldpreventsiooni osas, et

kuna toime on pandud tapmine ehk raske eluvastane süütegu ning isik suri, siis eeldab ühiskond ka suurt karistust. Üldpreventsiiivsete aspektide arvestamisel ei tohiks võtta täiendavalt arvesse koosseisutunnuseid ning sellega arvestades peaks tegu olema midagi sellist, mis pole juba seadusandja poolt koosseisutunnustena kirja pandud. Seega ei saaks kohtud arvestada üldpreventsiiivsetel kaalutlustel lihtsalt asjaoluga, et isik suri.

Kolmas uurimisküsimus oli, kas alkoholijoovet kohtuotsuses mainitakse ja kuidas on see kohtu hinnangul isiku karistust mõjutanud. Kohtuotsuses oli enamasti, kas asjaolude hindamise või ka karistuse mõistmise osa juures mainitud, kas süüdistatav või kannatanu oli alkoholijoobes. 2019-2021. aastatel avalikustatud kohtulahendites oli teo toimepannud isik joobes 35 juhul. Neljal juhul oli isik kaine ning teistel juhtudel ei ole süüdistatava alkoholijoovet otsuses välja toodud. Enamasti oli ka teo ohver ehk kannatanu joobes – 26 korral. Kuna suur osa tapmistest või tapmise katsetest pannakse toime ühise alkoholijoomise käigus, raskendab see kohtutel tihti ka teo asjaolude mõistmist, kuna ütlused on vastuolulised või katkendlikud. Ütluste andjad tihti ei mäleta toimunut üldse või ei mäleta seda selgelt. Suure alkoholijoobe tõttu teo toimepanemist on kohtud käsitletud nii süüd suurendava kui ka vähendava asjaoluna. Näiteks on kohus hinnanud süüd suuremaks kui süüdistatav ise viis ennast ravimite ja alkoholi tarvitamise kaastoimel seisundisse, kus ta ei suutnud adekvaatselt olukorda hinnata ning nägi joobnuna ohtu seal, kus seda ei olnud. Teises lahendis leidis kohus joobeseisundi aga ka süüd kergendava asjaoluna ja argumenteeris, et raskes joobes isiku poolt sooritatud teo ebaõigsus on väiksem kui selle isiku oma, kes oma teo keelatus igati mõistab ja suudab sellele vastavalt ka käituda. Süü hindamisel on kohtud välja toonud ka selle, et ka kannatanu ise oli joobeseisundis. Ühes lahendis leidis prokurör, et kannatanu tapmist ühise alkoholi tarvitamise käigus ja alkoholijoobes olles võiks pidada madalaks motiiviks KarS § 58 punkt 1 järgi, kohus sellega ei nõustunud.

Viimaseks küsimuseks oli, kas kõigis otsustes kohtuotsusest on võimalik jälgida, kuidas kohus lõpliku karistusmäärani jõudis. Kohtulahendite analüüsi käigus ei olnud lahendeid, kus jäi lõplikult arusaamatuks kohtu siseveendumuse kujunemine. Küll tegi selle keeruliseks mõned väga lakoonilised lahendid, kus kohtunikud ei sidunud faktilisi asjaolusid süüd mõjutavate asjaoludega ning argumentatsioon oli väga lühike. Siseveendumusest ei saanud hästi aru juhul, kui kohus loetles faktilisi asjaolusid aga ei põhjendanud nende mõju süü suurusele või karistusele. Lisaks saab kritiseerida kohtute juba eelnevalt mainitud ebaloogilisi argumente süü suurendamise või vähendamise kasuks.

Töö esimeseks hüpoteesiks oli väide, et mõistetud karistused jäävad karistusraami alumisele poolele. KarS § 113 lg 1 järgi saab isikule mõista tapmise eest karistuseks kuue- kuni viieteistaastase vangistuse. Karistusraami keskmine määr on seega Kars-i kohaselt 10 aastat ja 6 kuud vangistust. Aastatel 2019-2021 tapmise eest mõistetud keskmised karistused jäid alla karistusraami keskmist määra. Kolme aasta keskmine karistus lõpuleviidud tapmise eest oli 9,1 aastat. KarS §-s 113 ette nähtud maksimumkaristust ehk 15-aastast vangistust ei mõistnud kohus üheski otsuses. Tapmise katsete eest mõisteti karistuseks keskmiselt 6,8 aastat vangistust. Seega saab öelda, et hüpotees leidis kinnitust ning nii tapmise eest kui tapmise katsete eest mõistetud karistused jäid enamasti karistusraami alumisele poolele.

Teine hüpotees oli see, et kohus põhjendab karistuse mõistmist väheste argumentidega. Kohtuotsuste karistuse põhjendamise osa on väga erinev. Kohtuotsuste seas oli lahendeid, kus kohus oli toonud välja põhjalikult seaduse sätteid ja kohtupraktikat ning neid põhjalikult oma vahel võrrelnud teo asjaoludega. Suurimaks asjaoluks, mis raskendas kohtu siseveendumuse arusaamist oli see, kui loetletud olid erinevad süüd suurendavad ja vähendavad asjaolud, kuid lugejana pidi ise mõistatama, kas ja kuidas need ka süüd ja karistust mõjutasid. Kuigi asjaolud olid välja toodud jäi just argumentatsioonist vajaka, et oleks võimalik loogiliselt hinnata siseveendumuse kujunemist. Kuna kohtunikud ning nende kohtuotsused olid väga erinevad saab öelda, et oli otsuseid, kus argumentatsioon oli põhjalik, aga oli ka otsuseid, kus see oli vähene. Saab öelda, et nii argumentide kvaliteet kui ka pikkus oli varieeruv.

Ühtegi lahendit, kus oleks järgmistest kohtuastmetes leitud KrMS § 339 lg 1 p 7 järgi menetlusõiguse oluline rikkumine seetõttu, et kohtuotsusest puudus põhjendus, ei olnud. Kuigi mõnes lahendis ringkonnakohus või Riigikohus maakohtule ette lühikesi põhjendusi, ei puudunud see üheski otsuses täielikult.

Kolmas hüpotees oli väide, et kohus arvestab karistuse mõistmisel süüdistatava alkoholijoovet. Kuigi asjaolude hindamisel tõi kohus tihti kannatanu ja süüdistatava alkoholijoobe välja oli vähem lahendeid, kus karistuse mõistmisel sellega arvestati. Neil juhtudel, kus seda tehti võis see olla nii süüd suurendav kui vähendav asjaolu. Töö autorile üllatuslikult, pidas kohus mõnel juhul karistuse hindamisel asjassepuutuvaks ka kannatanu alkoholijoovet.

Kokkuvõtlikult saab väita, et kohtuniku siseveendumuse jälgimine oli enamasti loogiliselt võimalik. Kuigi Riigikohus ja erialakirjandus on ette andnud suunised, kuidas võiks süüd ning karistust mõjutavaid asjaolusid hinnata, jääb kohtunikule endale teha lõplik otsus

siseveendumuse järgi. Kohtulahendite pinnalt saab öelda, et otsused olid suuremas osas selgelt põhjendatud ning töö autorile oli arusaadav, miks konkreetne karistus mõisteti. Kohtuotsustest välja tulnud suurimateks ebakõladeks saab esiteks välja tuua selle, kui kohtud arvestasid karistuse mõistmisel asjaolusid, mis olid juba kuriteokooosseisuga kaetud. Selleks oli näiteks asjaolu, et isik teo tagajärjel suri. Kaheldav oli ka kohtute argumendid suure süü kasuks, kui süüdistatav ei kutsunud abi. Lisaks ei tulnud otsuste järgi välja ühtset süsteemi, kuidas alkoholihoove võiks karistust mõjutada, kuna kohtud hindasid selle mõju süüle ja karistusele erinevalt. Pole loogiline, et sama tunnuse järgi ühel juhul kohus süüd suurendab ning teisel juhul vähendab. Kuigi kohtuotsuste seas oli lahendeid, kus argumentatsioon jäi lühikeseks või esinesid ebaloogilised põhjendused, oli üldiselt võimalik lahendite põhjal aru saada, miks kohus süüdistatavale konkreetse karistuse mõistis.

INDIVIDUALISATION OF PUNISHMENT IN THE CASE OF MANSLAUGHTER

Summary

Article 16 of The Constitution of the Republic of Estonia stipulates the protection of human life without reservation. Also, according to Article 2 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, everyone's right to life is protected by law, and no one shall be deprived of their life. The exception to this is the execution of a court order, preceded by the conviction of a crime for which this punishment is provided by law.

This Master's thesis aims to determine how the Estonian courts have justified the severity of the penalty imposed on a person convicted of manslaughter. This thesis analyses the penalties imposed on persons who have committed murder or attempted murder, the court's reasoning and makes proposals for the harmonization of penal policy based on the analysis. It also analyses the case-law of Estonian courts. In particular it focuses on how the court has reasoned and argued how a specific sentence had been reached in its judgment. It also examines the extent to which alcohol has influenced the commission of an act of violence and whether the court has considered intoxication a factor influencing punishment. The Master's thesis is based on empirical research conducted on Estonian court decisions that have entered into force. In all the court decisions under analysis, the accused is convicted under § 113 or § 113 - § 25 of the Penal Code.

Penal Code states that a court imposes a punishment for a criminal offence. The imposition of a sentence is a decision made by a court, which compares the assessment made by the legislator with an act committed by a person. While sentencing, the judge acts within the legal limits of both the General and the Specific Part of the Penal Code. The upper and lower limits of the punishment result from the Specific Part. The judge can decide within the prescribed limits, i.e. the sentence imposed on the defendant depends on the judge's discretion.

Article 113 of the Penal Code provides the necessary elements of a criminal offence of manslaughter. Manslaughter is a material offence, the consequence of which is the death of another person. The Article 113 (manslaughter) is applied when the offender's act lacks the characteristics of qualifications or privileges. The Supreme Court of Estonia has found that in order to convict a person under § 113 of the Penal Code, it must be established that the person

caused the victim's death with at least indirect intent. According to § 113 subsection 1 of the Penal Code, a person may be sentenced to six to fifteen years' imprisonment. Therefore, the average penalty is ten years and six months in prison.

Pursuant to the first sentence of § 56 subsection 1 of the Penal Code, the basis for punishment is the person's fault. According to the second sentence of the subsection a court or a body conducting extra-judicial proceedings shall take into consideration the mitigating and aggravating circumstances, the possibility to influence the offender not to commit offences in the future, and the interests of the protection of public order. The extent of a person's guilt depends on the circumstances of the particular case. First and foremost, the circumstances of the crime must be considered, but the perpetrator's person cannot be ignored either. Circumstances mitigating and aggravating the punishment are listed in § 57 and § 58 of the Penal Code. In addition, when imposing a sentence, special and general prevention must be taken into account, i.e. according to § 56 of the Penal Code, the possibility of influencing the offender to refrain from committing offences and the interests of protecting the legal order must be taken into account.

The first sentence of § 15 subsection 1 of the Constitution provides the right to a reasoned court decision. Failure to state reasons is a serious breach of procedural law which may lead to the judgment being set aside. The final and exhaustive justification for the sentence will be developed throughout the trial and must be included in the decision. Pursuant to § 56 subsection 2 of the Penal Code, imprisonment may only be imposed if the purposes of the punishment cannot be achieved by a lesser punishment.

In 2019–2021, 55 guilty verdicts were published in the Riigi Teataja, in which a court decision came into force according to which a person was convicted under § 113 subsection 1 or § 113 subsection 1 - § 25 subsection 2 of the Penal Code. Only decisions that have entered into force and in which the person has been convicted of manslaughter or attempted manslaughter have been used in the analysis.

The research questions of this Master's thesis were the following: what characteristics are typical of manslaughters and the extent to which the court found that they affect the severity of the sentence. The number of judgments published was more or less the same every three years. The manslaughter proceedings were conducted in 75% of cases, in general proceedings, and in 23,3% of cases, in alternative procedure. Harju County Court made the most of the rulings from

2019 to 2021. A male committed manslaughter in 53 cases, whereas a female was convicted in only 2 cases. 26 victims were male, and 7 were female and in the rest of the cases, it was not revealed in the judgement if the victim was male or female. A knife was the most frequent tool to commit a manslaughter - 22 times. In 9 cases, the convict beat the victim with the hand or the foot. In other cases, the tool used to commit the act was a gun, stool, axe, etc.

In the case of manslaughters and attempted manslaughters, the victim was usually a person known to the accused. In only three cases, it appears from the court decision that the act was committed against an utterly unfamiliar person. In most cases, the victim was a friend, acquaintance, or roommate of the accused with whom alcohol was often consumed, during which a quarrel arose. The manslaughters or attempted manslaughters were mostly carried out by persons aged 30-39, and the average age of the convicted person was 41,2 years. The acts were committed with indirect intent in 20 cases, with direct intent in 12 cases, and 9 cases were premeditated (deliberate intent). 56,1% of the convicts had not previously been convicted of a criminal offence, 22% of the persons had been convicted of an offence against the person and the rest by theft or another section of the Penal Code.

Of the factors mentioned, the courts took into account the means of committing the act when assessing guilt. The court primarily assessed how severe the victims' injuries were. During the analysis of the court decisions, it became clear that in most cases, intense violence was considered a circumstance increasing the extent of guilt. This may be because causing death by hand strokes usually require more blows. Generally, it is possible to kill a person with a single stroke by hitting with a knife. Still, the number of blows is usually much more significant when it comes to beatings, and they must be more intense for a composite result to occur.

According to §58 clause 4 of the Penal Code, it is an aggravating circumstance when a crime is committed against a person who is in a service or financially dependent relationship with the offender, as well as against a former or current family member of the offender, a person living with the offender or a person otherwise dependent on the offender. In two judgments, the court considered that the victim was a person close to the accused and found this to be an aggravating circumstance.

The court also found the fact that the accused tried to kill an employee of the house of the detention was considered to increase the extent of guilt. The court considered the accused's age in one decision, where the accused was 70 years of age and found that it was an mitigating

circumstance within § 57 subsection 1 clause 7 of the Penal Code. In the case of the 15-year-old accused, the court found that the reason for sentencing him to actual imprisonment was that the accused needed supervision, rules, discipline, and boundaries in a tightly controlled environment to change his attitudes, reinforce them, and ensure that he behaved as a law-abiding citizen in the future. It did not appear from the judgments that the court had taken the sex of the accused into account when sentencing.

In assessing intent, the court considered the premeditation of the act to be an circumstance increasing the extent of guilt. When an act was committed with direct or indirect intent, the court often found it to be a circumstance decreasing the extent of guilt. The court also took into account previous sentences. The court has considered special prevention objective in some cases as a circumstance increasing punishment and in some other cases as a circumstance decreasing punishment. The court has stated that the sentence is mitigated for special preventive reasons because the accused was not previously convicted of a criminal offence. In its court decisions, the court has stated that it considered having no earlier convictions to be a circumstance mitigating the penalty. On the other hand, courts have also acknowledged the fact that the severity of the punishment of the accused was increased if the severity of committed offences had increased over time or the last offence was committed during the probation period.

The second research question was whether the courts argue clearly how different circumstances affect the sentence. In the first sentences of providing the reasons for the severity of penalty, the courts quote the Penal Code and state that they consider the guilt of a person, mitigating and aggravating circumstances, the possibility of influencing the perpetrator to refrain from committing future offences and the interests of the protection of law and order when delivering the verdict. It was revealed that the courts offer different amount of reasoning space for different circumstances affecting guilt and severity of punishment. If the circumstance's presence was uncertain, the court's analysis was longer. For example, it emerged from the court decisions that the mitigating circumstance provided for in § 57 subsection 1 clause 3 of the Penal Code, i.e. the appearance for voluntary confession, sincere remorse or active assistance in detection of the offence, were often discussed at length. In arguing the same mitigating circumstance, the county court found in one case that since the accused had not entered a guilty plea and had disputed the commission of the offence and sought acquittal, he could not regret his act. However, the Supreme Court of Estonia disagreed with such argumentation, and it referred the matter to the circuit court for reconsideration.

The third research question was whether intoxication is mentioned in the judgments and how, in the court's view, it had affected the person's penalty. In most cases, the judgment noted whether the accused or the victim was intoxicated, either in the assessment of the facts or in the sentencing section. In the court decisions published from 2019 to 2021, the perpetrator was drunk in 35 cases. In four cases, the person was sober, and in other cases, the accused's intoxication was not mentioned in the decision. In most cases, the victim was also drunk – 26 cases. As a large proportion of manslaughters or attempted manslaughters are carried out in the course of co-drinking, it often makes it difficult for courts to understand the circumstances of the act, as testimonies are often contradictory or incomplete. Testifiers often do not remember what happened or do not remember clearly. The courts have considered the commission of the act due to heavy intoxication to be both a circumstance increasing the extent of guilt and a circumstance decreasing the extent of guilt. For example, a court has found the guilt to be more significant when the accused mixed alcohol and medication, leading to a state where he could not adequately assess the situation and saw danger where it was nowhere to be found and attacked a stranger with a knife. However, a court found in another case the state of intoxication to be a circumstance decreasing the extent of guilt when it found that the wrongdoing of an act performed by a severely intoxicated person is less than that of a person who fully understands the transgressions of their actions and is able to act accordingly. In assessing the guilt, the courts have also pointed out if the victim was intoxicated. In one decision, the prosecutor found that killing a victim while drinking together and while being intoxicated could be considered a base motive under § 58 subsection 1 of the Penal Code and therefore an aggravating circumstance. Still, the court did not agree with that.

The final question was whether it was possible to gather from the judgment how the court reached the final penalty in the judgments. The analysis of court decisions revealed no solutions where it would be completely impossible to monitor the development of the court's internal conviction. However, this was complicated in some very concise decisions, where the judges did not link the facts to the circumstances affecting the guilt and the reasoning was very short.

The first hypothesis of this thesis was the statement that the penalties imposed are at the lower end of the limits for punishment. Pursuant to § 113 subsection 1 of the Penal Code, a person may be sentenced to six to fifteen years' imprisonment for murder. Therefore, the Penal Code's average penalty for manslaughter is 10 years and 6 months in prison. The average penalties imposed for manslaughter in 2019-2021 were below the Penal Code's average sanction rate. The three-year average penalty for a completed murder was 9,1 years. The maximum penalty

provided for in the sanction, i.e. 15 years' imprisonment, was not imposed by a court in any judgment. Attempted murder was punished by an average of 6,8 years in prison. Thus, it can be said that the hypothesis was confirmed, and the penalties imposed for both manslaughters and attempted manslaughters mostly remained at the lower end of the punishment limits.

The second hypothesis was that the courts offer to reason the penalty only few arguments. The reasoning behind a penalty varies. Among the court judgments were some decisions in which the court had thoroughly set out the provisions of law and case law and meticulously compared them with the circumstances of the act. The biggest factor that made it difficult to understand the court's internal conviction was the list of different aggravating and mitigating circumstances. The reader had to wonder if and how they also affected guilt and punishment. Although the facts were set out, the argumentation was not thorough enough that it would make possible to assess the development of the judge's internal conviction logically. Since the judges and their judgments were very different, there were decisions where the reasoning was thorough, but there were also decisions where it was incomplete.

There were no court decisions in which the higher court found a significant violation of the procedural right under § 339 subsection 1 clause 7 of the Code of Criminal Procedure due to the lack of reasoning in the court judgment. Although the next instance criticized the county court for reasonings that were too short in some judgments, they were not wholly absent in any of the judgments.

The third hypothesis was that the court would take into account the alcohol intoxication of the accused when sentencing. Although the court often noted that the victim and the accused were intoxicated when assessing the circumstances, fewer solutions took this into account when sentencing. It was taken in account both as a circumstance increasing the extent of guilt and a circumstance decreasing the extent of guilt. The author of this work was surprised when in some cases the court also considered the victim's intoxication to be relevant in considering the punishment. It can be said that this hypothesis was not confirmed, as the courts did not do so in most of the decisions.

To sum up, it can be said that it was possible to follow the formation of judge's internal conviction regarding the final penalty. Although the Supreme Court of Estonia and the professional literature have provided guidelines on how to assess guilt and the circumstances affecting the penalty, it is up to the judge to make the final decision based on their conscience.

The biggest discrepancy in court decisions can be found in the fact that the courts took into account as increasing or decreasing the penalty circumstances, that were already included in the list of constituent elements of the criminal act. This was, for example, the fact that the person died as a result of the act. In addition, the judgements did not show a consistent system for how intoxication could affect the penalty, as the courts assessed its effect on guilt and punishment differently.

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud kirjandus

1. Alkohol kuritegevuse katalüsaatorina. Kuritegevus Eestis 2018 – https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/03_alkohol_kuritegevuse_katalysaatorina.pdf (15.02.2022).
2. Eesti alkoholiturg, alkoholi tarbimine ja alkoholipoliitika 2020. aastal. Eesti Konjunktuuriinstituut, 2021, Tallinn. – https://www.sm.ee/sites/default/files/news-related-files/eesti_alkoholiturg_alkoholi_tarbimine_ja_alkoholipoliitika_2020_uus.pdf (26.03.2022).
3. Gavardino, M., Dignan, J. The Penal System. An introduction. London: Sage Publications 1997
4. Kuritegevus Eestis 2020. Tapmised ja mõrvad: Justiitsministeerium. <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2020/tapmised-ja-morvad> (10.04.2022).
5. Kuritegevus Eestis 2021. Tapmised ja mõrvad: Justiitsministeerium. – https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2021/Tapmised_page.html (10.04.2022).
6. Kuritegevuse ülevaade. Interaktiivsed graafikud: Justiitsministeerium – <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2021/interaktiivsed-graafikud-graph.html> (01.04.2022).
7. Laine, M. Sissejuhatus kriminoloogiasse ja hälbiva käitumise sotsioloogiasse. Vankeinholdon koolutuskeskus kansainvälist julkaisut. Tallinn: Eesti riigikaitse akadeemia 1997.
8. Peri, K., Maakohtute poolt 2013-2015. aastatel mõistetud karistuste analüüs eluvastastes kuritegudes. Juhendaja Andreas Kangur. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool 2017.
9. Pilving, I. Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne § 15. Tartu: Sihtasutus Iuridicum, 2020. – <https://pohiseadus.ee/sisu/3486>
10. Pridemore, W. A. Vodka and Violence: Alcohol Consumption and Homicide Rates in Russia. American Public Health Association, 2002.
11. Saar, J., Kriminaalpsühholoogia. Tallinn: Juura 2007

12. Smith, G. S., Branas, C.C., Miller, T.R. Fatal nontraffic injuries involving alcohol: A metaanalysis. Center for Injury Research Hopkins School of Hygiene and Public Health, 1999.
13. Sootak, J. Isikuvastased süüteod. Tallinn: Juura 2020.
14. Sootak, J. Sanktsiooniõigus. Juura: Tallinn 2007.
15. Sootak, J., Pikamäe, P. Karistusseadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2021.

Kasutatud õigusaktid

1. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 15.05.2015, 2.
2. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.
3. Karistusseadustik. – RT I 2001, 61, 364 – RT I, 21.05.2021, 9.
4. Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I 2003, 27, 166 – RT I, 22.12.2021, 45.
5. Maa- ja halduskohtute tööpiirkonnad – RTL 2005, 110, 1696, 27.10.2005, 45.

Kasutatud kohtupraktika

1. RKKKm 1-17-11182.
2. RKKKo 1-15-10119.
3. RKKKo 1-16-6179.
4. RKKKo 1-17-105.
5. RKKKo 1-17-1629.
6. RKKKo 1-18-10214.
7. RKKKo 1-19-4150.
8. RKKKo 1-19-8357.
9. RKKKo 1-20-3107.
10. RKKKo 1-20-3535.
11. RKKKo 1-20-9406.
12. RKKKo 3-1-1-106-97.
13. RKKKo 3-1-1-113-12.
14. RKKKo 3-1-1-114-06.
15. RKKKo 3-1-1-128-06.

16. RKKKo 3-1-1-14-14.
17. RKKKo 3-1-1-38-09.
18. RKKKo 3-1-1-40-13.
19. RKKKo 3-1-1-46-11.
20. RKKKo 3-1-1-52-13.
21. RKKKo 3-1-1-59-07.
22. RKKKo 3-1-1-63-14.
23. RKKKo 3-1-1-70-16.
24. RKKKo 3-1-1-76-12.
25. RKKKo 3-1-1-77-11.
26. RKKKo 3-1-1-79-03.
27. RKKKo 3-1-1-79-15.
28. RKKKo 3-1-1-82-14.
29. RKKKo 3-1-1-99-06.
30. TlnRnKo 1-17-10618.
31. TlnRnKo 1-17-11182 (11.12.2019).
32. TlnRnKo 1-17-11182 (31.08.2020).
33. TlnRnKo 1-18-10125.
34. TlnRnKo 1-18-10214.
35. TlnRnKo 1-18-4774.
36. TlnRnKo 1-18-8335.
37. TlnRnKo 1-18-8467.
38. TlnRnKo 1-18-9392.
39. TlnRnKo 1-19-4150.
40. TlnRnKo 1-19-5065.
41. TlnRnKo 1-19-6177.
42. TlnRnko 1-19-7386.
43. TlnRnKo 1-19-7433.
44. TlnRnKo 1-19-7969.
45. TlnRnKo 1-19-9188.
46. TlnRnKo 1-20-3535.
47. TlnRnKo 1-20-4520.
48. TlnRnKo 1-20-5088.
49. TlnRnKo 1-20-7016.
50. TlnRnKo 1-21-1494.

51. TlnRnKo 1-21-210.
52. TlnRnKo 1-21-2157.
53. TlnRnKo 1-21-218.
54. TlnRnKo 1-21-4686.
55. TrtRnKo 1-18-8738.
56. TrtRnKo 1-18-8986.
57. TrtRnKo 1-18-9721.
58. TrtRnKo 1-19-4135.
59. TrtRnKo 1-19-4629.
60. TrtRnKo 1-19-671.
61. TrtRnKo 1-19-6918.
62. TrtRnKo 1-19-7207.
63. TrtRnKo 1-19-81.
64. TrtRnKo 1-19-8357.
65. TrtRnKo 1-19-904.
66. TrtRnKo 1-20-0536.
67. TrtRnKo 1-20-3387.
68. TrtRnKo 1-20-3666.
69. TrtRnKo 1-20-6452.
70. HMKo 1-17-11182.
71. HMKo 1-18-10125.
72. HMKo 1-18-10214.
73. HMKo 1-18-9574.
74. HMKo 1-19-2530.
75. HMKo 1-19-5065.
76. HMKo 1-19-7433.
77. HMKo 1-19-7968.
78. HMKo 1-19-9188.
79. HMKo 1-20-1654.
80. HMKo 1-20-3535.
81. HMKo 1-20-4520.
82. HMKo 1-20-5088.
83. HMKo 1-20-7671.
84. HMKo 1-21-1152.
85. HMKo 1-21-210.

86. HMKo 1-21-2157.
87. HMKo 1-21-218.
88. HMKo 1-21-4158.
89. HMKo 1-21-4686.
90. HMKo 1-8-8335.
91. PMKo 1-17-10618.
92. PMKo 1-18-4774.
93. PMKo 1-18-8467.
94. PMKo 1-18-9392.
95. PMKo 1-19-3307.
96. PMKo 1-19-4150.
97. PMKo 1-19-6177.
98. PMKo 1-19-7386.
99. PMKo 1-20-7016.
100. PMKo 1-21-1494.
101. TMKo 1-18-8738.
102. TMKo 1-18-8986.
103. TMKo 1-19-6187.
104. TMKo 1-19-6713
105. TMKo 1-19-7207.
106. TMKo 1-19-8357.
107. TMKo 1-19-8934.
108. TMKo 1-20-0536.
109. TMKo 1-20-2098.
110. TMKo 1-20-2802.
111. TMKo 1-20-3387.
112. TMKo 1-21-2909.
113. VMKo 1-17-7258.
114. VMKo 1-18-3432.
115. VMKo 1-18-9721.
116. VMKo 1-19-4135.
117. VMKo 1-19-4629.
118. VMKo 1-19-47.
119. VMKo 1-19-6918.
120. VMKo 1-19-81.

121. VMKo 1-19-904.
122. VMKo 1-20-1123.
123. VMKo 1-20-1484.
124. VMKo 1-20-3666.
125. VMKo 1-20-462.
126. VMKo 1-20-6088.
127. VMKo 1-20-6452.
128. VMKo 1-20-939.
129. VMKo 1-21-121.

Lisa 1. 2021. aasta kohtulahendite andmed.

Menetluskuupäev	Kohtulahendi riik	Kodakondsus	S sugu	K sugu	S vanus	K alkojoo	K alkojoo	vahend	karistatus	tahtlus	kerge	rask
Üld	13.01.2021	1-20-536	TMK	eesi	M	N	32	vana	tutt	otsene	p 3	ei
Üld	20.04.2021	1-19-7207	TMK	TrtRnK	M	N		tutt	otsene	otsene		ei
Üld	20.04.2021	1-19-7207	TMK	TrtRnK	M	N		vana	otsene	otsene		ei
Üld	03.02.2021	1-21-121	VMK	määramata	M			võõras	otsene	otsene		ei
Üld	04.02.2021	1-20-4520	VMK		M	M	53	jah	otsene	vähemalt kaudne	p3	ei
Üld	07.04.2021	1-20-7016	PMK	eesi	N	M	45	jah	otsene	otsene		ei
Üld	10.05.2021	1-21-1152	VMK	VF	M	M		sõber/joo	otsene	otsene		ei
Üld	19.05.2021	1-21-218	VMK		M	M		otsene	otsene	otsene		ei
Üld	16.08.2021	1-21-2909	VMK	eesi	M		30	otsene	otsene	otsene		ei
Üld	26.05.2021	1-20-6086	VMK	eesi	M	M	45	jah	otsene	otsene		ei
Üld	29.06.2021	1-21-210	VMK		M	M	58	jah	otsene	otsene		ei
Üld	08.09.2021	1-21-2157	VMK	eesi	M	M	43	jah	otsene	otsene		ei
Üld	08.09.2021	1-20-6452	VMK		M	N	63	jah	otsene	otsene		ei
Üld	03.11.2021	1-21-1494	PMK		M		61	jah	otsene	otsene		ei
Üld	23.11.2021	1-20-5088	VMK	määratlemata	M	M	35	jah	otsene	otsene		ei
Üld	11.10.2021	1-20-3387	TMK	määratlemata	M	M	36	ei	otsene	otsene		ei
Üld	18.08.2021	1-20-3387	TMK	Läti	N	(M)	27	ei	otsene	otsene		ei
Üld	22.03.2021	1-20-7671	VMK		M	M	35	jah	otsene	otsene		ei
Üld	02.11.2021	1-21-4158	VMK	Ukraina	M	?	39	jah	otsene	otsene		ei
Üld	08.12.2021	1-21-4686	VMK		M			otsene	otsene	otsene		ei
Üld	18.01.2022	1-21-4686	VMK		M			otsene	otsene	otsene		ei

*Kollasega märgitud lahendites mõisteti kas isik õigeks või süüdi mõne teise paragrahvi järgi.

Lisa 2. 2020. aasta kohtulahendite andmed.

Menetlus kuupäev	Kohtulahendi nr	kohtus	kohtakond	S sugu	K sugu	S vamus	S alkojoove	K alkojoosuhe	vigivald	vahend	karistatus	tahtlus	kerg	rask	karistus
08.01.2020	1-19-8357	TMK		M		46	jah	tuttav/loomakaaslane	loomine	nuga	ei	kaudne	p 3	ei	8a
31.03.2020	118	TrRnK													
15.10.2020	118 osas	RKKK													
09.01.2020	1-19-4135	VMK	puudub	M	M	31	jah		tulistamine	vintpüss	121 lg 1	katsetus	ei	ei	9a
21.04.2020	sumaks	TrRnK													
14.01.2020	1-18-8335	HMK	EV	M		70	jah	kohterikaaslane	loomine	nuga	120, 118, lg 1 p 1	katsetus	p 3,7	ei	9,5a
22.04.2020	välja järelalus, et süü on suur	TrRnK													
29.01.2020	1-19-7386	PMK													
03.06.2020	uus otsus 118, lg 1 p 7	TrRnK													
12.02.2020	1-19-7433	HMK		M		35			loomine	nuga	121 lg 1	vähemalt kaudne	ei	p 1,3	12a
17.06.2020	sumaks	TrRnK													
28.02.2020	1-19-5065	HMK		M											
15.04.2020	sumaks	TrRnK													
03.03.2020	1-19-6918	VMK	määratlemata	M	M	33	ei	ametnik	peksamine, kägistamine	nuga	121 lg 1, 215 lg 2 p 1,2, 199 lg 2 p 4,7,8	kaudne	ei	ei	(14a) (7a)
17.09.2020	muutis karistuseks 11a	TrRnK													
21.04.2020	1-19-4150	PMK		M	M	33	jah		loomine	nuga	119 lg 2 p 4, katseae	vähemalt kaudne	ei	ei	11a 13a
15.06.2020	muudeti	TrRnK													
26.01.2021	jäeti MK oma	RKKK													
29.06.2020	1-20-2802	TMK	Läti Vabariik	M											
02.06.2020	1-20-1484	VMK													
14.07.2020	1-19-8934	TMK		M											
22.07.2020	1-20-939	VMK		M											
30.07.2020	1-20-1123	VMK		M	M	52	jah		loomine	nuga	ei	kaudne	kaalju hüvitamine	ei	9a 8,5a
30.07.2020	1-20-462	VMK	puudub	M	M	48	ei		tulistamine	püstol	121, katseae	katsetus	ei	ei	3a 8a
04.08.2020	1-20-3666	VMK	määratlemata	M	M	23	jah	tookaaslane	loomine	nuga	ei	vähemalt kaudne	süü tunnustamine	ei	9a
13.10.2020	sumaks	TrRnK													
18.08.2020	1-19-47	VMK		M	N			endine abikaasa							
11.09.2020	1-20-2098	TMK	EV	M	M	29	jah	tuttav	tulistamine	vibupüss	ei	kaudne	ei	ei	11a 7a (8a)
14.09.2020	1-20-3535	HMK	EV	M	M										
14.12.2020	sumaks	TrRnK													
23.04.2020	tagasi RnK	RKKK													
17.06.2021	muutis karistuseks 5a	TrRnK													
23.09.2020	1-18-10214	HMK		M	M			kasud	loomine	glock, ulirelv					
28.01.2021	115-ks	TrRnK													
01.07.2021	õigeks	RKKK													
18.11.2020	1-20-1654	HMK		M	M				loomine	nuga	214 lg 1 p 1,3,4	ortseen	p 3		9,5a 10a
01.12.2020	1-19-9188	HMK		M	M										
06.05.2021	sumaks	TrRnK													
09.12.2020	1-19-7969	HMK	EV	M	M	15	jah	asotsiaal	peksamine	käed, jalad	ei	kaudne	p 2,3	p 10	7a
			EV	M	M	15	jah	(jah)	peksamine		ei	kaudne	p 2,3	p 10	7a

*Kollasega märgitud lahendites mõisteti kas isik õigeks või süüdi mõne teise paragrahvi järgi.

Lisa 3. 2019. aasta kohtulahendite andmed.

Menetlus kuupäev	Kohtulahendi nr	kohtus	kohtakondsus	S sugu	K sugu	S vanus	K alkojoove	S alkojoove	K alkojoove	sube	vigivald	vahend	karistatus	tahtlus	kerge	rask	karistus	
11.01.2019	1-18-9721	VMK	EV	M									199 lg 2 p 4 ja 5, 298 lg 1	kaudne	p 3	ei	6a	
02.05.2019	samaks	TrRnK				40	jah	jah		tuttav	lõõmine	ehitusnuga					10,5a	
13.02.2019	1-17-10618	PMK		M									ei					
10.06.2019	samaks	TnRnK				50					kägistamine, lõõmine	plistol	ei	otsene	ei	ei	9a	
20.02.2019	1-18-9392	PMK		M		45				vend	tulistamine		ei					
16.04.2019	samaks	TnRnK	EV										418 lg 1	otsene	ei	p 3 alt 3 ja 4, p 4, alt 4	10a	
27.02.2019	1-18-8908	TMK		M		31	jah	ei		kasuisa	lõõmine	nuga	ei	otsene	ei		7a	
02.04.2019	samaks	TrRnK									lõõmine	nuga	ei					
12.03.2019	1-18-4774	PMK		M		27	jah	jah		tuttav	lõõmine		ei	otsene	ei		7a	
23.05.2019	samaks	TnRnK									lõõmine	nuga	ei	otsene	ei		9a	
19.03.2019	1-18-8738	TMK	EV			58	jah	jah		sõber	lõõmine	nuga	ei	otsene	ei		9a	
02.05.2019	samaks	TrRnK									lõõmine	nuga	ei	otsene	ei		9a	
02.05.2019	1-19-2530	HMK	EV								tulistamine		jah, üks kriminaalkaristus				6a	
03.05.2019	1-19-81	VMK	EV			65	jah	jah		endine elukaaslane	tulistamine	tulirelv	ei	otsene	ei		7a	
23.09.2019	samaks	TrRnK									tulistamine		ei				7a	
09.05.2019	1-19-3113	VMK	VF								lõõmine		viimati 199 lg 2 p 5, 9	otsene	stii osaline tunnustamine	ei	7a	
30.05.2019	1-18-3432	VMK	EV			53	jah	jah		ammused tuttavad	lõõmine	nuga 6x, kirves 2x	ei				6a	
06.06.2019	1-17-7288	VMK											ei				10a	
20.06.2019	1-18-8467	PMK		M									ei				10a	
02.10.2019	samaks	TnRnK											6x	otsene	kahtsus	ei	6a	
09.08.2019	1-19-3307	PMK		M		32	jah	jah		lõõmine, peksmine	lõõmine	nuga, käed, jalad	6x	otsene	kahtsus	ei	6a	
15.08.2019	1-19-6187	TMK	EV			54	jah	jah		elukaaslane	lõõmine	nuga	ei	otsene	lg 1 p 3	ei	7a	
05.09.2019	1-18-9574	HMK	määratlemata	M		70	jah	jah			lõõmine	lühahaamer	121 lg 2 p 2, katse teg	kaudne	stii tunnustamine, kahtsus	ei	6a	
06.09.2019	1-19-904	VMK	VF			34	jah	jah		hea tuttav	peksmine	rusikate/jalgudega	ei	kaudne	ei	p 10	10a	
08.01.2020	samaks	TrRnK				43	jah	jah		hea tuttav	peksmine		ei	kaudne	ei	p 10	10a	
01.10.2019	1-19-6177	PMK	EV			31				elukaaslane	kägistamine	käed	199 lg 2 p 4	kahtsus	p 3	p 4	10,5a	
17.11.2019	samaks	TnRnK															8a	
30.10.2019	1-17-1182	HMK		M		24												
05.06.2020	uesti läbivaatamiseks	RKKKm																
31.08.2020	samaks	TnRnK																
08.11.2019	1-19-4629	VMK		M		31	jah	jah		tuttav	lõõmine	nuga	2x, viimati 1,22	kaudne	?	ei	6,5a	
29.01.2020	samaks	TrRnK																
11.11.2019	1-18-10125	HMK	EV			59	jah	jah		võõras	tulistamine	raketipüstol	ei	kaudne	kahtsus	ei	6a	
20.01.2020	samaks	TnRnK									tulistamine		ei	kaudne	kahtsus	ei	6a	
16.12.2019	1-19-6713	TMK		N							kägistamine		ei				6a	
26.03.2020	samaks	TrRnK				60	jah	jah		ema	kägistamine/lümmatamine	käed	käed	kahtsus			6a	

*Kollasega märgitud lahendites mõisteti kas isik õigeks või süüdi mõne teise paragrahvi järgi.